

YEREMI

Gusunɔn sɔmɔ Yeremi u sãawa yãku kowon bwe-seru. U nɔni swãaru wa win tɔmbun suunu sɔɔ. Ba nùn tusa win garin sɔ. Gusunɔn sɔmɔ Esain biru, n kuawa nge wɔɔ wunɔbu (100) u sere win sɔmburu torua. Win wãaru sɔɔ, u Yinni Gusunɔn tɔmbu Yudaba kirɔ kua bu ka ben bũu sãanu ka ben toranu deri. Ma n kun mɛ, bwese tukunu nu koo na nu bu wɔri. Win gari yi koora win nɔni biru. Babilonin sina boko u Yerusalemu ka Yinni Gusunɔn sãa yeru wɔri. Ma u Yudaban sina boko ka tɔn dabinu yoru mwɛɛra u ka da win temɔ. Mɛya Yeremi u maa tɔmbu Gusunɔn gari sɔɔwa u nɛɛ, sɔɔ teeru ben sukum koo wurama yoo ten di.

Tire ten kpunaa

1. Yeremin sokuru u ka ko Gusunɔn sɔmɔ, wiru 1.
2. Gari yi Yeremi u gerua Yosiasi ka Yoyakimu ka Yoyakini ka sere Sedesiasin waati sɔɔ, wiru 2n di sere wiru 25.
3. Ye ya koora Yeremin wãaru sɔɔ, wiru 26n di sere wiru 45.
4. Ye Gusunɔ u gerua bwese tukunun sɔ, wiru 46n di sere wiru 51.
5. Yerusalemu ya wɔruma, wiru 52.

¹ Tire ten gari yi sun sɔmɔ ye Yeremi Hilikiyan bii u kua ka gari yi Yinni Gusunɔ u nùn sɔɔwa. Hilikiya wi, u sãawa yãku kowo goo Anatɔtuɔ, Benyamɛɛn temɔ. ² Yudaban sina boko Yosiasi Amɔɔn biin bandun wɔɔ wɔkura itase sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka Yeremi wi gari kua. ³ U maa ka nùn gari kua Yoyakimu wi u sãa Yosiasin bii Yudaban

sina bokon waati sɔɔ, ka maa Sedesiasi Yosiasin biin waati sɔɔ sere n ka girari win bandun wɔɔ wɔkura tiasen suru nɔɔbuse. Saa ye sɔɔra ba Yerusalemugibu yoru mwεεra ba ka da Babiloniɔ.

Gusunɔ u Yeremi soka

u ka ko win gɔro

⁴ Sɔɔ teeru Yinni Gusunɔ u ka nε, Yeremi gari kua u nεε,

⁵ u sere man mɔmε nεn mεron nukurɔ, u man yε saa ba n man marubu kpa.

U man gɔsa u yi nεnεm n ka ko win gɔro handunian bwesenun mi bu sere man ma.

⁶ Ma na nɔn wisa na nεε, Yinni Gusunɔ, wee na n kpε n gari gere tɔn dabinun wuswaaɔ, domi nε biiwa.

⁷ Adama Yinni Gusunɔ u man sɔɔwa u nεε, n ku gere mε.

Domi bɛn mi u man gɔriɔ kpuro kon dawa. Ye u maa man sɔɔwa kpuro kon ye gerewa.

⁸ N ku ben bεrum ko.

Domi u ko n ka man wãa, kpa u man wɔra karin di.

Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua. ⁹ Ma u win nɔmu demia u nεn nɔɔ baba u nεε, wee u win gari doke nεn nɔɔwɔ. ¹⁰ Yen biruwa u maa nεε,

wee gisɔ, u man yiiko wε bwesenu ka nin sinambu kpuron wɔllɔ n ka nu wukiri n sura,

kpa n maa wure n nu gira nge dãa.

Meya n maa ka nu kɔsuku n kam koosia, kpa n maa wure n nu seeya.

Kāsinu yiru

11 Yinni Gusunɔ u maa man bikia u nɛɛ, mba na waamɔ mi.

Ma na nùn wisa na nɛɛ, dāru garun kāasa na waamɔ.

12 Ma u nɛɛ, na wawa dee dee, domi u ko n tii se u ka win nɔɔ mwɛɛru yibia.

13 Ma u kparam man bikia u nɛɛ, mba na maa waamɔ mi.

Na nùn wisa na nɛɛ, wekera na wa sɔɔ yɛsan nɔm geu gia ta man nɔɔ sike ta swɛɛ ta gbisimɔ.

14 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
geema saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian diya
wahala ya koo na yu tem mɛn tɔmbu kpuro wɔri.

15 U koo sinam be ba wāa sɔɔ yɛsan nɔm geu gia
seeyama
bu na bu Yerusalemu ka Yudan wuu si su tie tabu
wɔri

kpa bu Yerusalemu ye tarusi
bu sina yen gbāra kɔnnɔsɔ nge siri kowobu.

16 U koo win tɔmbu seeyasia ben kōsa yen sɔ
ye ba ka nùn deri,
ba bũnu turare dɔɔ dokea,
ma ba bwāaroku ni ben nɔmu ga kua yiira ba sāwa.

17 Adama nɛ, n be sɔɔru koowo,
n kpaka sɛka
kpa n se n bu sɔ kpuro
ye u koo man yiire.

U nɛɛ, n ku de nɛn tororu tu kara ben suunu sɔɔ,
kpa u ku raa man bɛrum sosia n diiri ben wuswaaɔ.

18-19 Wee tɛ, Yudaban sinambu ka ben wirugibu ka
ben yāku kowobu
ka sere tɔn be ba tie kpuro
ba koo ka man tabu ko.

Adama ba ñ kpě bu man kamia.
 Domi saa ye sɔɔ, u koo man dam wě nge wuu ge ba
 gbāraru toosi,
 ñ kun mε nge gberε ye ba kua ka sisu,
 ñ kun mε nge gbāra te ba kua ka sii gandu.
 U ko ñ wāawa ka nε u ka man wɔra ben noman di.
 Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

2

Isireliban sikadoban durum

¹ Yinni Gusunɔ u man sɔɔwa u nεε, ² n doo n bεε
 Yerusalemugibu sɔ n nεε,

u yaaye nge mε i nùn kĩa yellu nge kurɔ kpao,
 i ka nùn swĩi gbabu tèn mi gāanu ku ra kpi.

³ Bεε Isireliba, i raa wāawa wi turon sɔ.
 I sāawa win arumani ye u tii gɔsia.

Wi u na u bεε gura, wahala ya ra yěro deemewa.
 Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

⁴ Tě, bεε Isireliba,
 bεε be i sāa Yakɔbun bweseru,
 i swaa dakio i nɔ.

⁵ Yinni Gusunɔ u nεε,
 tora terà bεεn sikadoba ba nùn waasi ba ka nùn
 deri,

ba da ba kam swĩi,
 ma ben tii ba kam kua.

⁶ Ba ñ tii bikie bu nεε,
 mana wi, Yinni Gusunɔ u wāa, wi, wi u bu yarama
 Egibitin di.

Mana u wāa, wi, wi u ka bu da gbaburɔ mi gāanu ku
 ra kpi.

Gbabu te sɔɔ, nim sari,
 dɔkɔ kpirina nu yiba,
 wāara maa sě mi.

Yen sōna goo kun wāa mi,
goo ku ra maa sī mi.

⁷Yen biru, u ka bu da mi tem gem wāa,
kpa bu ka mēn dāa bii duronu ka mēn dīa geenu di.
Adama ye ba tura mi,
ba tem mε sankā,
ba mu disi doke.

⁸Ben yāku kowobu ba ñ bikie bu nεε,
mana Yinni Gusunō u wāa.
Meya maa wooda yērobu ba ñ nùn gie.
Ben wirugibu ba nùn seesi.
Būu wi ba mō Baali, win gariya Gusunōn sōmōbu ba
swīi ba ka gari mō.

Ma ba da ba būnu sāwa ni nu ñ bu arufaani gaa
wēemō.

⁹Yen sōna u koo bεε ka bεen bibun bweseru siribu
soku.

¹⁰I be ba wāa nim wōkun tem bure te ba sokumō
Sipu mεerio.

I goo gōrio Kedaā
u mεeri sāa sāa u ka wa
bā n mō nge bεε,

¹¹u ka wa bweseru garu tā n ten būnu kōsire
baa mε nu ñ sāa gem,
nge mε bεε, i Gusunō deri
wi u sāa bεen bεere.
Ma i wura yè sōo i ñ arufaani gaa wasi.

¹²Yinni Gusunō u nεε,
bεε wōllugibu, i biti sooro yenin sō,
kpa i wēnu wura.

¹³Wee win tōmbu ba durum yiru kua.
Ba nùn deri, wi, wi u sāa nge nim gem mε mu koo
nōrura,

ma ba da ba bũnu swĩi ni nu sãa nge dako kpiri ni
nu ñ nim nenumo.

Isireliban naane sarirun are

¹⁴ Isireliba, i ñ sãa yobu.

Ba ñ bæe mara yoru so.

N n men na, mban sãna bæen yiberaba ba bæe naa
swĩi nge gbeeku ye.

¹⁵ Wee ba bæe kukirisi nge gbee sinansu.

Ba bæen tem yãnu gura,

ma ba bæen wusu dõo meniki,

goo maa sari mi.

¹⁶ Nofu ka Tapanesigibun tii

ba koo bæe kani bu pãru woka

bu ka bæe yoru mweri.

¹⁷ Yeni ya koo bæe deema,

domi i Gusuno bæen Yinni deri sanam me u bæe
kpare swaa gea so.

¹⁸ I n da i tii Asirigibu

ñ kun me Egibitigibu wẽ,

i ben daarun nim nãrumo,

mba i ko wa.

¹⁹ I n yẽ ma bæen nuku kãsuru ka bæen naane sariru
ta koo bæe nani so.

Saa ye soora i ko wa,

kpa i gia ma gãa kãsuna i kua mi,

ye i ka man deri,

i ñ maa man nasie.

Ne, Gusuno wãllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Isireliba ba sawa nge kurõ

wi u kun naane mo

²⁰ Yinni Gusuno u nee,

saa yellun di, i tii yoru yara,

i sugu ka yoni yi ba raa bæe doke kasuka.

Ma i nεε, i n̄ maa kī i man yoru diiya.
 Ma i da gungunu w̄llo ka dāa kuben̄o
 i b̄ūnu gasirim̄o i s̄ām̄o.

21 Yellu, na b̄een bweseru duurawa
 nge res̄em dāa geeru te ta kpuro kere,
 adama t̄ē, i k̄osa i kua
 nge res̄em dāa te ta yina.

22 Baa i n̄ wobura ka werem m̄e mu gem durom m̄o,
 ka m̄e, ko na n̄ b̄een disi yi waam̄owa.
 N̄e, Yinni Gusun̄owa na yeni gerua.

23 Am̄ona i ko kp̄i i siki i n̄εε,
 i n̄ tii disi koosi,
 i n̄ b̄ū wi ba m̄ò Baali s̄āwa.
 I b̄een naasun yira m̄eerīo w̄owa s̄o.
 I de i wura ye i kua,
 b̄εε be i s̄ā nge yooyoo niu
 ge ga b̄osu ga dur̄abu kasu.

24 B̄εε be i s̄ā nge gbeeku ket̄eku niu
 ge ga gbaburun d̄ōn̄e m̄o.
 Gen ȳōbun saa s̄o,
 ga ra n̄ ȳōkum̄owa,
 goo kun kp̄ē u gu ȳr̄asia.
 Ket̄eku dwaa ye ya gu kasu kpuro,
 ya ku ra wasire yu ka gu wa.
 Domi ya ra gu deem̄ewa gen ȳōbun saa s̄o.

25 B̄εε Isireliba, na n̄εε,
 i ku b̄ūnu gasiri sere b̄een baranu nu diira,
 kpa nim n̄oru gu b̄εε go.

Adama i n̄ wure.
 Ma i n̄εε, n̄ n̄ koor̄o,
 domi niya i kī,
 i ko maa nu sw̄i i s̄āwa.

Ba koo Isireliba s̄eeyasia

26 Nge mε sekuru ta ra gbεnɔ mwε
 bà n nùn mwa subaru sɔɔ,
 nge mεya bεε Isireliba ka bεεn sinambu
 ka bεεn wirugibu ka bεεn yāku kowobu
 ka Gusunɔn sɔmɔbu i ko i sekuru wa.

27 Domi i būu dāru sokumɔ bεεn baaba,
 ma i maa kperu sokumɔ bεεn mero.
 Wee bεε Isireliba kpuro i man biru kisi,
 i n̄ maa man mεεrimɔ.

Adama i n wāa wahala sɔɔ,
 i ra nεεwa, n seema n bεε faaba ko.

28 Bεε Yudaba, bεεn bwāaroku ni i tii sekua
 nu ka bεεn wusu geeru nε mi,
 mana nu wāa.
 Nū seewo nu bεε faaba ko wahanan saa sɔɔ
 n̄ n̄ koo kpī.

29 Mban sɔna i ka man sikirinamɔ.
 Wee bεε kpuro i n̄ ka man yōre.

30 Kam sɔra na bεε sεεyasia.
 I n̄ n̄n sεεyasia bi garisi gāanu.
 I Gusunɔn sɔmɔbu wəri i go
 nge mε gbee sunɔ ga ra yaa wəri gu go.

31 Bεε Isireliba, bεε be i tie, i nε, Yinni Gusunɔn
 gari swaa dakio i nɔ.

Na bεε sāawεwa nge tem mi gāanu ku ra kpi?

Na bεε sāawεwa nge yam wōku nanumgiru?

Mban sɔna bεε n̄n tɔmbu i gerumɔ i m̄,
 i tii m̄,

i n̄ gɔsiramamɔ n̄n mi.

32 Wɔndia u ra win bura yānu duari ro?

Kurɔ kpao u ra win sɔnditia duari?

Amɔna bεε n̄n tɔmbu i ka man duari n̄ ka tε mε,
 na n̄ mam yen tōnun geeru yē.

33 I durɔ dama bwisi mɔ sere kurɔ tanɔbu ba yi
giamɔ bɛɛn min di.

34 Wee tɔn be ba n̄ toren yɛm mu yiba bɛɛn yabenɔ
be, be i n̄ ka gāa kōsunu ganu mwe.

35 Ka mɛ, i tii sokumɔ be ba dɛɛre.
Ma i m̄, nɛ, Yinni Gusunɔn m̄ru yu bɛɛ doonari.
Adama kon bɛɛ siribu soku yèn s̄i i m̄, i n̄ durum
mɔ.

36 Mban s̄na i sirene i ka swaa k̄si.
Egibitigiba koo bɛɛ sekuru doke
nge mɛ Asirigiba bɛɛ kua.

37 Kpa i yari min di i n̄ tuke.
Domi nɛ, Yinni Gusunɔ na be i naane s̄a mi yina.
I n̄ maa somiru garu wasi ben min di.

3

Isireliba

ba s̄awa naane sarirugibu

1 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
goo ù n win kurɔ yina,
ma kurɔ wi, u da u durɔ goo sua,
durɔ guro wi, u ra maa kurɔ wi naa de?
Aawo. U n kua mɛ, ya koo win tem disi doke.
Adama bɛɛ Isireliba, i kua mɛ.

I da i b̄u dabiru s̄amɔ,
ma i k̄i n̄ maa bɛɛ mwaama.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

2 I seewo i mɛeri guunu gia,
kpa i wa nge guuru gara w̄a tèn mi i n̄ b̄nu s̄awa.
Wee, i ra b̄nu kasu
nge mɛ kurɔ tanɔ u ra win k̄nasibu kasu.
I s̄a nge Daarubu swaa dio be ba ra n̄ t̄mbu mara
SWɛɛ s̄ɔɔ.

Ma i tem me disi doke been buu gasiribu ka been
nuku k̄surun s̄o.

³Yen s̄ona gura kun t̄aramo
bu sere nee, ya koo ne.

Adama ka me,
i b̄unu gasirim̄o i d̄owa.
Sekura kun bee m̄o.

⁴Wee t̄e, i man n̄ogiru suemo i m̄o,
i man n̄ogiru m̄o i gerumo
nena na s̄a been baaba,
i maa man k̄iwa saa been piiburun di.

⁵Ma i bikiam̄o,
ko na n ka bee m̄oru s̄awa sere ka baadommao?
Bee Isireliba, yeniwa i ra n gerumo,
adama i k̄sa m̄o i d̄o
nge m̄en n̄o i k̄i.

Yudaba ka Isireliba,

i de i ḡoru ḡasia

⁶Yudaban sina boko Yosiasin waati so, Yinni
Gusuno u Yeremi s̄owa u nee, a wa ye Isireliba
ba m̄o? Ba s̄awa mem n̄o sariba. Wee, ba da
mi gungunu ka d̄a kubenu w̄a kpuro, ba b̄unu
s̄am̄o. ⁷Ma ne, Yinni Gusuno na tii s̄owa na nee,
ba n yeniba kpuro kua, ba koo wurama nen mi.
Adama ba n wurame. Ben mero bisibu, Yudan
bweseru te ta s̄a nge kur̄o naane sarirugii, ben tii
ba wa me. ⁸⁻¹⁰Isireliba ba tem me disi doke ben buu
gasiribun s̄o ka ben sekuru sarirun s̄o te baawure u
gerumo. Ma ba buu s̄am̄o kpenu ka d̄anun nuuro.
Yen s̄ona na bu yina ma na bu yinabun tireru w̄e.
Ka me, na wa Yudaba ba n berum kue. Ba dawa ba
b̄unu gasira ben tii. Ba n wurame nen mi ka ben
ḡoru kpuro. Weesu soora ba ȳo.

11 Yinni Gusunə u maa Yeremi sɔwə u nɛɛ, baa mɛ Isireliba ba sãa mɛm nɔɔ sariba, ba sanɔ bo ka sere Yudaba. 12 Yen sɔ, a doo sɔɔ yɛsan nɔm geu gia a Isireliba gari yini sɔ a nɛɛ, bu wurama, na n̄ ka bu nɔnu kɔsu mɛɛrimɔ. Domi na sãawa wɔnwɔndugii. Na ku ra mɔru ko n ka tɛ. 13 Bu gesi ben durum wuro. Bu wuro ma ba n̄ ka man yɔre, nɛ, Gusunə ben Yinni. Domi ba da ba bũnu gasira dãa kubenɔ. Ba yina bu nɛn gari swaa daki. Nɛ, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

Yinni Gusunən tɔmbu

ba koo wurama win mi

14 Bu wurama nɛn mi, be, bii mɛm nɔɔ sariba. Domi na sãawa ben Yinni. Kon be ba tie yarama wuu sìn mi ba wãa kpuron di, baa n̄ n tɔn turon na, n̄ kun mɛ yiru. Kpa n̄ ka bu wurama nɛn mi Siɔniɔ. 15 Saa ye sɔɔ, kon bu kparobu wɛ be nɛn gɔru ga kĩ. Kpa bu bu kpara ka bwisi, ka laakari. 16 Ba koo marura bu dabilia tem mɛ sɔɔ. Sanam mɛ sɔɔ, ba koo man gia. Ba n̄ maa nɛn woodan kpakororun gari mɔ. Goo kun maa ten bwisikunu mɔ. Goo kun maa tu yaayamɔ u nɛɛ, mana ta wãa. Goo kun maa ten kɔsire mɔ. 17 Saa ye sɔɔ, nɛn sina gɔna ya ko n wãawa Yerusalemuɔ. Kpa bwese ni nu tie kpuro nu maa menna mi, nɛn yĩsirun sɔ. Ba n̄ maa ben bwisi kɔsi swĩimɔ. 18 Saa ye sɔɔ, Yudaba ka Isireliba ba koo menna bu ko tia. Domi ba koo wurama sannu saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di. Kpa bu sina tem mɛ sɔɔ mɛ na ben baababa wɛ ba tubi di.

19 Nε, Yinni Gusunɔ na gerua na nεε,
 kon daa bεε Isireliba kowa nen bii kīnasibu,
 kpa n bεε tem gem wē
 mε mu buram bo handunia yeni sɔɔ.
 Na raa tamaa i ko man sokuwa bεεn Baaba,
 kpa i ku maa man deri.

20 Adama i man tɔnu kam kom kua
 nge mε kurɔ naanε sarirugii u ra win durɔ kue.
 Nε, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

21 Wee, nɔɔ gagu ga nɔɔra guuru wɔllɔ.
 Ase Isirelibara ba kuuki mɔ ba bũnu kanamɔ,
 domi ben sanu sanusu kpuro su sankira,
 ba nε, Gusunɔ ben Yinni duari.

22 Bεε, bii mεm nɔɔ sariba, i wurama nen mi.
 Kon bεε bεεn mεm nɔɔbu sariru suuru kua.
 Ma Isireliba ba nεε, Gusunɔ, wuna a sãa bεsen
 Yinni.

Bεεε wee, wunen miya sa wee.

23 Geema bũu ni sa raa sãamɔ guunu wɔllɔ sa kuuki
 mɔ,
 nu sãawa weesu.

Adama Gusunɔ bεsen Yinni,
 wuna a sãa bεεε Isireliban faaba kowo.

24 Wee, saa bεsen birun di sa waamɔ bũu wi ba mɔ
 Baali,
 wiya u bεsen baababan gbean dīanu di kpuro,
 ka maa ben yāanu ka ben ketɛba ka sere ben bibu.
 Ma ba sekuru wa.

25 Su kpuna sekuru sɔɔ
 kpa su bεsen bεεε sariru wukiri nge bekuru.
 Domi bεεε ka bεsen baababa
 sa wunε Gusunɔ bεsen Yinni torari.
 Saa bεsen birun di n ka gisɔ girari
 sa ñ wunen gere wure.

4

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 bɛɛ Isireliba,
 ì n kī i wurama nɛn mi, i ko kpī i wurama.
 I n bɛɛn bũu sãaru deri, i ñ maa yaayaare mɔ̀,
 2 ì n da bõre gem sɔɔ ka gõru dɛɛrɔ,
 i nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn wãaru,
 saa yera bwese tukunu nu koo domaru wa nɛn min
 di,
 kpa bu woo kana nɛn sɔ.

3 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bɛɛ Yudaba ka
 Yerusalemugibu sãmɔ na mɔ̀,
 i gbee kpaanu kasirio, i dãa dãɔ go.
 I ku ra maa bɛɛn dīanu dũure sãki sɔɔ.
 4 Geema, i bango sãa wasi sɔɔ.
 Adama n tiewa i man tii wɛ,
 kpa nɛn mɔru yu ku raa yabura nge dãɔ,
 wi goo kun kpɛ u go,
 domi bɛɛn nuku kɔsuru ta kpã.

Ba Yudaba wɔrima

5 Yeremi u nɛɛ,
 i Yudaba sãwɔ kpa i gbãra Yerusalemɔ.
 I kɔba soowo tem mɛ kpuro sɔɔ.
 I nɔɔgiru suo ka dam i nɛɛ,
 bu mennama bu da wuu si su gbãranu mɔ sɔɔ.
 6 Bu gidi bɔra sueyo Siɔni gia
 bu duki yakuro bu ku yɔra.
 Domi Gusunɔ u koo de kɔsa yu na
 saa sãɔ yɛsan nɔm geu gian di.
 7 Yiberɛ be ba ra bwesenu kam koosie
 ba seewa ben wãa yerun di nge gbee sunɔ
 ge ga tii dɛmiamɔ gen bweun di,
 ba wee bu ka tem mɛ kam koosia.
 Bɛɛ Yudaba, ba koo bɛɛn wusu kɔsuku

kpa su ko bansu.

⁸ I saaki sebuo nuku sankiranun sã
kpa i swĩ i weeweenu ko,
domi Yinni Gusunɔn mɔru kun sun doonarimɔ.

⁹ Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
yen tãɔ te sɔɔ,
sina boko ka win sina asakpɔbu ba koo mwia kpána
kpa yãku kowobu bu biti soora,
kpa Gusunɔn sɔmɔbu bu nɔsu nɛnɛ,
¹⁰ bu nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ
na be, Yudaba ka Yerusalemugibu nɔni wɔkua
ye na nɛɛ, ba koo bɔri yendu wa.
Wee tẽ ba woburu sɔndi ben wĩnɔ.

Yiberɛba ba Yudaba sikerɛnɛ

¹¹ Saa ye sɔɔ, kon bu sɔ n nɛɛ,
wee, woo ga wee saa gbaburun guunun di,
gu ka nɛn tɔmbu Yudaba swee.

Woo ge, ga ñ sãa fɛrɛ fɛrɛ
nge ge ba koo ka dobi sara.

¹² Ga ko n dam mɔwa.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na gu sokusiamɔ.
Tẽwa kon bu siri.

¹³ Ma Yudaba ba nɛɛ,
gbera sun di, domi sa kam kua.
Wee, wi u koo sun kam koosia u sĩimɔ nge guru
wiru.

Win tabu kɛkɛ yi sãa nge guru woo.
Ma win dumi yi gunɔ bakeru sãabu kere.

¹⁴ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Yerusalemugibu,
sere saa yerà i kĩ i n kãsa bwisikumɔ.
I bɛɛn gɔrusu dɛɛrasio, kpa i faaba wa.

¹⁵ I swaa dakio gari yi ba ka na Danun tem di
ka Efaraimun guunun di

ba nɛɛ, kɔ̄sa wee.

¹⁶ I ye bwesenu kpuro nɔ̄sio.

Kpa i ye Yerusalemugibu sɔ̄ i nɛɛ,
yibereba ba wee saa tontonden di.

Ba koo Yudaban wusu tabun kuuki koosi.

¹⁷ Kpa bu Yerusalemu sikerena
nge be ba gberu kɔ̄su.

Domi yen tɔ̄mbu ba man seesi.

Nɛ, Yinni Gusunɔ̄wa na yeni gerua.

¹⁸ Bɛɛ Yudaba, geema wahala ya bɛɛ nɔ̄ni sɔ̄wa sere
bɛɛn woo sɔ̄ndɔ̄.

Adama ya sɔ̄awa bɛɛn kom kɔ̄sum ka bɛɛn nuku
kɔ̄surun are.

Yeremi u wasikiramɔ

win tɔ̄mbun wahalan sɔ̄

¹⁹ Yeremi u nɛɛ,

nɛn nuki man wuririmɔ ma nɛn torora kara.

Na n̄ kpɛ̄ n̄ nɔ̄ mari wahala yenin sɔ̄.

Na tabun kɔ̄ba nɔ̄mɔ. Bu wee.

²⁰ Ba sun nɔ̄siamɔ ma ba wuu dabinu kɔ̄suka.

Tem mɛ kpuro mu kam kobu dɔ̄wa.

Subaru sɔ̄ra ba na ba bɛɛn tabu kowobun kuu
bekuruginu wukura.

Ma ba nu gura ba ka doona.

²¹ Sere domma na kon yibereban gidi bɔ̄ra waamɔ,
kpa na n̄ kɔ̄ban sw̄i nɔ̄mɔ tɔ̄a tɔ̄a.

²² Ma Yinni Gusunɔ̄ u nɛɛ,
wee, nɛn tɔ̄mbu ba n̄ bwisi mɔ.

Meya ba n̄ man yɛ̄.

Ba sɔ̄awa gari bakasu.

Ba kɔ̄san kobun bwisi mɔ,
adama ba n̄ gean kobu yɛ̄.

Kam kobu wee

23 Na tem mɛɛra ma mu sãa bitam,
gãanu sari men wõllɔ.

Na maa wõllu mɛɛra,
na deema yam bururam sari mi.

24 Na guunu mɛɛra, na wa wee,
nu wɔruma. Ma gungunu nu bãarimɔ.

25 Na maa mɛɛra na wa wee,
tɔnu sari tem sɔɔ.

Ma gunɔsu su yarina kpuro.

26 Na tem mɛɛra mɛ mu raa sãa tem gem.

Na deema wee, mu kua tem saaram.

Ma wuu si su wãa mi, su wɔruka.

Yinni Gusunɔwa u ye kua win mɔrun saabu.

27 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

u koo tem mɛ gɔsia tem saaram,

adama u maa nɛɛ,

u ñ derimɔ mu n sãa mɛ ka baadommaɔ.

28 Yen sɔ, tem mu ko n gɔɔ wooru sɔ,

kpa wõllu tu yam tĩra.

Domi u himba yi kɔ, u ñ maa biru wurɔ.

29 Ye wusu kpuron tɔmbu ba maasɔbu ka ten

towobun wɔkinu nua,

yera ba duki yakikira kpuro.

Gaba wɔriki dãa sɔsɔ ma gaba dua kpee baaba sɔɔ.

Ba wuu si deri su kua bansu.

30 Wunɛ Yerusalemu, buraru mba kaa maa tii kua.

Kaa tii beku wunɔmgiru kasuawa a dewe,

kpa a wuran saba sebe, kpa a kiro doke?

Kam sɔra kaa tii buraru kua.

Wee wunɛn kĩnasibu ba nun tusa

ba kasu bu nun go.

31 Na wuri ka weeweenu nɔɔmɔ

nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u win bii gbiikoo ma.

Ase Yerusalemun nɔɔwa ga nɔɔramɔ mi.

Ya wom gabamɔ, ya nɔma demie ya mɔ,
 ya kam kuawa.
 Wee yen yiberɛba ba ye sɛre, ya gɔɔ dɔɔ.

5

Yerusalemugibun toraru

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 bɛɛ Yerusalemugibu, i bɛɛn swɛɛ kpuro swĩyo.
 I doo ka mi tɔmba ra mɛnnɛ i kasu
 ì n ko i goo wa wi u ra ko dee dee
 ma u ra gem gere.
 I n yẽro wa,
 saa ye sɔra nɛ, Yinni Gusunɔ, kon bɛɛn durum
 wɔka.

² Ma Yeremi u nɛɛ,
 wee, ba ra n bɔrumɔ ba n mɔ,
 ka Yinni Gusunɔn wāaru,
 adama weesu sɔra ba bɔri yi mɔ.

³ Yinni, n ñ wi u gem swĩi, wiya a kasu?
 Wee, a bu sura adama ba nun atafiiru kua.
 A bu nɔni sɔwa, adama ka mɛ, ba ñ gāanu gie.
 Ben gɔru ga bɔbiawa nge kperu.
 Ba yina bu wurama wunen mi.

⁴ Ma na nɛɛ, ba sãawa nge bibu,
 ba mɔwa nge gari bakasu.
 Domi ba ñ wunen swɛɛ yɛ,
 ba ñ maa wunen woodaba yɛ.

⁵ Kon gɔsira n da be ba bukuren mi,
 kpa n ka bu gari ko.
 Domi be, ba wunen swɛɛ yɛ,
 ba maa wunen woodaba yɛ.
 Wee, ben tii ba nun yina
 nge yāa te ta wɛɛ yina

ma ta yi kasuka.

⁶ Yen sōna bà n dua dāa sōwō,
gbee sinansu su ra bu go.

Bà n dua yakasō,

gbeeku bānu nu ra bu go.

Ma musuku gbeeku ga ra bu yōru bwēeye

ben wuun gbāraran kōnnōwō,

be ba yara min di,

gu ka bu sēre gu kasuku.

Domi ben toranu nu dabia.

Ben naane sariru ta kpā.

⁷ Yinni Gusunō u neε,

mban sōna kon nen tōmbun durum wōka.

Domi wee, ba man deri

ma ba bōrumō ka būnun yīsinu.

Na bu debia,

adama būna ba ka arukawani bōkua

ba nu gasirimō.

⁸ Ba sāawa nge dum dwεε yi yi deba

yi wuri mō yi kurōbu gire.

Nge meya ba ra n ben berusebun kurōbu naa gire,

ba n kpeeki mō.

⁹ Mban sōna na n ko n bwese teni mōru kōsie,

kpa n tu seeyasia yenin sō.

¹⁰ Ne, Yinni Gusunō,

kon bu yiberēba surema,

be, be ba sāa nge nen resem gbaaru.

Ba koo ten kara sura

kpa bu ten dāa kāasi bōri yi yi n sāa negii.

Adama ba n gbaa te kam koosiamō kpuro.

¹¹ Meya kon ko domi Isireliba ka Yudaba

ba n ka ne turo yōre.

Ne, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.

Ye ya koo Isireliba deema

¹² Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 Isireliba ba man siki
 ba nɛɛ, na n̄ dam gam mɔ.
 Kɔsa kun maa bu deemamɔ.
 Ba n̄ tabu wasi,
 ba n̄ maa gɔɔru wasi.

¹³ Nɛn sɔmɔbun gari yi maa sãawa nge wom dirum.
 Ben goo ku ra bu gari gee sɔ.
 Ba maa gerumɔ ba mɔ,
 sɔmɔ ben gari yi wɔri ben tii sɔɔ.

¹⁴ Yen sɔ, nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
 na nɛɛ, ye ba ka gerua mɛ,
 wee, nɛn gari yi ko n sãa nge dɔɔ wunɛ Yeremin nɔɔ
 sɔɔ,
 kpa nɛn tɔn be, ba n sãa nge dãa ye dɔɔ wi, u koo
 mwa.

¹⁵ Tɛ bɛɛ nɛn tɔmbu, Isireliba,
 kon bɛɛ bweseru garu surema tontonden di.
 Bwese te, ta dam mɔ
 ta raa maa wãawa saa yellun di.
 I n̄ maa ten barum nɔɔmɔ.

¹⁶ Ba sãawa tabu durɔbu be kpuro.
 Ben sɛɛnun saabu,
 gonu ra n yibawa sikaɔ.

¹⁷ Bwese te, ta koo bɛɛn dīanu kam koosia,
 ka bɛɛn bibu, ka bɛɛn yaa sabenu, ka bɛɛn dãa
 marum,
 kpa bu bɛɛn wuu si su gbāranu mɔ tabu wɔri,
 bu kɔsuku,
 si sɔɔ bɛɛn yīiyɔbu wãa.

¹⁸ Adama yen tɔɔ te, n n̄ bɛɛ kpuro kon kam
 koosia. ¹⁹ Tɛ Yeremi, b̄a n nɛɛ, mban s̄na nɛ,
 Gusunɔ ben Yinni na bu yenin bweseru kuamme,
 kaa bu wisiwa a nɛɛ, ba man deri ba ka tɔn tukobun

bũnu na ben temə ba sãamə. Nge mɛya ben tii ba koo da bu tən tukobu sã tem tukumə.

Gusunə u win təmbu kirə mə

²⁰ Yinni Gusunə u nɛɛ,

i Yakəbun bweseru sɔwə,

be, be ba sãa Yudaba, i nɛɛ,

²¹ bu swaa dakio ye na bu sɔomə.

Ba sãawa nge wəkobu, ba n̄ bwisi mə.

Ba n̄ni mə, adama ba n̄ yam waamə.

Ba swasu mə, adama ba n̄ gari nɔomə.

²² Ba n̄ koo man nasia?

Ba n̄ koo diiri nɛn wuswaa?

Nɛna na dera yani sɛeri yi nim wəkun nim gunua.

Ma na nɛɛ, mu n̄ maa saramə

mi na mɛn nɔə bura yeru yi mi.

Miya mu ko n wãa sere ka baadommə.

Baa mɛ nim kurenu nu ra se, nu n̄ dam mə.

Baa mɛ nu ra wəki, mu ku ra gam de.

²³ Adama be, nɛn təmbu, ba sãawa mɛm nɔə sariba.

Ba ra ka man mərə ko kpa bu man deri.

²⁴ Ba ku ra tii sɔ bu nɛɛ,

bu nɛ, Yinni Gusunə nasia,

nɛ wi na ra bu gura wɛ

wɔə ka wɔə yen saa sɔə,

kpa n maa saa yi bu ka dīanu gɛ.

²⁵ Ba n yɛ ma ben durum ka ben toranun sɔna

ba ku ra maa doma ten bweseru wa.

²⁶ Domi ben suunu sɔə tən kəsoba wãa.

Ba ra təmbu yɛri beriewa bu ka bu mwɛeri

nge be ba ra gunəsu taa yinuɛ.

²⁷ Takiwa ya ra n yiba ben yenusə,

nge mɛ gunə taason gunə diru

ta ra n gunəsu yiba.

Nge mɛya ba kuura ma ba dam kua.

28 Ba dĩa geenu di ma ba boria.
 Ba ra kōsa kowa yu banda.
 Ba ku ra ka gobeku yinε, n̄ kun mε sāaro.
 Ba ku ra bu ben gem wē.
 Kpa ben tii ba n kuuramā.
 29 Mban sōna na n̄ kon bwese teni m̄aru kōsie,
 kpa n bu s̄eyasia yenin sō.
 30 Wee, n̄en t̄amba gāa kōsunu m̄ tem mε s̄o.
 31 Ben s̄om̄bu ba gari weesugii m̄.
 Ma yāku kowobu ba ben tiin arufaani kasu.
 Ma n̄en t̄ambu ba bu yen dam kēmā.
 Sanam mε kpuro ya koo n̄aru ko, am̄na ba koo ko.

6

Yiberεba ba Yerusalemu tarusi

1 Bεε Benyamεεba,
 i duki yakuro Yerusalemun di.
 I k̄ba soowo Tekoa.
 I yīreru koowo Beti Hakerεmu.
 Domi n̄ni swāa bakaru ka kam kobu sisi,
 saa s̄o yēs̄an n̄m geu gian di.
 2 Ba koo Yerusalemu, wuu bur̄o ge k̄suku.
 3 Wee, t̄amba ye w̄rim wee
 nge kparobu ka ben yaa sabenu.
 Ba ben sansani gira ba ka ye sikerena.
 Ben baawure u win bweu mwa, wi ka win tabu
 kowobu.
 4 Ba kuuki m̄ ba m̄,
 i de su se s̄o s̄o gbāara su wuu ge w̄ri.
 Adama t̄ε s̄o kpa, yam maa tīram.
 5 N n m̄en na, i de su se w̄kuru
 su da su gen dii geenu k̄suku.
 6 Ma Yinni Gusun̄o u bu s̄owa u n̄ε,

bu dāa bǝario kpa bu ka ye sasanu gira
 bu ka Yerusalemu sikerena, bu ye sɛɛyasia
 yèn sǝ yen tamba dam dǝrenamǝ.

⁷ Nge mɛ dǝkǝ ya ra nim swī mu n kokumǝ,
 nge mɛya Yerusalemugibun nuku kǝsuru
 ta ra n sǝsiramǝ.

Da a bǝǝbǝya ka kam kobun kookoosun gariya
 yi ra n nǝǝramǝ mi.

Na ra n waamǝ baadomma
 ba tǝmbu nǝni sǝǝmǝ ba bu mɛɛra mǝ.

⁸ N n mɛn na, bɛɛ Yerusalemugibu,
 i nɛn sǝsiru laakari koowo,
 kpa n ku ra nɛn tii gawa saa bɛɛn min di
 n bɛɛn tem kam koosia.

Isireliba

ba kua mɛm nǝǝbu sariba

⁹ Gusunǝ, wǝllu ka tem Yinni, u Yeremi sǝǝwa u
 nɛɛ,

ba koo Isireli be ba tie gura mam mam
 nge mɛ ba ra dāa binu sǝri
 ba kun gǝanu deri.

¹⁰ Ma Yeremi u wisa u nɛɛ,
 wara kon gari sǝ, kpa n nùn kirǝ ko.
 Wara koo man swaa daki.
 Wee, ba swaa tau. Ba ñ kpɛ bu laakari ko.
 Ben mi, wunɛ Yinni Gusunǝn gari
 yi ra bu sekuru kowa.
 Ba ku ra kā bu yi nǝ.

¹¹ Yinni Gusunǝ,
 wee, na ka tǝn be mǝru mǝ wunɛn sǝ.
 Na kpana n tii nɛnɛ.

Ma Yinni Gusunǝ u nɛɛ,
 a de mǝru ye a man kuammɛ mi,
 yu wǝri bibu sǝǝ be ba dweemǝ dāa saanǝ,

ka sere maa aluwaasiban wuunu sɔɔ.
 Domi kurɔbu ka durɔbu ka tɔkɔnu,
 kpurowa ba koo gura bu ka doona.

¹² Kpa ben yenusu su ko gabugisu
 ka ben gbea ka ben kurɔbu.

Domi kon tem me kpuron tɔmbu nen dam sɔɔsi.
 Ne, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

¹³ Domi saa bwɛɛbwɛɛbun di sere ka dangibo,
 ben tii tiin arufaaniwa ba ra n naa gire.

Nen sɔmɔbu ka yaku kowobun tii,
 ba ra n weesu mɔwa.

¹⁴ Ba ra n nen tɔmbun wahala atafiru sɔawa,
 ba n mɔ, alafia waa,
 adama alafia gaa sari.

¹⁵ N weenɛwa sekuru ta n bu mɔ,
 kɔsa ye ba mɔn sɔ,

adama ba n sekuru mɔ.

Ba n mam wure ma ba tore.

Yen sɔna ba koo wɔruma bu gbi.

Ba koo fukura bu wɔruku

dɔma te kon bu seeyasia.

Ne, Yinni Gusunɔwa na yeni kpuro gerua.

¹⁶ Yinni Gusunɔ u win tɔmbu sɔɔwa u nee,

i seewo i swɛɛ mɛɛri

i beɛn yellun swaa bura ye kasu i swi,

kpa i wa i n waa bɔri yendu sɔɔ.

Adama ba wisa ba nee,

sa n ye swimɔ.

¹⁷ Gusunɔ u nee,

na beɛ kɔsobu wɛ

i ka ben kɔban swi swaa daki.

Adama ba wisa ba nee,

sa n swaa dakimɔ.

¹⁸ Yen sɔ, u nee, beɛ bwese ni nu tie,

i swaa dakio i nɔ ye ya koo nen tɔmbu deema.

19 Bεε temgibu, i waawo.

Wee kon nεn tɔmbu kōsa sure.

Yera ya ko n s̄aa ben bwisikunun are.

Domɪ ba n̄ nεn gari swaa daki,

ma ba nεn woodaba gεma.

20 Na n̄ ben turare ye ya wee Seban di

n̄ kun mε d̄aa kiku nubu duroruguu

ge ba ka na saa tontonden din bukata m̄o s̄aarun s̄o.

Na n̄ ben ȳaku d̄o mwaararuginu k̄i.

Mεya ben ȳaku ni nu tie, nu n̄ maa man w̄εrem̄o.

21 Yen s̄ona kon bu sokuratia dokea,

kpa baababa ka ben bibu,

t̄onu maa ka win b̄o

bu sokura mi bu gbi.

Ba koo Isireliba w̄arima

22 Yinni Gusun̄o u nεε,

wee bweseru gara sisi

saa s̄o ȳεsan n̄m geu gian di

mi n toma.

Bwese ten t̄ombu ba dam m̄o.

23 Ba t̄ennu ka yaasi n̄ni.

Ba nuki sosu, ba n̄ w̄onw̄andu m̄o.

Ma ba kukirim̄o nge nim w̄okun nim.

Ba ȳowa dumi w̄allo,

ma ba ȳo swεε swεε, ba tabun s̄o ru s̄aa

bu ka wunε Yerusalemu w̄ari, wunε wi a s̄aa Sīoni.

24 Yerusalemugiba nεε,

ye sa ben labaari nua,

yera b̄esen ḡoma dwiia.

Sa wurura nge t̄on kuro

wi u yiire u k̄i u ma.

25 Goo u ku raa yari u da swεεo.

Goo ku raa maa yari u da yakaso.

Domi yiberɛba ba wãa mi,
 ba ben takobiba neni.
 Tamba berum soore baama.
²⁶ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 bɛɛ nen tambu, i saaki pɔra sɛkeo
 kpa i tii torom wisi nuku sankiranun sã.
 Bɛɛn baawure u gɔɔ swĩiyɔ
 nge wi u win bii teereru bia.
 I wuri koowo ka nɔni yĩresu.
 Domi wi u koo bɛɛ kpeerasia
 u koo bɛɛ wɔriwa subaru sɔɔ.

Isireliba ba swaa tau

²⁷ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 wunɛ Yeremi, na nun yi a ka nen tambu sɔwa
 nge mɛ seko u ra sii geesu sɔwe,
 kpa a ka ben daa gia.
²⁸ Ma Yeremi u nɛɛ,
 tɔn be, ba sãawa wee kowobu ka mem nɔɔ sariba.
 Ba bɔɔbuwa nge sisu. Be kpuro ba sankirewa.
²⁹ Bã n sisu ka pɛɛrum dɔɔ doke ba wure,
 ye kpuro ya ra yandewa,
 kpa pɛɛrum mɛ, mu sii si sɔwa.
 Adama kam sɔɔra ba Isireliba sɔwa.
 Ben tɔn kɔsobu ba ñ wunaramɔ,
³⁰ ma ba bu sokumɔ sii si su ñ gea sãa.
 Domi Yinni Gusunɔ u bu biru kisi.

Yeremi u waasu mɔ

Yinni Gusunɔn sãa yerɔ
(I maa mɛɛrio 26:1-19)

7

¹ Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, ² a doo a
 yɔra nen sãa yerun kɔnnɔwɔ a nɛɛ, yeniwa nɛ, Yinni

Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, be Yudaba, be, be ba ra gesi du saa kɔnnɔ minin di bu ka man sã, bu swaa dakio bu nɔ. ³ Nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na gerua na nɛɛ, bu ben sanu sanusu ka ben daa kɔsio. Saa yera kon de ba n wãa tem mɛ sɔɔ. ⁴ Bu ku ben naanɛ doke dii teni sɔɔ ba n mɔ, nɛ, Yinni Gusunɔn sãa yera mi! ⁵ Bã n ben sanu sanusu ka ben daa kɔsa, ma ba gea kuanammɛ, ⁶ ma ba kun sɔbu ka gɔminibu ka gobekuba dam dɔremɔ, ma ba kun maa tɔnu wi u kun gãanu kuen yem yarimɔ, ma ba kun bũnu sãamɔ ni nu koo de bu kam ko, ⁷ saa yera kon de ba n wãa tem mɛ sɔɔ mɛ na ben baababa wɛ, ba n mɔ sere ka baadommaɔ.

⁸ Adama wee gari weesugiiya ba naanɛ sãa yi yi ñ arufaani gaa mɔ. ⁹ Ba ra n gbɛnimɔ, ba ra n tɔmbu goomɔ, ba ra n sakararu mɔ, kpa ba n nɔɔ mwɛɛ weesuginu mɔ, kpa ba n bũu wi ba mɔ Baali turare dɔɔ dokeammɛ, kpa ba n maa bũu sãaru mɔ te ba ku ra raa ko. ¹⁰ Kɔsi yiniwa ba ra n mɔ, kpa bu sere na bu yɔra dii tɛn mi ba ra man sã ba n mɔ, sa yakiara yibɛɛban nɔman di. ¹¹ Ba tamaa dii tɛn mi ba ra man sã ta sãawa gbɛnɔbun wãa yeru? Domi mɛsuma na waamɔ.

¹² N n mɛn na, bu doo Siloɔ bu yam mi na raa gɔsa bu ka man sã mɛeri. Kpa bu wa nge mɛ na mu kua nɛn tɔmbu Isireliban daa kɔsan sɔ. ¹³ Tɛ, yɛn sɔ ba kookoo sinin bweseru kua, ma na bu gerusi kpeetim sari adama ba ñ man swaa daki, na bu soka ma ba ñ man wurari, ¹⁴ yen sɔna kon nɛn sãa yee tɛ sɔɔ ba ben naanɛ doke ka tem mɛ na be ka ben baababa wɛ kam koosia nge mɛ na Silo kua. ¹⁵ Kon bu gira bu tonda nɛn wuswaan di nge mɛ na ben mɛro bisibu Isireliba gira.

Gusunɔ u Yeremin

kanaru yina Yudaban sɔ

¹⁶ Wunε Yeremi, a ku man suuru kana Yudaban sɔ. A ku bu kanaru garu kua. Domi na n̄ nun swaa dakimɔ. ¹⁷ A n̄ waamɔwa ye ba m̄ Yudaban wuu marosɔ ka sere Yerusalemun swεε sɔɔ? ¹⁸ Bibu ba dāa guramɔ būu yākunun sɔ. Ma ben baababa ba ka ye d̄ɔ s̄rumɔ būu s̄a yenɔ. Tɔn kurɔba p̄ε som burimɔ bu ka kiranu kɔ ni ba koo ka būu wi ba m̄ Asitaate ka sere maa būnu ganu s̄a, kpa bu ka man torari. ¹⁹ Adama ka gem, n̄ n̄ nε ba torarimɔ, beya ba tii sekuru dokemɔ.

²⁰ Yen s̄na na nεε, kon de nen m̄ru yu w̄ri nen s̄a yee te sɔɔ, ka t̄mbu sɔɔ, ka yaa sabenu sɔɔ, ka d̄aɔ ka sere maa d̄ianu sɔɔ. Nen m̄ru ye, ya ko n gbisimɔwa, ya n̄ suremɔ.

Yudaban m̄m n̄ɔbu sariru

²¹ Wee ye nε, Gusunɔ Isireliban Yinni, nε wi na w̄llu ka tem m̄ na gerua na nεε, i ra yākunu ko r̄n sukum i ra di, ka yāku d̄ɔ m̄waararuginu, adama n buram bo i ni kpuro m̄enna i bεεyam di. ²² Domi na n̄ b̄en baababa yākuru garu yiire d̄ma te na bu yara saa Egibitin di. ²³ Ye na bu yiire yera, bu nen gari n̄ɔwɔ, kpa na n̄ s̄a ben Yinni, kpa be, ba n̄ maa s̄a nen t̄mbu. Bu nen wooda kpuro sw̄iyo ye na bu w̄ε, kpa ben w̄aru tu w̄era. ²⁴ Adama ba n̄ swaa tem kp̄i bu nen gari n̄. Ben tiin ḡru k̄ira ba sw̄i, ma ben daa k̄sa ya sosi. ²⁵ Saa d̄ma t̄n di b̄en baababa ba yara Egibitin di sere n̄ ka gisɔ girari, na ra n̄ b̄ε nen s̄m̄bu ḡriamm̄ewa saa baayere. ²⁶ Adama i swaa taaya i n̄ man swaa daki. Ma i k̄sa kua n̄ kere ye b̄en baababa ba kua.

²⁷ Wunε Yeremi, à n yeniba kpuro gerua, ba ñ nun swaa dakimɔ. À n maa bu soka, ba ñ nun wurarimɔ. ²⁸ Ka mε, a bu sɔwɔ a nεε, ba sãawa bwese te ta ku ra Gusunɔ ten Yinnin gari nɔ. Tora tee teya ba ra n m̀ baa ù n bu sεεyasia. Gem ku ra n maa wãa ben nɔsɔ.

Durum ye Yudaba ba kua

Beni Hinɔmun wɔwɔ

²⁹ Yinni Gusunɔ u nεε,
Yudaba bu ben seri buro bu k̄s
yi yi s̄ɔsimɔ ma ba sãa nεgibu.
Bu yɔwɔ guuru w̄llɔ,
kpa bu ḡɔ swĩ.
Wee ba nεn m̄aru seeya,
ma na bu biru kisi.

³⁰ Domi be, Yudaba ba k̄sa kua nεn n̄ni s̄ɔ. Ba ka b̄nu dua diru mi ba ra man sã, ba tu disi doke.

³¹ Ma ba b̄u turanu bana Tofetiɔ, Beni Hinɔmun wɔwɔ bu ka ben bibu yãku d̄ɔ mwaararuginu ko mi, yãku n̄n bweseru na ñ mam ḡru doke n bu s̄ bu ko.

³² Yen s̄na t̄nu ganu sisi n̄ s̄ɔ ba ñ maa wɔwa ye sokumɔ Tofeti ñ kun mε Beni Hinɔmu. Ba koo ye sokuwa t̄n goo yeru. Miya ba koo t̄mbu sike yèn s̄ ayeru maa sari gam. ³³ Gunɔsu ka yεε yi koo t̄n gonu di. Goo sari wi u koo yi yinari. ³⁴ Kon de Yerusalemu ka Yudaban wusu su mari s̄ɔ s̄ɔ, ba ñ maa nuku dobun kuuki m̀ wuu si s̄ɔ. Meya ba ñ maa kurɔ kpaarun womusu n̄ɔmɔ mi. Domi tem mε, mu koo kowa bansu.

8

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yen tɔɔ te, ba koo Yudaban sinambu ka ben asakpɔbun kukunu sikia sikirun di ka ben yāku kowobuginu ka ben sɔmɔbuginu ka sere maa Yerusalemun tɔmbuginu. ² Sɔɔ sɔɔ, nu ko n sɔɔ soore. Wɔkuru kpa nu n wāa suru ka kperin tarum sɔɔ. Ba n̄ maa nu guramɔ bu sike. Nu koo kowa taaki tem sɔɔ. Domi sɔɔ ka suru ka kperi yiya ba raa kīa ma ba yiira ba yi sāwa. ³ Be ba koo tiara be, Yuda daa kɔsagii be sɔɔ, mi na bu yarinasia kpuro, gɔɔwa ba ko n kī n kere wāaru. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*Yudaban bwisikunu**kun asansi mɔ*

⁴ Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a nɛn tɔmbu bikio a nɛɛ,

tɔnu ù n wɔruma, u ku ra se?

Goo ù n gɛra win swaan di, u ku ra wuramɛ?

⁵ N n mɛn na, mban sɔna nɛn tɔmbu Yudaba

ba swaa kɔsa swīi ba dɔɔ.

Ba yɔrariwa dim dim ben weesu sɔɔ

ba n bũnu sāmɔ.

Ba n̄ kī bu gɔsirama nɛn mi.

⁶ Na yɔ sɛɛ na bu swaa daki ka laakari.

Ba gari gerumɔ yi yi n̄ asansi gaa mɔ.

Ben goo kun gɔru gɔsiamɔ win nuku kɔsurun di,

u nɛɛ, mban sɔna u yeni mɔ.

Be kpuro ba ben tiin swaa swīiwa

nge duma ye ya wāa tabu sɔɔ.

⁷ Baa tionko ka kpurabu ka kpaaru baniku

nu yɛ saa ye n weenɛ nu sī

ka saa ye n weenɛ nu wurama nin wāa yero.

Adama nɛn tɔmbu ba n̄ nɛn wooda yɛ

ye na ka bu kpare.

Be ba tii garisi bwisigibu

⁸ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
amɔna ba koo ka kpī bu nɛɛ ba bwisi mɔ.

Beya ba nɛ Gusunɔn wooda mɔ.

Domi be ba wooda ye yorua, ba ye gɔsiawa.

⁹ Wee bwisigiba nɛ, Yinni Gusunɔn gari gɛma.

Ma ba yiberɛban yina mwaara

ba wāa biti ka sekuru sɔɔ.

N n mɛn na, bwisi yirà ba maa mɔ.

¹⁰ Yen sɔna nɛ, Yinni Gusunɔ,

kon de yiberɛba bu ben kurɔbu ka ben gbea
mWɛɛri.

Domi saa ben bwɛɛbwɛɛbun di

n ka girari ben damgibɔ,

ben tii tiin arufaaniwa ba ra n naa gire ka taki.

Nɛn sɔmɔbu ka yāku kowobu, weesa ba ra n mɔ.

¹¹ Ba ra n nɛn tɔmbun wahala atafiru sāawa,

ba n mɔ, alafia wāa,

adama alafia gaa sari.

¹² N weenɛwa sekuru tu bu mwa kōsa ye ba mɔn sɔ.

Adama sekura ku ra bu mWɛ bu tuka.

Ba ku ra maa ben toranu tubu.

Yen sɔna ba koo wɔruma bu gbi

dɔma te kon bu sɛɛyasia.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ ka win tɔmbu

¹³ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
gbaa wuko u ra win dīanu gɛwa u mɛnna.

Adama wee, na kī n nɛn dīanu mɛnna Isireliban mi,

ma na deema ba sāawa nge resɛm

ɔn kun mɛ nge figie ye ya wurusu dɛlla

ya ɔn binu mɔ.

Yen sōna kon bu deri swaa sarobun sō.

¹⁴ Yudaba ba nεε,
mban sōna sa sō mini.

I de su menna
kpa su da wuu si su gbāranu mən mi,
sa n gɔɔ mara.

Domi Gusunɔ bεεn Yinni u yiwa su gbi.

U koo sun nim dēegim nɔrusia,
yèn sō sa nùn torari.

¹⁵ Wee, sa tamaa wāara koo kəsi,
adama ya n̄ koore.

Sa tamaa saa gaa wee yè sɔɔ bεεn n̄ni swāaru
ta koo kpe,

adama nandaba bu sun deema.

¹⁶ Wee sa yiberεban dumin wəkinu n̄omɔ Danun
bera gia.

Ma yi wuri m̄, yi tem kpuro n̄ni mu diirimɔ.

Yiberε be, ba dīanu guramɔ ba gbea mwaamɔ,
ka sere Yerusalemu ka yen tambu.

¹⁷ Adama Yinni Gusunɔ u wisa u nεε,
na n̄ daa bεε s̄ɔwɔ mε ro?

Wee kon bεε wεε dēegii kparema
yi yi n̄ dobo dobogibun gari n̄omɔ.

Yi koo bεε dwēewa.

Yeremin nuki sankira

¹⁸ Yeremi u nεε,
n̄n nuki sankira n̄n t̄mbun wahalan sō.

Na kī n̄ tii nukuru yemiasia,
adama ya n̄ koorɔ.

¹⁹ Wee, na n̄n t̄mbun weeweenu n̄omɔ baaman
di.

Ba m̄, Yinni Gusunɔ u sariwa Siɔniɔ?

Yen sunɔ u n̄ maa wāawa mi?

Ma Yinni Gusunɔ u wisa u nεε,
mban sōna ba n̄n m̄ru seeya

ba bũnu sãamə n̄n bwãarokunu
ba waama t̄n tukobun min di.

²⁰ Ma Yeremi u n̄εε,
saa ye sa raa yĩiyə su faaba wa,
ya doona nge ḡεebun saa.
Wee, sa n̄ faaba wa.

²¹ N̄en t̄mbu ba n̄ni s̄ɔre.
Ben n̄ni swãa te, ta man b̄kana.
Na nande, na nuki sankire.

²² Tibu sariwa Galadiə?
Dokotoro goo sariwa mi?
Nge mban s̄na Isireliban bosu kun kpeemə.

²³ N̄en wiru t̄a n̄ daa nim yiba
ma n̄en n̄ni yi sãa nge bwii,
kon daa wuri kowa s̄ɔ s̄ɔ ka w̄kuru
n̄en t̄n be ba gun s̄.

9

Bwese weesugiru

¹ Yeremi u n̄εε,
n̄a n̄ daa kuru m̄ə gbaburə, kon daa dawa ten mi,
n̄ n̄en t̄mbu deri na n̄ ka bu tondin̄ε.
Domi be kpuro ba sãawa nge sakara kowobu.
Ma ba kua naan̄ε sarirugibu.

² Yinni Gusunə u gerua u n̄εε,
ba ra n̄ n̄ɔ d̄ɛrawa bu ka weesu ko.
Ba ku ra tem m̄ε kpare dee dee gem s̄ɔ,
sere ka weesu.
Wee siya su kua ben dam.

Ba ra n̄ nuku k̄suru m̄əwa ba n̄ d̄ɔ.
M̄eya ba ku ra n̄ε, Yinni Gusunə wure.

³ Baawure u ra n̄ win kpaasi taki diməwa.
Ba n̄ naan̄ε m̄əsin̄ε.
Ba ra n̄ k̄rum̄ət̄nu kuanamm̄ewa,

kpa ba n weesu sɔɔnamɔ.

⁴ Kpa ba n nɔni wɔkunamɔ.

Ba ku ra gem sɔɔnɛ,

kpa ba n ben nɔɔ dɛɛrimɔ bu ka weesu ko.

Mɛya ba ra n mɛɛrimɔ nge mɛ ba koo ka kɔsa ko.

⁵ Ba ra tii wɛ kɔsan kobu ka weesu sɔɔ sere ba yina bu man wura.

⁶ Nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ,

wee, kon bu sɔwa n ben laakari mɛɛri.

Domɛ na n̄ yɛ ye kon ka nɛn tɔn beni ko

ben nuku kɔsurun sɔ.

⁷ Wee, tɔn ben yara ya sɔawa nge sɛɛ dɛɛguu ge ga ra go.

Weesa ba ra n mɔ,

kpa ba n ben berusebu bɔri yɛndun gari sɔɔmɔ.

Adama ben gɔruɔ, yina ba ra n bu berie.

⁸ Yeniban sɔ, kon bu sɛɛyasia

kpa n bu mɔru kɔsie.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Wuri ka swĩin sanam

⁹ Yeremi u nɛɛ,

kon guunu ka mi ba ra raa yaa sabenu kpare swĩiya.

Domɛ nu gbera, goo ku ra maa sare mi,

ba ku ra maa yaa sabenun wuri nɔ mi.

Ma gunɔsu ka gbeeku yɛɛ yi duki yakikira min di.

Gãanu kun maa wãa mi.

¹⁰ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

u koo de Yerusalemu yu ko bansu,

kpa yu ko gbeeku bɔnun wãa yeru.

Mɛya u koo maa de Yudaban wusu su ko bansu.

¹¹ Wara u bwisi mɔ u ka ye tubusia.

Yinni Gusunɔ ù n ka yɛro gari kua,

u geruo yèn sɔ tem mɛ, mu kua bansu

mi goo ku ra maa sare.

¹² Yinni Gusunə u maa nεε, yeni ya koorawa yèn sō nən tambu ba nən woodaba deri ye na bu wē, ma ba ñ nən gere wure, ba ñ ka ye sɔmburu kue. ¹³ Ma ba ben tiin kīru swīi ba būu wi ba m̀ Baali s̄awa nge mε ben baababa ba bu s̄osi. ¹⁴ Yen s̄ana nε, Gusunə Isireliban Yinni, nε wi na w̄ollu ka tem m̄, na nεε, wee, kon bu d̄aa kiku gagu* ge ga sosu diisia, kpa n bu nim mε mu d̄εε m̄ n̄rusia. ¹⁵ Kpa n de bu yarina bu da bwese tukunun suunu s̄o, mi be ka ben baababa ba ñ daa yē. Kon de bu bu go ka takobi, kpa bu bu kam koosia mam mam. ¹⁶ Nε, Gusunə w̄ollu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Yeremi u nεε,
i doo i t̄on kur̄o be ba ra ḡo swī kasuma.
I doo i yen goniba sokuma

¹⁷ bu na fuuku bu sun ḡo wuri kua,
kpa b̄esen n̄ni ȳiresu su koku.

¹⁸ Domi wuri n̄ora Sīnīo.
Ba m̀, wee, ba sun gura,
seku bakara sun deema.
N kua tilasi su ka b̄esen tem deri.
Wee ba b̄esen yenusu k̄osuka.

¹⁹ Bεε kur̄o bu, i Yinni Gusun̄n gari n̄ow̄o.
Kpa i swaa daki i n̄o ye u gerum̄o.
I b̄esen w̄andiaba wuri s̄osio,
i ḡo wuri s̄osin̄o.

²⁰ Domi ḡo u sun k̄asi saa fen̄entin di,
ma u dua sere sina kpaar̄o.
Meya u maa bii be ba b̄osu swεε s̄o goom̄o,
ka sere maa aluwaasiba mi ba ra gesi m̄enne kpuro.

* **9:14** d̄aa kiku gagu - D̄aa kiku gera ba ra soku abusenti.

21 Yinni Gusunə u nεε,
 tamba koo wəruku bu gbisuku,
 kpa ben gonu nu n tεrie yakasə nge naa bisu,
 n̄ kun mε nge dobi yi yi gea yina ba deri gberə.
 Ba n̄ maa yi suamə.

À n kī a n bwisi gee mə,

a Gusunə gio

22 Yen s̄ə, bwisigii u ku woo kana win bwisin s̄ə.
 Damgii u ku maa woo kana win dam s̄ə.
 Meya dukiagii u ku woo kana win dukian s̄ə.

23 Adama wi u kī u woo kana,
 u woo kanə yèn s̄ə u bwisi mə u ka man tubu,
 ma u yē ma nena na s̄āa Yinni Gusunə.
 Na s̄āawa naanegii wi u ra siri dee dee,
 kpa u de durom mu n wāa tem s̄əə.
 Tən benin bwesera ba ra man wēre.
 Nε, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

Kirə

Yuu be ba n̄ Gusunə yēn s̄ə

24 Wee tōru gara sisi tē s̄əə kon bu kam koosia be
 ba bango mə wasi s̄əə ma ba ku ra n̄en arukawani
 yibie. 25 Beya Egibitigibu, ka Yudaba, ka Edəmuba,
 ka Aməniba, ka Məabuba, ka be ba ra ben wii
 baarun seri kəni, ka sere be ba wāa gbaburə. Domi
 bwese tuku ni kpuro ka mam Isireliban tii, ba
 s̄āawa bango sariba ben ḡorusə.

10

Būnu ka Yinni Gusunə

1 Bεε Isireliba, i swaa dakio i n̄ə ye Yinni Gusunə
 u bεε s̄əəmə. U nεε,

² i ku bwese tukunun yira swĩi.
I ku wurura wəllun yĩre nin sɔ,
ni bwese tukunu nù n wa,
nu ra nande.

³ Domi bwese nin sãaru ta sãawa kam dirum.
Nu ra sewa nu da dāa sɔwɔ nu dāa bura.
Kpa dāa dāko u ka ye bwāaroku ko.

⁴ Kpa bu gu buraru kua,
bu gu sii geesu ka wura pote.
Kpa bu gira bu kulumba kpare ka matalaka,
gu ku ka wəruman sɔ.

⁵ Bwāarokunu nu ra n sãawa
nge nare ye ba ra ko gberɔ.
Nu n gari mɔ, ba ra n nu sɔwawa,
domi nu n kpɛ nu ka tii sɪ.
Yen sɔ, i ku nin berum ko.
Nu n kpɛ nu bɛɛ kɔsa n kun mɛ gea kua.

⁶ Ma Yeremi u Gusunɔ siara u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a kpā.

Goo sari wi u ka nun weenɛ.
Ma a yĩsiru yara wunen dam saabu.

⁷ Wuna a sãa bwesenu kpuron sina boko.

Wara u n koo nun nasia.
Wuna a yiiko kpuro mɔ.
Bwesenu kpuron bwisigibu sɔɔ,
goo sari wi u ka nun weenɛ.

⁸ Be kpuro ba n bwisi mɔ.

Ben yẽru ta sãawa kam.

Domi dāra ba ra dāku ba n sãamɔ.

⁹ Kpa bu tu sii geesu pote, si ba ka na Taasisin di,
n kun mɛ wura ye ya wee Ufasin di,
kpa bu tu yabe gaaduragiru ka wunɔmgiru se-
busia.

Yeba kpuro ya sãawa tɔnun nɔman sɔmburu.

10 Adama wunε Yinni Gusunɔ,
 a sãawa Yinni, wuna n weenε bu sã.
 A wãawa. Kaa n maa bandu diiwa sere ka
 baadommaɔ.

Wunen mɔru yà n seewa,
 tem mu ra yĩiriwa,
 kpa bwesenu kpuro nu kpana nu yɔra wunen
 wuswaaɔ.

11 Bεε bwese tukunu, i swaa dakio i nɔ, bεen bũu
 ni, nu ñ wɔllu ka tem taka kue. Nin tii nu koo kam
 kowa mam mam.

12 Yinni Gusunɔwa u tem taka kua
 ka win dam, ka win yēru,
 ma u wɔllu tɛria ka win bwisi.

13 Wiya u ra de bukɔ gu se wɔllɔ,
 kpa u woo seeyama saa gen wãa yerun di,
 kpa guru winu nu nim kpaasina,
 kpa guru maakinu nu kora, kpa gura yu nε.

14 Tɔnu ù n ye kpuro mεera, u ra biti soorewa.
 Sekuru ta ra maa sekobu mwεwa
 bà n ben bwãaroku ni wa.

Domi nu ñ kpε nu ko mε, nu ñ wēsiaru mɔ.

15 Ba nu kuawa bu ka tɔmbu nɔni wōke.
 Nu ñ sã gãanu. Nu koo kam ko sɔɔ teeru,
 dɔma te Yinni Gusunɔ u koo nu siri.

16 Gusunɔ, Isireliban Yinni u ñ sãa nge ni.
 Domi wiya u kpuro taka kua.

Wiya u sãa win tɔmbun arumani.
 Win yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni.

Yerusalemun wɔrumaa

ya turuku kua

17 Yeremi u nεε,
 bεε Yerusalemugibu, wee, yiberε ba bεε tarusi.
 I seewo i bεen yãnu kpaasina.

18 Domi Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
u koo de yiberɛ be, bu bɛɛ wɔri,
kpa bu bɛɛ gura bu ka bɛɛ da mi n toma.

19 Yerusalemugibu ba wuri wɔri ba mɔ,
sa kam kua. Wee, bɛsɛn bosu kpɛa,
bɛsɛn nɔni swãara banda.
Sa raa nɛɛ, kɔsa yà n sun deema,
sa ko kpĩ su ye ma.

20 Adama bɛsɛn dia ya wɔruka.
Yen wɛɛ kpuro kasikira.
Ma ba bɛsɛn bibu gura kpuro.
Goo sari wi u koo maa bɛsɛn wuu seeya.

21 Yera Yeremi u nɛɛ,
bɛɛn kparobu ba kua gari bakasu.
Ba ñ Yinni Gusunɔ kasu.
Yen sɔna ba ñ kuure,
ma bɛɛ kpuro i yarina.

22 Wee damu gagu ga nɔɔramɔ.
Tɔn dabira wee saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di,
bu ka Yudaban wusu kpeerasia,
kpa su ko gbeeku bɔnnun wãa yeru.

Yeremi u kanaru mɔ

ka win tɔmbun yĩsiru

23 Yinni Gusunɔ, na yɛ
ma tɔnu kun kpɛ u win tii kpara
nge mɛ n weenɛ.
Goo sari wi u koo kpĩ u win tii swaa gea sure.

24 Yinni Gusunɔ, a man sɛɛyasio saka sɔɔ,
n kun ka mɔru, kpa a ku ra man kam koosia.

25 A wunen mɔru sureo
bwese ni nu ñ nun mem nɔɔwammen mi,
ni, ni nu ñ nun sãamɔ.

Domi nu wunen tambu Yakabun bweseru
kpeerasiamɔ,
nu ben tem bansu koosiamɔ.

11

Isireliba ba Yinni Gusunɔn

arukawani kusia

¹ Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa. U nɛɛ, ² a nɛn arukawanin gari nɔɔwɔ, kpa a Yudaba ka Yerusalemugibu sɔ a nɛɛ, ³ nɛ, Yinni Gusunɔ, na gerua na nɛɛ, bɔrurowa wi u yina u nɛn arukawani yenin gari nɔ, ⁴ ye na raa ka bɛɛn baababa bɔkua sanam mɛ na bu yara Egibitin di mi ba raa nɔni sɔɔre too. Miya na bu sɔɔwa na nɛɛ, bu nɛn gari swaa dakio, kpa bu ko ye na bu sɔɔwa. Saa ye sɔɔra ba ko n sɔa nɛn tambu, kpa na n maa sɔa ben Yinni. ⁵ Nge mɛya kon ka nɛn nɔɔ mwɛɛru yibia te na bɛɛn baababa kua na nɛɛ, kon bu tem wɛ mɛ sɔɔ tim ka bom mu kokumɔ. Tem mɛya i waamɔ gisɔ.

Ma Yeremi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ, ami.

⁶ Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a gari yini geruo Yudaban wusu kpuro sɔɔ ka Yerusalemun nukurun swɛɛ kpuro sɔɔ, a nɛɛ, bu nɛn arukawanin gari swaa dakio kpa bu yi mɛm nɔɔwa. ⁷ Saa dɔma tɛn di na ben baababa yarama Egibitin di sere ka gisɔ, na ra n bu sɔɔmɔwa bu de bu man mɛm nɔɔwa. ⁸ Adama ba n nɛn gari yi swaa daki, bu sere yi mɛm nɔɔwa. Ben baawure u win tiin gɔru kɪru swɛiwa. Ma na dera bɔri yɛn gari yi wɔa arukawani ye sɔɔ, yi bu di.

⁹ Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, wee Yudaba ka Yerusalemugibu ba nɔɔ tia kua. ¹⁰ Ba wura ben baababan yira sɔɔ, be, be ba yina bu nɛn

gari swaa daki. Ma ba ka bũnu arukawani bøkua ba nu sãamɔ. Isireliba ka Yudaba ba nen arukawani ye kusia ye na ka ben baababa bøkua.

¹¹ Yen sɔna nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de kɔsa yu bu wɔri. Ba ñ yariɔ kɔsa yen min di. Ba koo man nɔɔgiru sue adama na ñ bu swaa dakimɔ. ¹² Yudaba ka Yerusalemugibu ba koo da bu bũnu soku ni ba yãkunu koosimɔ. Adama bũu ni, nu ñ bu faaba mɔ wahalan saa sɔɔ. ¹³ Bɛɛ Yudaba, nge mɛ bɛɛn wusu su geeru nɛ, nge mɛya bɛɛn bũnu nu geeru nɛ. Nge mɛ Yerusalemun swɛɛ yi geeru nɛ, nge mɛya yen sãa yenu nu geeru nɛ, mi i ra bũu wi ba mɔ Baali sã. ¹⁴ Adama wunɛ Yeremi, a ku kanaru ko tɔn ben sɔ. Domi baa bà n man soka ben wahalan saa sɔɔ, na ñ bu wurarimɔ.

Isireliba ba sãa nge dãa

te ta ñ maa arufaani mɔ

¹⁵ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
 bɛɛ nen tɔn be na kĩ,
 mba i kasu nen sãa yerɔ.
 Domi murafitira i ra n mɔ.
 I tamaa kon maa bɛɛn yãkunu mwa,
 kpa i kun maa nɔni sɔɔre?
 I tamaa kon de i yari wahalan di?

¹⁶ Yellu i sãa nge nen dãa geeru,
 te ta kpare ta maa bii geenu marumɔ.
 Adama tẽ kon dãa te ka ten kãasi kpuro dɔɔ meni
 subaru sɔɔ.

¹⁷ Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na raa bɛɛ gira nge dãa. Nɛna kon de kɔsa yu bɛɛ deema bɛɛ Isireliba ka bɛɛ Yudaba, kɔsa ye i kua i ka nen mɔru seeyan sɔ. Domi i bũu wi ba mɔ Baali yãkunu koosimɔ.

Yeremin yeɲugibu

ba nùn seesi

¹⁸ Yinni Gusunɔ u man sɔɔsi ye nɛn tɔmbu ba man bɔkuammɛ. U man ben sanu sanusu sɔɔsi. ¹⁹ Na raa bu naanɛ sɔɔwa nge yaa te ba ka dɔɔ bu go. Na n̄ yē kɔsa ba man bwisikusimɔ, ba m̀, bu de bu dāa te sura ka ten marum. Bu tu wuna wasobun suunu sɔɔn di kpa bu ku maa ten yĩsiru nɔ.

²⁰ Adama wunɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, a sɔɔwa wi u ra siri dee dee.

Wuna a tɔnun gɔru ka win bwisikunu yē.

Wuna na nɛn weeweenu nɔmu sɔndia.

Na marawa n wa mɔru ye kaa bu kɔsia.

²¹ Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee ye u koo Anatɔtugibu kua, be, be ba kasu bu nɛn wāaru wuna ba m̀, n ku Gusunɔn gari gere ka win yĩsiru. Nà n maa yina, ba koo man go. ²² Yen sɔna wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u koo bu mɔru kɔsia. Ben aluwaasiba ba koo gbi tabu sɔɔ, kpa ben bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu bu gbi gɔɔrun sɔ. ²³ Domi u koo Anatɔtugibu nɔni swāaru kpɛɛwa wɔɔ gè sɔɔ u koo bu mɔru kɔsia kpa goo kun tiare be sɔɔ.

12

Yeremi

u Yinni Gusunɔ gari bikiamɔ

¹ Yinni Gusunɔ, a sɔɔwa gemgii baadomma, na n̄ kpɛ n nun siribu soku.

Adama ka mɛ, na kī n nun gāanu bikia wunɛn gem mɛ sɔɔ.

Ye na bikiamɔ wee.

Mban sɔna durumgiin wāaru ta ra n kuuramɔ.

Mban sɔna a ra de be ba n̄ nun naanɛ sɔa

ba n wāa bəri yendu sɔɔ.

² Wuna a bu duura nge dāru, ma ba nuuru kua,
ba kpēa ba binu marumɔ.

Meya wunen gari ra n wāa ben nɔɔwɔ.

Adama yi n̄ wāa ben gōruɔ.

³ Yinni Gusunɔ, a man yē.

A man waamɔ ma a nen gōru wēera,

a wa ma ga wāa ka wunε.

A tɔn kōso be wunɔ nge yāa ni ba ra mwe bu sake.

A bu sɔɔru koowo a yi

tōɔ te ba koo tambu gon sō.

⁴ Sere saa yerà kaa n dera besen tem mu n wāa
nuku sankiranu sɔɔ. Wee yakasu kpuro gberamɔ,
ma gbeeku yeε ka gunɔsu gbimɔ besen tem men tɔn
kōsobun sō. Domi ba gerumɔ ba m̀, a n̄ ben sanu
sanusu waamɔ.

⁵ Yinni Gusunɔ u neε,

Yeremi,

à n ka naasugibu duka m̀,

ma a bu kpana, a wasira,

amɔna kaa ka kpī a ka dumigibu duka da.

À n bəri yendu mɔ sanam me tem mu alafia mɔ tɔna,
amɔna kaa ko Yuudenin daaru tà n nim yiba ta
yarimɔ.

⁶ Domi wunen mero bisibu ka wunen yenugibu
ba nun naane sarirun kom kuamme. Wee ba nun
nɔɔgiru suemɔ biruɔ. A ku bu naane ko, baa bà n
nun gari dori sōmɔ.

Yinni Gusunɔ

u win tambu deri

⁷ Yinni Gusunɔ u neε,

na nen sāa yeru deri. Na nen tambu biru kisi,
be, be ba sāa nen arumani.

Wee be, be na kī mi, na bu yiberɛba nɔmu sɔndia.

⁸ Domi ba man seesi nge gbee sunɔ
ge ga kukirimɔ dāa sɔwɔ.

Yen sɔna na ñ maa bu kī nge yellu.

⁹ Ba kua nge gunɔ ge gunɔsu gasu su kasu su di.

Kon gbeeku yɛɛ kpuro soku yi na yi di.

¹⁰ Yiberɛ dabiru ba na nen tɔmbun temɔ ba mu
sanka,

nge mɛ yaa sabenu nu ra gberun dīanu sanku.

Tem mɛ, mu raa wā,

adama ba ñ gāanu deri mi.

¹¹ Ba tem mɛ gɔsia nge tem saaram.

Wee mu sāare nge tɔnu wi u gɔɔ sumɔ u nuki
sankire.

Tem mɛ kpuro mu kam kua.

Goo sari wi u mɛn weeweenu kua.

¹² Ka guunun wii kpiirɔ kpuro yiberɛba ba
yɔɔwawa.

Na dera tabu bu tem mɛ kpuro wukiri.

Goo sari wi u wāa bɔri yendu sɔɔ.

¹³ Wee ba dīanu duura, ma sāki kpia.

Ba tii wahala kua kam.

Sekura ba gā nɛ, Yinni Gusunɔn mɔrun sɔ.

Nɔɔ mwɛɛ te Yinni Gusunɔ

u bwese ni nu ka Isireliba sikerenɛ kua

¹⁴ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bwese ni nu ka Isireliba
sikerenɛ, nu sāawa tɔn kɔsobu. Nu tem mɛ mwa mɛ
nɛ, Yinni Gusunɔ na Isireliba wɛ mu n sāa ben tubi.

Wee ye na gerumɔ bwese nin sɔ. Na nɛɛ, kon nu
wuka saa nin tem di, kpa n Yudaba wuna nin suunu
sɔɔn di. ¹⁵ Adama sanam mɛ na nu wuka na kpa,
kon maa nin wɔnwɔndu ko kpa n de nin baatere tu
wura ten temɔ mɛ ta tubi di. ¹⁶ Geema ba raa nen

tambu s̄osi bu b̄re ka b̄u wi ba m̄ Baalin ȳsiru, adama b̄ n ḡru ḡsia, ba m̄ nge m̄ n ween̄ n̄n tambu bu ko, kpa ba n b̄rum̄ ba n m̄, ka n̄, Yinni Gusun̄n w̄aru. Saa yera kon de bu sina ka nuku dobu n̄n t̄mbun suunu s̄o. ¹⁷ Adama bwese te ta yina tu man m̄m n̄ōwa, kon tu wukawa kpa n tu kpeerasia. N̄, Yinni Gusun̄wa na yeni gerua.

13

Kpaka ye ba kua

ka w̄e damgii

¹ Yinni Gusun̄ u n̄e, n̄, Yeremi, n doo n kpaka dwe kpa n ye s̄ka p̄rao, adama n ku ye doke nim s̄o. ² Ma na kpaka ye dwa na s̄ka p̄rao nge m̄ u man s̄ōwa. ³ Ma Yinni Gusun̄ u kpam n̄e, ⁴ n kpaka ye suo kpa n se n da daa te ba m̄ Efaratīo kpa n ye bere mi, kpee w̄ru ḡgu s̄o. ⁵ Ma na seewa na da na ye berua mi, nge m̄ u gerua. ⁶ Ye n t̄, u maa n̄e, n wuro Efarati mi, kpa n kpaka ye suama ye u raa n̄e, n bere mi. ⁷ Ma na seewa na da na kpaka ye sua mi ya raa beruan di. Adama na deema wee, ya sankira ya ñ maa garu koor̄o.

⁸ Yera Yinni Gusun̄ u man s̄ōwa u n̄e, ⁹ nge m̄ya u koo Yudaba ka Yerusalemugibun tii suabu kpeerasia. ¹⁰ U n̄e, ba s̄awa t̄n k̄sobu, ba ku ra wure bu win gari n̄. Ben ḡru k̄run gariya ba ra n ȳrari, kpa ba n b̄nu yiiram̄e ba n s̄am̄. Ba koo kowa nge kpaka ye, ye ya ñ maa garu koor̄o mi. ¹¹ Nge m̄ ba ra kpaka s̄ke p̄rao, nge m̄ya u raa Isireliba ka Yudaba kpuro sua u tii s̄ke ba n ka s̄a win t̄mbu, ba n win ȳsiru s̄ōwa, ba n s̄a win

buraru, kpa tamba n nùn siaramo ben sã. Adama ba ñ win gari wure. Wi, Yinni Gusunowa u yeni gerua.

Yinni Gusunon maru

¹² Yinni Gusunō u nε, Yeremi sōwa u nεε, n doo n nen tambu Isireliba sã ma wi, ben Yinni, u gerua u nεε, tam bwāara wāawa tam sã. Adama bà n wisa ba nεε, ba yē mε, ¹³ saa yera kon bu sã n nεε, mesuma wi, Yinni Gusunō u gerua. U nεε, u koo de win maru yu ko nge tam mε mu koo Yerusalemun tambu kpuro go, ka sinam be ba sã Dafidin sina gona sō, ka yaku kowobu, ka win sāmōbu, tem mēn tambu kpuro gesi. ¹⁴ Kpa bu soona bu kōsukuna, baaba ka bii, u ñ ben goon wōnwōndu mō. Gāanu maa sari ni nu koo nùn yōrasia sere u ka be kpuro go.

Yinni Gusunō u tambu

kirō mō ben tii suabun sō

¹⁵ Bεε, Isireliba,
i swaa dakio i nō, ye na gerumō.
I ku maa tii sua,
domi Yinni Gusunō u ka bεε gari mō.

¹⁶ I Gusunō bεεn Yinni bεεεε wēeyō
u sere ka yam wōkuru na
te ta koo de i sokukira guunu wōllō.
Meya i yam bururam mara,
adama u koo de mu tīra mam mam
kpa mu gōsia yam wōku bakaru
nge te ta wāa gōribun wāa yerō.

¹⁷ I kun gari yi swaa daki,
kon da ñ swī bōkuō bεεn tii sua bin sō.
Kon nōni yīresu yari n banda.
Domi ba koo bεε Yinni Gusunon tambu yoru
mwεeri

bu ka da tem tukumə.

¹⁸ Yinni Gusunə u man sɔwə u nɛɛ,
n sina boko ka win mero sɔwə n nɛɛ,
bu sinə temə domi ben sina furəsu wəruka
si su sãa ben buraru.

¹⁹ Wee, wuu si su wãa sɔw yɛsan nəm dwaru gia
Nɛgɛbuə,
sin tamba doona kpuro,
ma wuu si, su kɛnuə.
Goo sari wi u koo maa su kɛniə,
domi ba sin tambu Yudaba gura kpuro sem
ba ka doona tem tukumə.

Ba Yerusalemun bɛɛɛ wuna

²⁰ Wunɛ Yerusalemu, a nani seeyo a wa,
wee, wunɛn yiberɛba ba wee sɔw yɛsan nəm geu
gian di.

Mana tən be na raa nun nəmu səndia ba wãa,
bɛn sɔw a raa bɛɛɛ mə.

²¹ Be ba raa nun sokumə yinni,
bà n nun seeyasiabu na, mba kaa gere.
Saa ye sɔwə wuriribu bu koo nun deema
nge tən kurə wi u yiire u kɛ u ma.

²² Kaa tii bikia gɔruə a nɛɛ, mban sɔna yeni ya nun
deema.

Wunɛn tora dabinun sɔna ba wunɛn bekuru pota
ka dam
ba nun sekuru doke.

²³ Etiopigii u koo kpɛ u win wasin gɔna kɔsi?
Musuku gbeeku ga koo maa kpɛ gu gen sansun
bausu kɔsi?

Aawo.

Nge mɛya bɛɛ be i kɔsan dɔnɛ mə,
i n kpɛ i gea ko.

²⁴ Yen sɔw, kon bɛɛ yarinasiawa

nge mε woo ga ra yakasu yarinasiε gbabura.

²⁵ Wunε, Yerusalemu,
yèn sã a nε, Yinni Gusunɔ duari,
ma a wunεn naanε doke weesu sɔɔ,
wee ye na nun yiiye.

²⁶ Kon wunεn bekuru ghabia
kpa bu wunεn tereru wa.

²⁷ Na waamɔ sakararu ka kuuki yi a m̀,
sanam mε a bũnu gasirimɔ a sãamɔ guunu wɔllɔ ka
yakaso.

Ya sãawa gãa k̄sunu nen n̄ni sɔɔ.

Yen s̄, wunε Yerusalemu, kaa kam ko à kun tii
d̄εrasie.

Saa yerà a mara, a ka tii d̄εrasia.

14

Nim ḡɔɔ bakaru

¹ Sanam mε nim ḡɔɔra wãa, Yinni Gusunɔ u
Yeremi s̄ɔɔwa u nεε,

² Yudaba ba ḡɔɔ wooru s̄.

Goo maa sari ben wuu marosun k̄ann̄sɔ.

Wee ba w̄ruka temɔ ba nuki sankire.

Ma Yerusalemugibu ba n̄ɔḡiru sue ba faaba
kanamɔ.

³ Damgibu ba bw̄εbw̄εbu ḡirimɔ bu nim kasuma.

Adama bà n d̄akɔ da ba ku ra nim wa.

Ba ra ḡsiramεwa ka koto gbebusu,

kpa seku bakaru ta n bu m̀, ba n wuswaa gãanu
wukiri.

⁴ Tem mu besikira yèn s̄ gura kun nεmɔ.

Ma sekura gbee wukobu m̀ ba wuswaa gãanu
wukiri.

⁵ Yaka bekusu sari.

Batuma s̄ɔɔra nennu ra ma

kpa nu doona nu binu deri.

⁶Wee gbeeku ketekunu nu wãa guunu wollo,
nu wom gabirimɔ nge gbeeku bõnu.

Nin nɔni tonda yèn sɔ yakasu sari.

⁷Yudaba ba gerumɔ ba m̀,

baa mɛ sa taare mɔ bɛsɛn durum sɔ,

Yinni Gusunɔ, a sun somiɔ wunen yĩsirun bɛɛɛn sɔ.

Wee sa kua mem nɔɔ sariba, ma sa nun torari.

⁸Wunɛ wi bɛsɛ Isireliba sa naanɛ sãa,

wuna a ra sun faaba ko wahalan saa sɔɔ.

Mban sɔna kaa n sãa nge sɔɔ wi u sarɔ bɛsɛn temɔ
u kpuna wɔku teeru tɔna.

⁹Mban sɔna kaa n sãa nge wi ba wɔri subaru sɔɔ,

ɛ kun mɛ nge tabu durɔ wi u kpana u sun faaba ko,

a sere wãa bɛsɛn suunu sɔɔ.

Yinni Gusunɔ, ma sa wunen yĩsiru sɔɔwa,

a ku sun deri.

¹⁰Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua win tɔmbun sɔ.
U nɛɛ, ba ra kã ba n yaayaare m̀. Ba ku ra kpĩ bu
sina bu tii nɛnɛ. Ba ɛ maa nùn wɛremɔ. U ben
durum yaaye. Yen sɔna u bu sɛɛyasiamɔ.

¹¹Ma Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a ku
tɔn be kanaru kua n ka bu gea kua. ¹²Domi baa
bà n nɔɔ bɔkuɔ, na ɛ ben kanaru nɔɔmɔ. Bà n maa
yãku dɔɔ mwaararuginu ka kɛnu ganu kua, na ɛ nu
mwaamɔ. Kon de bu gbiwa gɔɔrun sɔ ka kɛsi kɛsi
bararun sɔ ka maa tabu sɔɔ.

¹³Ma Yeremi u wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, wee
wunen sɔmɔbu ba wunen tɔmbu sɔɔmɔ ba m̀, ba
ɛ tabu wasi. Gɔɔra kun maa duɔ ben temɔ. Kaa de
ba n wãawa bɔri yendu sɔɔ ka toro sindu.

¹⁴Yinni Gusunɔ u maa nùn sɔɔwa u nɛɛ, weesa ba
gerumɔ ka nɛn yĩsiru. Na ɛ bu gɔre, na ɛ bu wooda

gaa wē. Meya na ñ maa bu gari gεε sōwa. Kāsinu ka sian gari ka ben gōrusun gari yi ba gerumə, ye kpuro weesa. ¹⁵ Yen sō, səmə be na ñ gəre mi, ba ka tambu sōmə ba mə, ba ñ tabu wasi ben temə, gōra kun duə mi, kon de bu gbi tabu sō, ka gōrun sō. ¹⁶ Kpa tən be ba maa weesun gari sōmə mi, ba n wəruka Yerusalemun swεε sō gō te, ka taa bin sō. Ba ñ goo wasi wi u koo bu sike, be ka ben kurəbu ka bibu. Kon de ben nuku kōsuru tu wəriwa ben tii sō.

¹⁷ Yeremi u nεε, Gusunə u man sōwa n tən be sō n nεε,

nən nōni yĩresu su kokumə bururu ka yoka,
su ñ yōre.

Domɪ wahala baka ya nən tambu deema.

Ba bu so ba mεera kua.

¹⁸ Nà n yara na da yakasə,
na ra tən be ba go tabu sōn gonu wawa nu kpĩ.

Nà n maa wurama wuuə,
kpa n deema tamba barə gōrun saabu.

Gusunən səməbu ka yāku kowobu

ba ra n den sirenəwa tem mε sō.

Ba ñ yē ye ba mə.

Isireliba ba Yinni Gusunə

suuru kanamə

¹⁹ Yinni Gusunə,
a bεε Yudaba biru kisiwa mam mam?
A sun bwēra yarawa?

Mban sōna a sun sεyiasiamə a mεera mə
ye ya ñ bekuramə.

Sa bəri yendu mara, adama sa ñ tu wa.

Sa mara a sun bεkia, adama nōni swāaru sōra sa
wāa.

²⁰ Yinni Gusunə, sa durum kua wunen mi.

Sa tuba ma nuku kōsura sa kua, bεε ka bεsen
baababa.

²¹ A wunen arukawani yaayo ye a ka sun bōkua.

Wunen yīsirun sō, a ku sun gēm.

A ku maa Yerusalemu funε wīa
mi a wunen sina gōna yīikogia yii.

²² Būu goo sari wī u koo kpī u gura nεesia,
wollun tii, ta n̄ kpē tu gura nεesia.

Gusunō bεsen Yinni, wuna a ra de gura yu nε.

Wuna sa maa naane sāa. Domi wuna a ra ye kpuro
ko.

15

¹ Yinni Gusunō u Yeremi sōwa u nεε, na n̄ nen
tambu Yudaba wənwəndu kuammε, baa Mōwisi ka
Samuēli bà n na nen mi, bu ka man suuru kana ben
sō. Kon bu sōwa n nεε, bu doonō nen wuswaan di.

² Bà n maa wunε Yeremi bikia ba nεε, mana ba koo
da, kpa a bu wisi a nεε,
ba koo gbiwa.

Gaba koo ben yaron gōō gbi, gōō wiya koo bu sua.

Gaba koo gbi tabu sō, gōō wiya koo bu sua.

Gaba koo gbi gōōrun sō, gōō wiya koo bu sua.

Kpa bu maa gabu yoru mwεeri, yoo tera ba koo di.

³ Kon de kēsinu nne yu bu deema. Ba koo gbi tabu
sō, kpa bōnu nu ben gonu gεeri, kpa gbeeku yeε ka
gunōsu bu di mam mam. ⁴ Biti ka bεrum koo bwese
tukunu mwa bà n wa ye ya bu deema, ye Yudan
sina boko Manase Esekiasin bii u kuan sō kpuro
Yerusalemuō.

Yinni Gusunō

u koo Yudaba sεeyasia

⁵ Saa ye sō, Yerusalemu,

wara u koo wunen wənwəndu wa.

Wara u koo nun wanyo kua.

Wara u koo na u bikia ye n nun m̀.

⁶ Wee a man deri, ma a biru wura.

Yen s̄, kon nun n̄ma doke n nun kpeerasia.

Domi na wasira ka baadomman wənwən te na nun
kuammɛ.

⁷ Kon n̄n t̄n be sarawa nge dobi

wusun gb̄ara k̄nn̄s̄.

Kon de bu ben bibu bia, kpa n bu kam koosia.

Domi ba yina bu ben sw̄ɛɛ k̄si deri.

⁸ Kon de ben ḡminibu bu yani s̄eri dabiru kera

yi yi w̄a nim w̄kun goor̄.

Kon de yiberɛba bu na

bu ben aluwaasiban m̄robu w̄ri s̄s̄ s̄s̄ gb̄ara.

Kpa nuku sankiraru ka b̄rum ben m̄ro be deema
subaru s̄s̄.

⁹ Wi ba raa b̄ɛɛɛ w̄ɛm̄

ȳn s̄ u bii t̄n dur̄bu n̄ba yiru mara

u wasikiram̄.

U koo mam gbiwa sekum ka seku bakaru.

Be ba tie, kon de yiberɛba bu bu gowa tabu s̄s̄.

Nɛ, Yinni Gusun̄wa na yeni gerua.

Yeremi u Yinni Gusun̄

weeweenu koosim̄

¹⁰ Yeremi u n̄ɛ,

n̄n m̄ro, m̄ban s̄na a man mara.

Wee na kua b̄ruro.

Domi n̄n s̄na tem m̄n t̄mbu kpuro

ba sikirinam̄ ba sannam̄.

Na n̄ goon mi ḡanu b̄kure,

na n̄ maa goo ḡanu b̄kure.

Adama ka m̄ɛ, ba man b̄rusim̄wa kpuro.

¹¹ Ma Yinni Gusun̄ u n̄ɛ,

kon nun yakia wunen gean sō,
kpa n nun wunen yiberɛba kamia
wahala ka nuku sankiranun saa.

12 Goo kun kpɛ u sisu bɔɔku,
si su wee sō yɛsan nɔm geu gian di
ka sere maa sii gandu.

13 Kon de yiberɛba bu na
bu tem mɛn arumani kpuro gura
nɛn tɔmbun durum sō ye ba kua tem mɛ kpuro sɔɔ.

14 Kon de bu ben yiberɛba sã tem tukumɔ mi ba ñ
yɛ.

Domi nɛn mɔru seewawa be sɔɔ nge dɔɔ.

15 Yera Yeremi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ,
a kpuro yɛ.

A man yaayo. A ku man duari.

A be ba man nɔni sɔɔmɔ mɔru kɔsio.

A ku man go, wunɛ wi a suuru mɔ.

A yɛ ma wunen sɔna na sekuru sɔɔwa.

16 Wunen gari kpurowa na swaa daki.

Ma na yi doke gɔruɔ.

Yiya yi man nuku dobu wɛ.

Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni,

a n yɛ ma wunen yɛsira na sɔɔwa.

17 Meya na ñ wure n sina ka tɔn yaa kasikiobu

su ka nuku dobu ko sannu.

Na tii gɔwawa na sɔ nɛ turo,

domi a dera nɛn mɔru seewa.

18 Yinni Gusunɔ,

mban sɔna na wahala mɔ sere ka tɛ.

Mban sɔna ya sãa nge boo wi u ku ra kpe.

Yinni, kaa n man sãawɛwa nge bwia ye ya ñ naane
mɔ,

ñ kun mɛ nge daa te ta ra nim kpe?

19 Ma Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa u nɛɛ,

à n gəsirama nen mi,
 kon de a maa ko nen sòm kowo.
 À n wura a mem saarinu deri
 kpa a gari arufaanigii gere,
 kon maa nen gari doke wunen nɔɔwɔ.
 N n mɔ wuna kaa gəsira ben mi,
 beya n weenɛ bu wurama wunen mi.

²⁰ Kon de a n dam mɔ
 nge gbāra te ba kua ka sii gandu.
 Ba koo ka nun tabu ko,
 adama ba n nun kamiamɔ.
 Domi ko na n ka nun wāa n nun faaba ko.

²¹ Kon nun yakia tɔn kɔsobun nɔman di.
 Kpa n nun wɔra be ba nuki sosun nɔman di.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

16

Gusunɔ u yina

Yeremi u kurɔ sua

¹ Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, ² a ku kurɔ sua, kpa a ku bibu ma tem mini. ³ Wee ye ya koo bii be ba koo marura tem mɛ sɔɔ deema, ka ben mɛrobu ka ben tundobu. ⁴ Barara ta koo bu go. Ba n bu gɔɔ swīyammɛ. Ba n maa bu sikumɔ. Ba koo kowa taaki tem sɔɔ. Be ba tia kpa bu bu go tabu sɔɔ, n kun mɛ, gɔɔru tu bu go, kpa gbeku ye ka gunɔsu ben gonu di.

⁵ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, a ku du diru mi ba gɔɔ wooru sɔ a ka bu duura. Domi na nen bɔri yendu wuna tɔn ben min di. Na n ben kīru mɔ, mɛya na n maa ben wɔnwɔndu mɔ. ⁶ Damgibu ka bwɛɛbwɛɛbu ba koo gbiwa. Ba n bu sikumɔ, ba n maa ben gɔɔ wooru sinamɔ. Goo kun tii muririmɔ,

goo kun maa kənimə ben gəən nuku sankiranun sō.
 7 Bèn tamba gu mi, ba n̄ goo wasi wi u koo ka bu
 dīanu naawa u ka bu nukuru yemiasia. Goo maa
 sari wi u koo ka bu tam naawa u ka bu dam kē, baa
 n̄ n ben m̄eron na u gu, n̄ kun m̄ε, ben tundo.

8 Yinni Gusunə u maa Yeremi sōwa u n̄εε, yenu
 mi ba tōə baka dim m̄ə, a ku du mi, i di i n̄ə ka be
 sannu. 9 Domi n̄ε, Gusunə Isireliban Yinni, n̄ε wi
 na wəllu ka tem m̄ə, na kon yam min nuku dobu
 kpeerasia b̄een n̄əni biru. Ba n̄ maa nuku dobu
 womusu ka be ba suanamən n̄əguru n̄əmə mi.

10 Sanam m̄ε kaa tən be gari yi n̄əasia, ba koo nun
 bikia bu n̄εε, mban sōna n̄ε, Yinni Gusunə na bu
 n̄əni swāa tenin bweserun gari sōmə. Mba ba n̄ε,
 Gusunə ben Yinni torari. 11 Saa ye sōra kaa bu wisi
 a n̄εε, ben baababa ba man deri, ma ba da ba būnu
 sāwa ba yiira nin nuurə, ma ba man biru kisi, ba n̄
 n̄en woodaba m̄em n̄əw̄ε. 12 Ma ben tii ba kōsa ku
 n kere ben baaba be. Wee ben baawure u yōrari
 u win gōrun kīru kankam swīi. Ba n̄ n̄en gari swaa
 dakimə. 13 Yen sō, kon bu yara tem minin di, kpa bu
 da tem mi ben baababa ka ben tii ba n̄ yē. Miya ba
 koo būnu s̄a sōə s̄ə ka wōkuru. Domi na n̄ maa bu
 durom gam kuamm̄ε.

Isireliba ba koo wurama

14 Yinni Gusunə u n̄εε, yen sōna tōnu ganu sisi
 n̄i s̄ə ba n̄ maa bōrumə bu n̄εε, ka Yinni Gusunən
 wāaru wi u Isireliba yarama Egibitin di. 15 Adama
 ba koo bōrewa bu n̄εε, ka Yinni Gusunən wāaru wi
 u Isireliba yarama saa sōə yēsən n̄əm geu gian di ka
 sere tem mi u raa bu yarinasian di. Domi kon de
 bu wurama ben temə m̄ε na raa ben baababa wē.

S̄εyasia bi bu wee

16 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee, kon yiberɛba seeya bu Isireliba mwɛɛri nge mɛ susure kowobu ba ra swɛɛ mwɛɛri. Yeniban biru, kon maa yiberɛ gabu seeya bu bu wɔri bu go gungunu wɔllɔ ka guunɔ, ka sere maa kpee baaba sɔɔ nge mɛ taasobu ba ra yɛɛ wɔri bu go. 17 Domi nɛn nɔni yi ben sanu sanusu mɛɛra, sin gasu kun berua nɛn nɔni sɔɔ. Mɛya na maa ben toranu kpuro waamɔ. 18 Kon bu ben durum are wɛ mam mam. Domi ba nɛn tem disi doke mɛ mu sɔa nɛn arumani, ma ba dera mu ben bũun bwāarokunu yiba ni nu n̄ wāaru mɔ.

Tɔmbu kpuro

ba koo Gusunɔ tubu

19 Yeremi u nɛɛ,
 Yinni Gusunɔ, a sɔawa nɛn dam
 ka nɛn kuku yee damguru, nɔni swāarun saa.
 Wunen miya handunian goonu nne kpuron tɔmbu
 ba koo na,
 kpa bu nɛɛ, weesa ben baababa ba swĩ.
 Ben bũnu nu n̄ gāanu sosi, nu sɔawa kam durum.
 20 Tɔnu u koo kpĩ u tii kua ye u koo sã.
 Adama ka gem, nu n̄ sɔa Gusunɔ.
 21 Yen sɔna, wunɛ Yinni Gusunɔ a nɛɛ,
 kaa bu wunen dam sɔɔsi,
 kpa bu gia ma wuna a sɔa Yinni Gusunɔ.

17

Yudaban durum

ka ben sɛɛyasiabu

1 Yudaban durum ya yorua ben gɔrusɔ.
 Ya maa sɔɔsire ben yãku yenun kãanu sɔɔ.
 Ma n sãare ba ye yorua mi,

ka yorutii sisugia ka kpee te ta bɔbunu bo.

² Ya s̄awa seeda ye ya bu taarɛ w̄ɛmɔ.

Nge m̄eya ben b̄uu turanu ka ben bw̄arokunu
ka ben d̄aa kubenu ka ben gungunu mi ba ra b̄uu
wi ba m̄ò Asitaate s̄a,

ya maa bu taarɛ w̄ɛmɔ.

³ Yen s̄ona nɛ, Yinni Gusunɔ,

kon nɛn guu t̄èn mi ba ra man s̄a,

ka ben dukia ka ben gbea

ka gungunu mi ba ra b̄unu s̄a

yiberɛba n̄omu b̄eria, ben durum yen saabu

ye ba kua ben tem m̄ɛ kpuro s̄ɔ.

⁴ Ben toranun s̄ona ba koo ben tem bia

m̄ɛ mu s̄aa ben tubi.

Kon bu ko ben yiberɛban yobu,

kpa bu da tem mi ba n̄ ȳ.

Domi ba dera nɛn m̄aru ya yabura nge d̄ɔ.

Ya ko n maa yaburewa sere ka baadommaɔ.

A kun t̄onu naanɛ s̄aa

⁵ Nɛ, Yinni Gusunɔwa na nɛɛ,

b̄r̄igiiwa wi u win ḡoru s̄iia nɛn min di,

ma u t̄onu naanɛ s̄aa, u t̄asa wi s̄ɔ.

⁶ U ko n w̄ɔnw̄ɔndu soorewa

nge d̄aa kiki si su w̄aa mi ḡaanu ku ra kpi.

U n̄ nuku dobu wasi.

U ko n w̄awa tem saaramɔ mi goo sari.

⁷ Adama domarugiiwa wi u win naanɛ doke nɛ,

Yinni Gusunɔ s̄ɔ,

ma win toro sindu ta w̄aa nɛ s̄ɔ.

⁸ Ȳero ko n s̄awa nge d̄aa te ta ȳ daarun goorɔ,

t̄èn gbini yi ku ra nim bie.

D̄aa ten bweseru ta ku ra n yam susuru gara.

Ten wurusu ra n bekusu s̄awa saa kpuro.

S̄ɔ s̄arerun saa ȳa n na,

ta ku ra gbere, baa wãõ ge gbeburu yõra.

Meya ta ku ra maa marubu yõre.

⁹ Tõnun gõru ga ra kõsa berewa.

Meya gen barara ku ra bekure.

Goo u wãa wi u koo kpĩ u gen bwisikunu gia?

¹⁰ Ne, Yinni Gusunõwa

na ra tõnun gõru ka win bwisikunu wẽeri,

n ka nùn ye u kuan are wẽ.

¹¹ Wi u dukia guramõ ka swaa kõsa,

u sãawa nge kusu ge ga sãa tuka wee ye ga ñ ka.

Dukia ye, ya koo nùn deriwa

win wãarun suunu suunuka sãõ,

kpa u n sãa nge gari bõkõ win wãa dãakiru sãõ.

Yinni Gusunõ turowa

u sãa wãarun bwia

¹² Beseñ sãa yee deeraru

ta sãawa nge sina kita yiikogiru

te ta wõlle suare yellun di.

¹³ Yinni Gusunõ, wuna bese Isireliba sa yĩiyõ.

Be ba nun biru kisi, ba koo sekuru wa.

Be ba ka nun tondine, ba koo bu duari.

Ba ko n sãawa nge bèn yĩsa ba yorua tua sãõ.

Domi ba wune Yinni Gusunõ deri,

wune wi a sãa nge bwia yèn nim mu wãaru wẽemõ.

Yeremi u Yinni Gusunõ

somiru kanamõ

¹⁴ Yinni Gusunõ, a man bekio,

kpa n wa n bekura mam mam.

A man faaba koowo kpa n faaba wa.

Domi wune turowa na ra n siaramõ.

¹⁵ Yinni Gusunõ, wee, tamba man bikiamõ ba mð,
mana nõni swãarun gari yi a bu sãõwa mi, yi woo.

I den bu wɔrima.

¹⁶ Adama na ñ yine n wunen tɔmbu kpapa.

N ñ ne, na sende nɔni swāa ten tōru tu ka na.

Wunen tii, a yē me.

A maa yē gari yi na yara nen nɔn di kpuro.

¹⁷ Yen sō, a ku de na n maa berum soore wunen sō,

wunε wi a sāa nen kuku yeru nɔni swāarun saa.

¹⁸ A de be ba man nɔni sōmɔ bu sekuru wa.

Kpa ne, na kun tu wa.

A de bu diiri, kpa ne, na n wāa ka toro sindu.

A de nɔni swāaru tu bu deema,

kpa a bu seeyasia n kpā.

Tō wērarugirun beere wēebu

¹⁹ Yinni Gusunɔ u neε, Yeremi, a seewo a da a yōra kɔnnɔwɔ ge ba mɔ tɔmbun kɔnnɔ mi Yudaban sinambu ba ra ka du kpa bu ka yari, kpa a maa da a yōra kɔnnɔ si su tien mi. ²⁰ Kpa a bu sō a neε,

be, Yudaba ka ben sunɔ ka be, Yerusalemugibu, be kpuro be ba dumɔ kɔnnɔ sin min di, bu ne

Yinni Gusunɔgia swaa dakiɔ bu nɔ. ²¹ Na neε, ba n tii se kpa bu ku raa sɔmunu sɔbe tō wērarugiru sɔɔ. Bu ku raa maa nu duusia Yerusalemun gbāra kɔnnɔsun di. ²² Bu ku raa mam nu yara ben

yenusun di. Bu ku sɔmburu garu ko. Adama bu sanam me yiiyo ne, Yinni Gusunɔn sō nge me na ben baababa yiire. ²³ Geema, ben baaba be, ba swaa taaya. Ba ñ man swaa daki. Ba nen sōsinu yina.

²⁴ Adama be, bà n man swaa daki ka gem, ma ba ñ sɔmunu ganu duusie Yerusalemun kɔnnɔsun di tō wērarugiru sɔɔ, ma ba tō te yi ne, Yinni Gusunɔn sō, ma ba ñ sɔmburu garu kue te sɔɔ, ²⁵ saa yera sinam be ba sō Dafidin sina gɔnɔɔ ka ben sina asakpɔbu ba koo du saa Yerusalemun kɔnnɔ sin min di, ba

n tabu kekeba dua, be dumi gawe, kpa gabu ba n dumi sɔni. Meya Yudaba kpuro ka Yerusalemugibu kpuro ba koo maa du mi, kpa Yerusalemu ya n tɔmbu yiba sere ka baadommaɔ. ²⁶ Tɔmba koo na nen sãa yerɔ Yudan wusu ka Yerusalemun baru kpaanu kpuron di ka Benyamɛɛn tem di, ka sere maa guunun di ka wɔwin di, ka sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gian di, tem mɛ kpuron di gesi, bu yãku dɔɔ mwaararuginu ko ka siarabun yãkunu, kpa bu ka kɛnu na, kpa bu turare dɔɔ doke mi. ²⁷ Adama bà kun nen gari swaa daki, yi na nɛɛ, bu man tɔɔ wɛrarugii te yiiya, ma ba dumɔ Yerusalemun kɔnnɔsun di, ba n sɔmunu sɔɔwa, tɔɔ wɛrarugii te sɔɔ, saa yera kon wuu ge dɔɔ doke wi u n gbimɔ kpa be kpuro bu dɔɔ mwaara.

18

Yeremi u da mɔmɔn yɛnuɔ

¹ Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, ² a seewo kpa a da mɔmɔn yɛnuɔ. Miya kon nun gari sɔ.

³ Ma u seewa u da mɔmɔn yɛnu mi. U deema wee u wekeru mɔ. ⁴ Weke te u mɔ mi, ta n gea kue. Ma u ten sɔn te sua u ka weke kpaaru kua te ta nɔn wɛre.

⁵ Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ, ⁶ mban sɔna na n kpɛ n ka bɛɛ Isireliba ko nge mɛ. Wee nge mɛ mɔmɔ wi, u sɔndu sua u neni win nɔmuɔ, nge meya i maa wãa nen nɔmuɔ. ⁷ Gasɔ, na ra gere bweseru garun sɔ n nɛɛ, kon tu wuka n sura nge dãa, kpa n tu kam koosia. ⁸ Adama bwese te, tà n ten daa kɔsa ta nuku kɔsuru deri, na ra tu deriwa na kun maa tu kɔsa kue. ⁹ Meya gasɔ, na ra maa gere bweseru garun sɔ n nɛɛ, kon tu seeya. ¹⁰ Adama bwese te, tà n kɔsa mɔ ma ta n nen gere swaa sue, na ku ra maa tu gea

ye kue ye na raa gõru doke mi. ¹¹ Yen sã, a Yudaba ka Yerusalemugibu sãwã a nεε, nε, Yinni Gusunã na sãru m̀n ka bu kãsa kua. Na yen kpunaa yi. N n mɛn na, ben baawure u win daa kãsa derio u wurama nɛn mi.

¹² Adama ba koo gere bu nεε, mban sãna ba koo kãsi. Ben baawure u koo win bwisiku kãsunu swĩwa u ko ye u kĩ.

Isireliba ba Gusunã yina

¹³ Yinni Gusunã u nεε,
Isireliba ba gãa kãsunu kua n sara.
I bwesenu kpuro bikio,
wara u yenin bweseru nãre.

¹⁴ Nim mu ra kokubu kpe Libanin guunu wəllun di?

Daa te ta kokumã,
ta ra nim gem kpe?

¹⁵ Adama nɛn tãmbu ba man duari
ba da ba bũnu turare dãã dokeammε.
Ya dera ba ñ yẽ ye ba m̀n ben swεε sãã.
Ba ben yellun swaa dosu derimã,
ma ba swaa kisi swĩ.

¹⁶ Ba dera ben tem mu sankira.
Ma tãmbu ba bu yẽmã baadomma.
Wi u sarã mi gesi, ù n mu wa,
u ra wiru kparewa.

¹⁷ Yen sãna kon de bu yarina yiberεban wuswaaã
nge tua ye sãã yari yerun woo ga yarinasia.
Kon bu biru kisi.
Na ñ bu mεεrimã sanam mε ba nãni sããre.

Ba nã tia kua

bu ka Yeremi mwa

18 Yera tən be, ba nεε, su Yeremi nɔɔ tia kua su nùn mwa. Domi wooda kun gbimɔ baa yāku kowobu bà kun wāa. Bwisi kun kpeemɔ baa bwisigibu bà kun wāa. Gusunɔn gari kun gbimɔ yèn sɔ win sɔmɔba sari. N n mɛn na, i na su nùn wəri su yaa kasiki, kpa su ku maa win gari nɔ su sere yi laakari ko.

19 Saa yera Yeremi u Yinni Gusunɔ kana u nεε, Yinni Gusunɔ,
a man swaa dakio.

A nɛn yiberɛban gari yi nɔɔwɔ.

20 Kaa de gea yu gɔsira kɔsa?

Wee ba dɔkɔ kpiriru gba

bu ka man kpɛɛ sɔɔ.

A yaayo ma na yɔra wunɛn wuswaaɔ ben sɔ,

na ka nun gari kua

kpa a ku maa ka bu mɔru ko.

21 Yen sɔ, a de gɔɔru tu ben bibu go.

A de bu gbisuku tabu sɔɔ,

kpa kurɔbu bu durɔbu ka bibu bia,

kpa bu ko gɔminibu.

A de baranu nu durɔ be go,

kpa bu ben aluwaasiba go tabu sɔɔ.

22 A de tabu kowo wuunu nu bu wəri.

Kpa wuri yi nɔɔra ben yenusɔ.

Domi ba dɔkɔ kpiriru gba

bu ka man kpɛɛ te sɔɔ.

Ba man yina beria nɛn swaa sɔɔ.

23 Adama wunε, Yinni Gusunɔ,

a ben nɔɔsinaa kpuro yɛ,

ye ba kua bu ka man go.

Yen sɔ, a ku bu ben toranu wɔka.

A ku ben durum ye duari.

A de bu fukura wunɛn wuswaaɔ.

A bu sɛɛyasio wunen mɔrun saa sɔɔ.

19

Weke te ta kəsira

¹ Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a doo mɔmɔn mi a boo dwe ge ba kua ka sɔndu. Kpa a yāku kowo be ba bukure ka wuun guro gurobu menna, ² kpa i da wɔwa ye ba mɔ Beni Hinɔmuɔ ye ya wāa kɔnnɔ gen mi gia, mi ba ra wekenu mɔm. Miya kaa nɔɔgiru sua a gari gere yi kon nun sɔ. ³ Kaa Yudaban sinambu ka Yerusalemugibu sɔ bu swaa dakio bu nɔ ye nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ na gerua. Kon de nɔni swāaru tu na Yerusalemuɔ sere wi u ten gari nua kpuro, win swasu su sikari. ⁴ Domi ba man deri, ma ba yam mi disi doke. Ba bũnu turare dɔɔ dokea mi, ni be ka ben sikadoba ka ben sinambu ba ñ yɛ. Ma ba tɔn dabinu go mi, be ba ñ gāanu kue. ⁵ Ba bũu wi ba mɔ Baali yāku yeru bania gunguru wɔllɔ. Miya ba ra ka ben bibu yāku dɔɔ mwaararugiru ko, yāku tɛn bweseru na ñ bu yiire, na ñ mam ten bwisikunu koore.

⁶ Yen sɔna nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɔnu ganu sisi nì sɔɔ ba ñ maa wɔwa ye sokumɔ Tofeti ñ kun mɛ Beni Hinɔmu. Ba koo ye sokuwa tɔn goo yeru.

⁷ Wɔwa yen miya kon Yudaba ka Yerusalemugibun nɔɔ tia ye ba kua kam koosia, kpa n de yiberɛba bu bu go tabu sɔɔ. Kon de gbeeku yɛɛ ka gunɔsu ben gonu di. ⁸ Kpa n de Yerusalemu yu ko bansu si ba koo yɛɛ. Wi u sarɔ mi kpuro, ù n ye wa, u biti soora u wia ko nɔni swāa ten sɔ. ⁹ Kon de yiberɛ be, bu bu nɔni sɔ sere bu ben berusebu ka ben bibun gonun yaa di.

¹⁰ Yen biruwa wunε Yeremi kaa boo ge kōra tən be ba ka nun da min wuswaaɔ. ¹¹ Kpa a nεε, nε Gusunɔ, wəllu ka tem Yinni na nεε, kon bu yarinasia kpa n wuu ge kōsuku nge boo ge, ge ba n̄ kpē bu maa sɔmε. Tofetin wəwa miya ba koo tambu sike yèn sɔ ba n̄ maa ayeru wasi gam. ¹² Meya kon tem mε ka mən tambu kua, kpa Yerusalemu yu ko nge Tofeti. ¹³ Yerusalemugibun yenusu ka Yudaban sinambun yenusu, yenusu kpuro gesi mi ba ra b̄nu turare d̄ɔ dokeye ka mi ba ra suru ka kperi ka s̄ɔ s̄a, ka sere mi ba ra maa b̄nu ganu s̄a, si kpuro su koo disi duurawa nge Tofeti.

¹⁴ Yen biru, Yeremi u gɔsiramɔ Tofetin di mi Yinni Gusunɔ u n̄n gɔra u win gari gere. Ma u na u ȳra Yinni Gusunɔn s̄a yerun yaaraɔ u tambu kpuro s̄ɔwa u nεε, ¹⁵ Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wəllu ka tem mɔ u nεε, wee u koo de k̄sa ye u raa gerua kpuro yu Yerusalemu ka yen wuu si su tie deema. Domi sin tamba swaa taaya, ba n̄ win gere nua.

20

Ba Yeremi d̄a doke

¹ Yera s̄ɔ teeru, Pasuri Imerin bii wi u s̄a ȳaku kowo u ka maa s̄a Yinni Gusunɔn s̄a yerun k̄sobun tənwero u nua ma Yeremi u yeniban gari gerua. ² Yera u dera ba n̄n so, ma ba n̄n d̄a doke nge wiiro Yinni Gusunɔn s̄a yerɔ, k̄nnɔ ge ba sokumɔ Benyamεen k̄nnɔn bera gia. ³ Adama yen sisiru bururu, Pasuri u Yeremi d̄a ye wuna. Ma Yeremi u n̄n s̄ɔwa u nεε, Yinni Gusunɔ kun maa nun sokumɔ Pasuri. Ȳisi ten tubusiana b̄ri yenda ka nun sikerenε. Adama t̄ε, u nun sokumɔ

Magɔɔ Misabibu. Yen tubusiana nandabu ka nun sikerene. ⁴ Domi Yinni Gusunɔ u gerua u neɛ, u koo wunɛ ka wunen bɔrɔba nandabu kpɛɛ. U koo de beɛn yiberɛba bu beɛn gabu go tabu sɔɔ, kpa a ye wa ka wunen nɔni. Kpa Babilonin sina boko u Yudaba go kpa u gabu yoru mwɛeri u ka da Babiloniɔ. ⁵ U koo de yiberɛba bu Yerusalemun arumani gura, ka sɔma ye tɔmba kuan are kpuro, ka sere gɔa gee ni nu wɔa ye sɔɔ. U koo de bu Yudaban sinambun arumani gura, kpa bu ka ye kpuro da Babiloni mi. ⁶ Pasuri, wunɛ ka wunen yenugibu, ba koo beɛ yoru mwa bu ka da Babiloniɔ. Miya i ko i gbi, wunɛ ka be a gari weesugii kua, kpa bu beɛ sike mi.

Yeremi u Yinni Gusunɔ

weeweenu koosimɔ

⁷ Yinni Gusunɔ, a man kɔkura,
ma na wunen gari wura.

A man sɛre a kamia.

Wee tɔru baatere

tɔmbu kpuro ba ra n man yɛɛmɔwa,

kpa ba n man gari bɔkɔ mɔ.

⁸ Nà n kɔ n gari gere,

sere n nɔɔguru sua ka dam n neɛ,

yiberɛba ba wee bu sun dam dɔre,

kpa bu sun kam koosia.

Yinni Gusunɔ,

tɔmba ra n man yɛɛmɔwa wunen garin sɔ
baadomma.

⁹ Nà n neɛ, kon nun deriwa,

na n maa wunen gari kparamɔ,

n da n sɔawa nge dɔɔ u wɔa nen wasi sɔɔ

u nen kukunu menimɔ.

Kpa n kookari ko n ka tii marisi,

adama na ku ra kpĩ.

¹⁰ Na nɔmɔ tɔn dabinu nu man kɔsa bwisikusimɔ.

Ba mɔ, nandabu wãa baama.

Su ka win gari da wirugibun mi.

Be ba raɔ ka man nɔɔ tia sãa

ba mɛrimɔ nà n kon sokura.

Ba mɔ, sɔrɔkudo kon de bu man samba ko.

Kpa bu wa bu man mwa bu mɔru kɔsie.

¹¹ Adama na yɛ ma wunɛ Yinni Gusunɔ, a wãa ka nɛ nge tabu durɔ damgii.

Yen sɔna be ba man nɔni sɔmɔ ba koo sokura.

Ba n̄ kpɛ bu man kamia.

Yen sɔna ba koo sekuru wa

kpa ba n tu yaaye sere ka baadommaɔ.

¹² Wunɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni,

wunɛ wi a ra tɔnu wɛɛri,

a ka wa ù n sãa gemgii,

kpa a n win bwisikunu ka win gɔrun gari yɛ,

wuna kon de a nɛn yiberɛba mɔru kɔsie.

Domɔ wuna na tii nɔmu sɔndia.

¹³ I Yinni Gusunɔ siarɔ ka womusu.

Domɔ u ra wɔnwɔndo wɔre

saa tɔn kɔson nɔman di.

¹⁴ Tɔɔ bɔrigira tɔɔ tɛ sɔɔ ba man mara.

Tɔɔ te, tu ku domaru wa.

¹⁵ Bɔrurowa wi u da u nɛn tundo sɔɔwa u nɛɛ,

wee, ba nùn bii tɔn durɔ marua.

Ma labaari ye, ya nùn nuku doo bakabu wɛ.

¹⁶ Durɔ wi, u kam koowo

nge wuu si Yinni Gusunɔ u kam koosia

u n̄ sin wɔnwɔndu kue.

Kpa u wuri nɔ bururu,

kpa u tabun wurenu nɔ sɔɔ sɔɔ gbãara.

¹⁷ Mban sɔna Gusunɔ u n̄ yande dere n gbi

sanam mɛ na wãa nɛn mɛron nukurɔ,

kpa nuku te, tu yande ko nɛn sikiru,
kpa na n wãa mi sere ka tẽ.

¹⁸ Mban sɔna na yara nɛn mɛron nukurun di,
na ka sere wahala yeni ka wasi wuriri bini waamɔ,
ma nɛn wãara wiru gooramɔ ka sekuru.

21

Yerusalemu koo kam ko

¹⁻² Sina boko Sedesiasi u Pasuri, Maakiyan bii, ka Sofoni, yãku kowo Maseyan bii gɔra Yeremin mi, bu nùn sɔ bu nɛɛ, u bu bikiaru kuo Yinni Gusunɔn mi, domi Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko, u ka bu tabu mɔ. Sɔrɔkudo Yinni Gusunɔ u koo nùn maamaaki gaa kpare ben sɔ, kpa u wa u bu deri. Yera Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua.

³ Ma Yeremi u tɔn be wisa u nɛɛ, bu doo sina boko Sedesiasin mi bu nɛɛ, ⁴ amɛniwa Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, wee, u koo de ben tabu kowo be ba ka Babilonin sina boko ka win tɔmbu sannamɔ wuun biruɔ bu duki su bu wura wuu ge sɔɔ. ⁵ Kpa wi, Gusunɔn tii u ka be Yudaba sanna ka mɔru u bu win dam sɔɔsi, ⁶ u de bara kɔsuru tu hunde koniba kpuro wari tu go wuu ge sɔɔ, tɔmbu ka yaa sabenu. ⁷ Yen biruwa u koo sina boko Sedesiasi, Nɛbukanɛsaa nɔmu beria, wi ka win sɔm kowobu ka win tɔn be ba wãa wuu ge sɔɔ, be ba gesi yara bararun di, ka tabun di, ka gɔɔrun di. Be kpurowa Nɛbukanɛsaa u koo go. U n ben wɔnwɔndu mɔ. U n maa goo derimɔ.

⁸ Wee ye Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔɔwa win tɔmbun sɔ. U nɛɛ, wee, u bu swaa yiru yiyammɛ, swaa yèn mi wãara wãa, ka yèn mi gɔɔ u wãa. ⁹ Wi u koo gesi yɔra wuu ge sɔɔ, u koo gbiwa tabu sɔɔ, n

kun me ka g̃ōru, ñ kun me ka bararu. Adama wi u yara u tii Babilonigibu wē be ba bu tarusi, yēro koo win wāaru wōra. Teya ta ko n sāa win arumani ye u kpīa u yara. ¹⁰ Domi u yōrariwa u wuu ge kōsa kua, n ñ mō gea. U koo gu Babilonin sina boko nōmu sōndiawa u gu dōo meni.

Gari yi Yinni Gusunō

u Dafidin bweseru sōōwa

¹¹ Yinni Gusunō u nēε, amēniwa wunε Yeremi kaa Yudaban sina bokon bweseru sō. A nēε, bu nε, Yinni Gusunōn gari nōōwō.

¹² Be, Dafidin bweseru,
ba n da gem swīi baadomma.
Kpa bu be ba dam dōre yakia
be ba bu dam dōremōn nōman di.
Bà kun kue mε,
nēn mōru ya koo bu yabure
ben kom kōsum sō.
Ba ñ maa kpē bu ye go.

¹³ Kon Yerusalemugibu wōri.
Be, be ba wāa wōwa sōo kperun wōllō,
baa bà n gerumō ba mō,
wara u koo kpī u du ben wāa yerō,
u ben kuku yeru turi.

¹⁴ Kon bu sēyasia nge mε ben kookoosu nε.
Kon ben sina kpaaru dōo meni
te ba bana ka dāa ye ba mō seduru,
kpa ye ya ka tu sikerene kpuro yu dōo mwaara.

22

¹ Yinni Gusunō u maa Yeremi sōōwa u nēε, a doo Yudaban sina bokon yenuō kpa a bu gari yini sō. ² A nēε, wi, Yudaban sina boko, wi, wi u sō Dafidin sina

gɔnaɔ, ka win bwãabu ka win tɔmbu ka be ba gesi wãa sina kpaaru mi, ³ bu ne, Yinni Gusunɔn gari yini swaa dakio bu nɔ. Bu gem swĩiyɔ. Bu be ba dam dɔremɔ wɔro be ba bu dam dɔremɔn nɔman di. Bu ku sɔbu ka gɔminibu ka gobekuban gãanu mwa ka dam. Bu ku maa taare sarirugibu go yam mini. ⁴ Bã n wooda yeni mem nɔɔwa, gabu ben bweseru sɔɔ, ba ko n bandu diiwa ba n sã Dafidin sina gɔna yeni sɔɔ. Ba koo du saa kɔnnɔ minin di ba n dua tabu kɛkɛ sɔɔ ye dumi gawe, ñ kun me, ba n dumi sɔni, be ka ben bwãabu ka ben tɔmbu. ⁵ Adama bã n yina bu ye mɛn nɔɔwa, sere ka ne, Yinni Gusunɔn wãaru, sina kpaa te, ta koo kowa bansu.

⁶ Wee ye na maa gerua Yudaban sina kpaarun sɔ. Na nɛɛ,

baa me na sina kpaa te wa ta wã
nge dãa sɔɔ ge ga wãa Galadio,
ñ kun me, nge Libanin guurun wii kpiiru,
ka gem kon tu bansu koosia.

Goo kun maa sinamɔ mi.

⁷ Kon tabu kowobu tabu yãnu sebusia bu tu wɔri.
Kpa bu ten gbere yi ba kua ka dãa ye ba mɔ seduru
wukiri bu dɔɔ doke.

⁸ Tɔn tuko dabinu ba koo sara wuu gen mi, kpa
bu sɔɔna bu nɛɛ, mban sɔna Yinni Gusunɔ u wuu
bɔkɔ geni kua mɛsum. ⁹ Kpa bu bu wisi bu nɛɛ, gen
tɔmbu ba wi, ben Yinnin arukawani kusiawa, ma
ba da ba bũnu sãamɔ.

Ye Yinni Gusunɔ u gerua

Salumun sɔ

¹⁰ Bɛɛ Yudaba,
i ku wuri ko Yosiasi wi u gun sɔ.
I ku maa win ario ko.

Adama i wuri koowo Salumun sã,
wi ba yoru mwa ba ka da tem tukumɔ.

Domi u ñ maa wee.

Meya u ñ maa tem mɛ wasi

mi ba nùn mara mini.

¹¹ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Salumu, Yosiasi
Yudaban sina bokon biin sã, wi u bandu dii win
baan ayerɔ. U nɛɛ, u doona, u ñ maa wee. ¹² U koo
gbiwa desiru sɔɔ mi ba ka nùn da mi, u ñ maa tem
mɛ wasi.

Yinni Gusunɔ

u Yoyakimu gerusi

¹³ Yeremi u Yoyakimu sãɔwa u nɛɛ, wee ye Yinni
Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,

wunɛ Yoyakimu, bõrurowa a sãa.

Wee a wunɛn sina kpaaru bana,

adama a ñ gem swĩi.

A tu gidambisaba sosia

adama ye n weenɛ a tɔmbu kua,

a ñ bu kuammɛ.

A ra gabu sɔmburu koosie kam.

A ku ra bu ben kɔsiaru wẽ.

¹⁴ Ma a nɛɛ, kaa tii sina kpaɔa bakaru baniawa

kpa ta n gidambisa baka mɔ.

Ma a fɛnɛntiba doke,

a ten gani dãa gea ye ba mɔ sɛduru wukiri.

Ma a tu swẽrasia kom kom a ka sãasi ma sina kpaara.

¹⁵⁻¹⁶ Yèn sã a ka sina kpaɔa te sɛduruba bana,

yeya n dera a sãa sina boko?

Wunɛn baaban tii u ñ sãa sina boko ro?

U ra diwa kpa u nɔ nge baawure,

adama u ra baawure kuewa ye n weenɛ u ko.

U ra sãarobu ka wɔnwɔndobu siriewa dee dee.

Yen sãna ye kpuro ya nùn koorã dee dee win wãaru
 𐎎𐎏𐎐.

Wi u maa mò nge mε,
 wiya u wi, Yinni Gusunɔ yẽ ka gem.

¹⁷ Adama wunε, wunen tiin arufaaniwa a kasu.

A kasuwa a taare sarirugibu dam dɔre
 kpa a bu go.

¹⁸ Yen biru, Yeremi u maa nεε, wee ye Yinni
 Gusunɔ u gerumɔ Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban
 sina bokon sã. U nεε,

ù n gu, ba ñ nùn gɔɔ swĩyammε bu nεε,
 waiyo nen mɔɔ!

Waiyo nen sesu!

Waiyo nen yinni!

¹⁹ Adama ba koo win goru gawawa bu yara
 Yerusalemun di
 bu sike nge yaa saberu.

Yerusalemu ya koo sekuru wa

²⁰ Yeremi u nεε,
 wee ye Yinni Gusunɔ u gerua.

U nεε, bεε Yerusalemgibu,
 i doo i yɔ guu te ba mò Libaniɔ,

ka Basanin guurɔ,
 ka Abarimun gungunu wɔllɔ,

kpa i kuuki ko i nɔɔgiru sua.
 Domi be i ka arukawani bɔkua ba munkira.

²¹ U bεε kirɔ kua sanam mε i wãa bəri yendu sɔɔ,
 adama i nεε, i ñ nùn swaa dakimɔ.

Nge meya bεen daa ya sãa saa bεen piiburun di,
 i ku ra nùn swaa daki.

²² Tẽ, bεen kparobu ba koo ka woo doona
 kpa be i ka arukawani bɔkua
 bu bu yoru mwεeri bu ka da tem tukumɔ.

Saa ye sɔɔra i ko i sekuru wa,
 bɛɛn kom kɔsum sɔ.
 23 Bɛɛ Yerusalemugibu,
 bɛɛ be i sɔ sɛɛ bɛɛn dii buranu sɔɔ
 ni i kua ka Libanin dɔa gea,
 amɔna bɛɛn weeweenu ko n nɛ,
 sanam mɛ wuriribu koo bɛɛ deema
 nge tɔn kurɔ wi u yiire u kɔ̃ u ma.

Yinni Gusunɔ

u Yoyakini sirimɔ

24 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, kaa Yoyakini, wi ba maa mɔ Yekonia, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko sɔ a nɛɛ, sere ka nɛn wɔaru, baa u n sɔan na nge taabu nɛn nɔm geuɔ, kon nɔn wuna min di. 25 Kon nɔn win yiberɛba nɔmu sɔndia, be, be ba kasu bu nɔn go. Kon nɔn bu nɔmu sɔndia be, bɛn bɛrum u mɔ mi. Beya Nebukanɛsaa, Babilonin sina boko ka win tabu kowobu. 26 Kon bu kɔ̃, wi ka win mɛro wi u nɔn mara. Kpa bu ka bu da tem tukumɔ mi ba n bu mara. Miya ba koo gbi. 27 Saa gaa sɔɔ, ba ko ba n kɔ̃ bu gɔsirama ben temɔ adama ya n koorɔ.

28 Gaba koo bikia bu nɛɛ, Yoyakini wi, u sɔawa nge weke te ta kɔsire, n kun mɛ, nge gɔa ni goo kun maa kɔ̃? Aawo. N n mɛn na, mban sɔna ba wi ka win bweseru tem yara ma ba ka bu da sere mi ba n yɛ.

29 Ma Yeremi u nɛɛ, nɛn temgibu, i nɔɔwɔ ye Yinni Gusunɔ u gerua. 30 U nɛɛ, i durɔ wi garisio wi u n kooramɔ win wɔaru sɔɔ. U ko n sɔawa nge wi u bibu bia, domi win bweseru sɔɔ, goo kun maa sinamɔ sina gɔna sɔɔ u Yudaba kpara.

23

Kparo k̄sobu

¹⁻² Gusun̄o Isireliban Yinni u n̄εε, b̄ruroba kparo be ba n̄en t̄ambu goom̄o, ma ba bu yarinasiamā nge ȳaa kparo k̄sobu. Na maa n̄εε, wee ba n̄en t̄ambu gira, ba bu yarinasia ba yina bu bu n̄ōri. Yen s̄o, kon bu seeyasia ben nuku k̄osu ten saabu.

³ Kpa n̄ n̄en t̄on be ba tie mw̄εrima tem kpuron di, mi na raa dera ba yarinε, n ka bu wurama ben tem̄o, kpa bu marura bu dabia. ⁴ Nε, Yinni Gusun̄o kon bu kparo kpaobu w̄ε be ba koo bu kpara. Ba ñ maa nandam̄o b̄erum s̄o. Baa ben turo kun maa biaram̄o.

⁵ Wee saa ya sisi

yè s̄o kon gemgii goo seeya Dafidin bweserun di nge d̄aa kp̄ii p̄atura,
kpa u n bandu dii ka baadommāo.
U koo t̄on be kparawa ka bwisi gee.
Kpa u gem s̄ōsi tem m̄ε s̄o.

⁶ Win waati ye s̄o,

Yudaba ba koo faaba wa.
Kpa u de Isireliba ba n w̄aa b̄ari ȳendu s̄o.
Kpa ba n n̄un sokum̄o ba n m̄o,
Yinni Gusun̄owa u s̄aa ben faaba kowo.

⁷ Yen s̄ona na n̄εε, wee saa ya maa sisi yè s̄o ba ñ maa b̄orum̄o bu n̄εε, ka Yinni Gusun̄on w̄āaru wi u bu yarama saa Egibitin tem di. ⁸ Adama ba ko n da gerewa bu n̄εε, ka Yinni Gusun̄on w̄āaru wi u bu yarinasia s̄o ȳesan n̄om geu gia ka wusu gasu s̄o, ma u maa ka bu wurama min di, bu ka sina ben tem̄o.

Gari yi Yeremi

u sɔmɔ weesugibu sɔɔwa

⁹ N n sɔmɔbun sɔn na,
 nɛn gɔru ga sankira too,
 ma na diirimɔ sere ka nɛn kukunɔ.
 Na sɔa nge wi tam mu goomɔ
 Yinni Gusunɔ ka win gari dɛɛrin sɔ,
 yi u man sɔɔwa u nɛɛ,
¹⁰ tɔmba yiba tem mɛ sɔɔ,
 be ba sakararu mɔ.
 Kɔsa ba naa gire.
 Miya ben dam mu wɔa.
 Yen sɔna tem mɛ, mu sankire,
 ma mɛn kpara yee ni nu wɔa gɔbaburun bera gia nu
 gbera.

Domi u mu bɔrusi.

¹¹ Gusunɔn sɔmɔbu ka yɔku kowobu ba sankire,
 u wa ma ba nuku kɔsu kom mɔ
 sere ka win sɔa yerɔ.

¹² Yen sɔna ben swaa ya koo wɔria,
 kpa yu bu yam tɔre.
 U koo de bu bu bɔria,
 kpa bu wɔruku saa ye u koo bu sɛɛyasia
 u de wahala yu bu deema.
 Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

*Yudan Gusunɔn sɔmɔbun**kɔsan kpɔaru*

¹³ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 kɔsa ye na wa nɛn sɔmɔbu ba mɔ Samario,
 ya n̄ ka nɔɔ gerurɔ.
 Domi bɔu wi ba mɔ Baalin yɔsira ba ka gari mɔ.
 Ma ba nɛn tɔmbu Isireliba gerasia nɛn swaan di.
¹⁴ Adama kom kɔsum mɛ na wa Gusunɔn sɔmɔbun
 suunu sɔɔ Yerusalemɔ,

mu beɔnɔgim kere.
 Ba sāawa sakara kowobu,
 ma ba weesu m̀,
 ba tən k̄sobu dam k̄m̄ bu ku ka ben kom k̄sum
 deri,
 ma na be kpuro garisi nge Sodomu ka Gom̄ran
 t̄mbu.

¹⁵ Yen s̄na n̄ Gusun̄, w̄llu ka tem Yinni,
 na n̄n s̄m̄bu Yerusalem̄ s̄m̄
 ma wee kon de bu d̄āa kiku gagu* ge ga sosu di,
 kpa bu nim m̄ mu d̄ē m̄ n̄.
 Domi beya ba dera tem m̄n t̄mbu kpuro ba ñ maa
 man b̄εε w̄ēm̄.

S̄m̄ weesugibu

¹⁶ Amen̄iwa n̄ Gusun̄, w̄llu ka tem Yinni na
 gerua. Na n̄ε,
 i ku maa n̄n s̄m̄ ben gari swaa daki.
 Domi ba dera i ȳiȳ ye i ñ wasi.
 Ben tiin ḡrun bwisikuna ba gerum̄,
 n ñ m̄ yi yi wee n̄n n̄n di.

¹⁷ Ba ra mam be ba man ḡma s̄ bu n̄ε,
 na be gerua na n̄ε,
 ba koo b̄ri ȳendu wa.
 Kpa ba n be ba ben tii tiin ḡru k̄ru m̀ s̄m̄ ba n
 m̀,
 ba ñ k̄sa gaa wasi.

¹⁸ Yeremi u n̄ε,
 ben wara u ka Yinni Gusun̄ wesiana.
 Nge ben wara u win gari nua u yi laakari kua.

¹⁹ Wee Yinni Gusun̄n m̄ru ya koo na nge guru
 woo b̄k̄
 kpa yu tən k̄sobu w̄ri.

* **23:15** d̄āa kiku gagu - A m̄erio 9:14.

20 Win m̄aru ye, ya ñ surem̄o,
ma n kun m̄o u win himba yibia.
Am̄en biru, ya koo b̄eε nen t̄ambu yeeri.

21 Yinni Gusun̄o u n̄εε,
s̄om̄o be, ba duki da, baa m̄ε na ñ bu ḡore.
Ba maa gari gerua, baa m̄ε na ñ ka bu gari kue.

22 B̄a n daa nen gari swaa daki,
nen gariya ba koo raa kpara nen t̄ambun suunu s̄o.
Kpa bu wa bu ḡoru ḡosia bu ben kom k̄osum deri.

Yinni Gusun̄o

u w̄aa yam kpuro

23 N̄ε Gusun̄o, na w̄awa yam kpuro,
turuku ka tontondēo.

24 Goo u koo kp̄i u kuke na kun n̄un wa?
Na w̄awa yam kpuro, w̄oll̄o ka tem̄o.

Mba yakasu ka dobi

yi m̄osine

25 Na n̄om̄o ye s̄om̄abu ba gerum̄o. Be ba gari
weesugii m̄ò ka nen ȳisiru ba m̄ò, na ka bu gari kua
dosu s̄o, 26 sere saa yer̄a s̄om̄o beni ba ko n gari
weesugii m̄ò, kpa ba n nen t̄ambu n̄oni w̄okum̄o ka
ben ḡorun gari. 27 Ba k̄iwa ben dosu weesugisun
gari yi de nen t̄ambu bu nen ȳisiru duari nge m̄ε ben
baababa ba raa man duari b̄ūu wi ba m̄ò Baalin s̄o.
28 S̄om̄o wi u dosa u geruo ma u dosa. Wi na maa ka
gari kua u yi tusio dee dee.

N̄ε, Yinni Gusun̄o na n̄εε,
mba yakasu ka dobi yi m̄osine.

29 Nen gari kun s̄aa nge d̄o ro?

Yi ñ s̄aa nge matalaka ye ya ra kperu k̄ore ro?

30 Yen s̄ona n̄ε, Yinni Gusun̄o, kon s̄om̄o be
s̄eεyasia, be, be ba ben winsim gari suam̄o ba ka

gari weesugii m̀. ³¹ Kon bu s̄eɣyasia be ba ben tii tiin gari suam̄ ba gerum̄ ka nen yĩsiru. ³² Kon bu s̄eɣyasia be ba ben dosu weesugisu t̄ambu s̄om̄. Ma ba dera nen t̄amba k̄oram̄ ben wee si ka ben t̄on biarun s̄. Na ñ bu ḡore, na ñ maa bu wooda w̄. M̄ya ba ñ maa arufaani gaa m̄ t̄on ben suunu s̄.

Yinni Gusun̄n gari

yì s̄awa s̄munu

³³ Yinni Gusun̄ u Yeremi s̄owa u n̄e, t̄on ben goo, ñ kun m̄e nen s̄om̄ goo, ñ kun m̄e ȳaku kowo goo ù n nun bikia u n̄e, mba n̄e, Yinni Gusun̄ na gerua, s̄omu nir̄a na bu s̄obi, kaa n̄un wisiwa a n̄e, bera ba s̄a nen s̄munu. Adama kon bu biru kisi. ³⁴ Ben wi u gesi n̄o wukia u n̄e, n̄e, Yinni Gusun̄ na bu s̄munu s̄obi, kon ȳero s̄eɣyasiawa wi ka win yenugibu. ³⁵ Ye baawure u koo kp̄i u win winsim bikia, yera, u n̄e, mba Yinni Gusun̄ u gerua, mba u wisa. ³⁶ Adama bu ku raa maa gere bu n̄e, na bu s̄munu s̄obi. Wi u ye gerua, win gari koo w̄ri win tii s̄. Domi ba nen gari t̄emam̄wa n̄e wi na s̄a ben Yinni wi u ra n w̄a, u dam kpuro m̄. ³⁷ Kaa maa s̄om̄ be bikia a n̄e, mba n̄e, Yinni Gusun̄ na bu s̄owa. Mba na bu wisa. ³⁸ B̄a n maa nun wisa ba n̄e, n̄e, Yinni Gusun̄ na bu s̄munu s̄obi, baa m̄e na n̄e, bu ku maa yen gari ko, a bu wisio a n̄e, am̄niwa n̄e, Yinni Gusun̄ na gerua. Na n̄e, ³⁹ kon bu biru kisi kpa n bu duari, be ka ben wuu ge na raa be ka ben baababa w̄. ⁴⁰ Kon maa bu seku bakaru doke te ta ñ duarir̄o sere ka baadommā. Kpa ba kun maa b̄ere m̄ t̄ambun n̄oni s̄.

24

Figie bii

ni nu wāa birenu yiru sōon gari

¹ Ye Nebukanesa, Babilonin sina boko u Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko mwa ka win sina asakpɔbu ka ben dāa dākobu ka ben sekobu, u ka bu da Babiloniɔ, saa ye sōora Yinni Gusunɔ u Yeremi figie bii ni ba doke birenu yiru sōo sōosi sāa yerun kōnnɔwɔ. ² Bire nin teeru ta figie bii geenu yiba ni nu sāa nge yen marum gbiikum. Ma teera ma bii kōsunu yiba ni nu ñ diirɔ.

³ Ma Yinni Gusunɔ u Yeremi bikia u nεε, Yeremi, mba a waamɔ mi. Ma u wisa u nεε, birenu yiruwana waamɔ, ni nu figie binu yiba. Ganu gea sāa, ma ganu kōsunu sāa, nu ñ diirɔ.

⁴ Yera Yinni Gusunɔ u nùn sōowa u nεε, ⁵ wee ye na gerua, nε, Gusunɔ Isireliban Yinni. Na nεε, nge mε figie bii gee ni, nu ra tɔmbu wēre, nge mεya kon Isireli be ba yoru mwεera ba ka da Babiloniɔ mεeri ka nɔnu geu. ⁶ Kon de bu wurama ben tem mini. Na ñ maa bu suramɔ, kon bu tāsisiawa. Na ñ maa bu wukamɔ, kon bu girawa n sire. ⁷ Kon bu gōru kpɔɔ wē, kpa bu gia ma nεna na sāa kpuron Yinni. Ba koo wurama nεn mi kpa ba n sāa nεn tɔmbu ba n man sāmɔ.

⁸ Adama Sedesiasi, Yudaban sina boko ka win sina asakpɔbu ka tɔn be ba tie Yerusalemuɔ ka be kpuro be ba sō tem mε sōo, ka sere be ba kpikiru da Egibitiɔ, kon dewa ba n sāa nge figie bii kōsu ni nu ñ diirɔ mi. ⁹ Tɔmbu bā n bu wa ba koo biti soora. Gee kon bu yarinasia kpuro, ba koo bu yēewa bu bu yaakoru koosi kpa ba n wāa sekuru sōo kpa ba n da ka ben yīsiru tɔmbu bōrusi. ¹⁰ Kon bu tabu surema ka gōru ka baranu sere bu ka gbi tem mε kpuro sōo, mε na be ka ben baababa wē.

25

Yudaban mem nɔɔ sarirun are

¹ Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon bandun wɔɔ nnese sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua Yudaban sɔ. Ya sãawa Nebukanɛsaa, Babilonin sina bokon bandun wɔɔ gbiikuu. ² Ma Yeremi u Yudaba ka Yerusalemugibu kpuro sɔɔwa u nɛɛ, ³ saa Yosiasi, Amɔɔn biin bandun wɔɔ wɔkura itasen di, n ka gisɔ girari, yen wɔɔ yenda itawa mi. Saa min diya na ra n bɛɛ Gusunɔn gari sɔɔmɔ adama i ku ra man swaa daki. ⁴ Yinni Gusunɔ u ra n bɛɛ win sɔm kowobu gɔriammɛ, bera win sɔmɔbu. U dera ba na na saa yee yellun di. Adama i n bu swaa daki, i n ben gari wure. ⁵ Sɔmɔ be, ba ra n gerumɔ ba n mɔ, i gɔru gɔsio kpa i bɛɛn daa kɔsa deri, kpa i wa i n wãa bɛɛn tem sɔɔ, mɛ Yinni Gusunɔ u bɛɛ ka bɛɛn baababa wɛ sere ka baadommaɔ. ⁶ I ku maa bũu goo yiira i nùn sã. I ku Gusunɔn mɔru seeya ka bɛɛn bwãaroku ni i kua ka bɛɛn tii, kpa u ku maa bɛɛ kɔsa gaa kua. ⁷ Adama Yinni Gusunɔn tii u nɛɛ, i n nùn swaa daki. I win mɔru seeyawa bɛɛn bwãaroku ni i kuan sɔ. Ma ya ka bɛɛ kɔsa naawa.

⁸ Yen sɔna wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ, yèn sɔ i n nùn swaa daki, ⁹ yen sɔna u koo maa sɔɔ yɛsan nɔm geun tɔmbu kpuro gurama ka win sɔm kowo Nebukanɛsaa, Babilonin sina boko. Kpa bu bɛɛn tem mɛn tɔmbu wɔri bu kam koosia, ka be ba bɛɛ sikerene kpuro. Tem mɛ, mu koo kowa bansu sere ka baadommaɔ. Wi u sarɔ mi, kpa biti yu nùn mwa, sere u wia ko. ¹⁰ Ba n maa tɔɔ bakanun womusu nɔɔmɔ mi, ka sere kurɔ kpaanun womusu. Mɛya ba n maa nambun wɔkinu nɔɔmɔ. Ba n maa fitilanu wasi mi. ¹¹ Tem mɛ kpuro mu koo

kowa bansu, kpa bæε, win tɔmbu, i Babilonin sina boko yoru diiya wɔɔ wata ka wɔkuru.

¹² Adama wɔɔ wata ka wɔku ten biru, Yinni Gusunɔ u koo Babilonin sina boko ka win tɔmbu seesima ben tora ni ba kuan sɔ, kpa u ben tem kam koosia mu ko bansu sere ka baadommaɔ. ¹³ Bɔri yi u gerua tem mɛn sɔ, ka sere yɛn gari nε, Yeremi na gerua na yorua tire te sɔɔ, bwesenu kpuron sɔ, yi koo koorawa. ¹⁴ Domi bwese damginu ka sinam damgiba koo bu yoru mwεeri. Nge mɛya Gusunɔ u koo ka bu ben kɔsa kɔsie ye ba raa kua.

Gusunɔ

u koo bwesenu kpuro sεyasia

¹⁵ Yinni Gusunɔ u win mɔru weesina ka tam mε u doke nɔra sɔɔ u nε, Yeremi tii u nεε, n ye mɔɔ kpa n de bwese nɛn mi u man gɔriɔ nu ye nɔ. ¹⁶ Bɔ n wa ma u dera yibereba ba bu wɔri ba goomɔ, ba ko n bɔarimɔwa kpa ba n burisine nge wiirobu.

¹⁷ Yera na nɔra ye mwa Yinni Gusunɔn nɔman di. Ma na dera bwese nɛn mi u man gɔra nu win mɔru ye nɔra. ¹⁸ Na torua na ye Yerusalemugibu nɔrusia, ka Yudan wusu kpuron tɔmbu ka ben sinambu ka ben sina asakpɔbu, kpa Gusunɔ u wa u ben tem kam koosia kpa wi u sarɔ mi, u biti soora sere u wia ko. Kpa ba n da ka ye tɔmbu bɔrusi nge mε ya kooratɛ.

¹⁹ Yen biru, na bwese ni nu tiegibu ye nɔrusia. Beya Egibitin sunɔ ka win sina asakpɔbu, ka win tɔmbu kpuro, ²⁰ ka bwese tuku ni nu wɔa Egibitiɔ, ka Usan sinambu, ka Filisitiban sinambu, beya Asikalonigii, ka Gasagii, ka Ekoronigii, ka sere be ba maa tie Asidɔduɔ, ben sunɔ, ²¹ ka Edɔmuba, ka Mɔabuba, ka Amɔnigibu, ²² ka Tirin sinambu ka

Sidonin sinambu, ka sere sinam be ba wãa nim wãkun bera giɔ, ²³ ka sere maa Dedanigibu, ka Temagibu, ka Busigibu, ka be ba ra wii baanun seri kɔni, ²⁴ ka maa Daarububan sinambu, ka bwesenu kpuron sinambu be ba wãa gɓaburɔ mi yani sɛɛri wãa, ²⁵ ka Simirin sinambu ka Elamun sinambu ka sere Mɛdiban sinambu, ²⁶ ka sinam be ba wãa sɔɔ yɛsan nɔm geu gia kpuro, be ba wãa turuku ka be ba toma.

Bwese ni nu gesi wãa handunia sɔɔ, ni ka nin sinambu ba mɔru ye nɔra ma Babiloni ye ba maa mɔ Sesaki, yen sina boko u ye dakura.

²⁷ Yinni Gusunɔ u maa man sɔɔwa n Isireliba sɔɔwɔ n nɛɛ, ameniwa wi, ben Yinni, wi u maa sãa wɔllu ka tem Yinni u gerua. U nɛɛ, bu nɔruo sere yu bu go, bu siruku kpa bu wɔruku sere bu kpana bu se yɛn sɔ u dera yibereba ba bu wɔri ba goomɔ.

²⁸ U maa nɛɛ, bwese nin garu tà n yina tu nɔ ye na tu t̄i, n tu sɔɔwɔ n nɛɛ, tu nɔruo baa ñ n mɛren na. Wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin woodawa.

²⁹ Domi u ñ win wuu Yerusalemu deri. N n mɛn na, u koo bweseru garu deri? Aawo, u ñ derimɔ. Bwesenu kpuro sɔɔra u koo win mɔru sure. Wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.

³⁰ U maa man sɔɔwa u nɛɛ, n bu sɔɔwɔ n nɛɛ, wi, Yinni Gusunɔ u koo kukiri wɔllun di. Win nɔɔ ga koo nɔɔra saa win wãa yee dɛɛrarun di. U koo win tem kukirisi.

U koo handuniagibu kpuro kukirisi nge tɔn dabi te ta d̄ianu gɛɛmɔ gberɔ.

³¹ Win kukiribu koo nɔɔra handunia kpuro sɔɔ. Domi u tɔmbu kpuro sokumɔ win siri gɓaburɔ. Wi siribu di, u koo yɛro gowa ka takobi.

³² Wi Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u maa nɛɛ,

win siribu bu ko n sãawa nge woo bõkõ
ge ga bwesenu kpuro gasirimõ,
ga handunian goonu nnε kpuro bukianε.

³³ Be Yinni Gusunõ u koo de bu gbi siri bi sõõ, ba
ko n teriewa baama handuniaõ. Goo sari wi u koo
ben gonu menna u sike, kpa bu ben gõõ swĩ. Nu koo
kowa taaki tem sõõ.

³⁴ Bεε, win tãmbun kparobu,
i wuri koowo, i bindio temõ.
Domi tõra tunuma tẽ sõõ ba koo bεε sakiri.
I ko i wõruma i kõsikira
nge tem mõn weke buraru.

³⁵ I ñ kisiramõ
domi i ñ kuku yeru wasi.

³⁶ Wee, kparo ben wuri yi koo nõõra
domi Yinni Gusunõ u koo ben tem kam koosia

³⁷ ka win mõru baka.
Tem mε, mu wãa bõri yendu sõõ,
adama mu koo ko bansu.

³⁸ Nge mε gbee sunõ ga ra yari gen wãa yerun di
gu ka dñanu kasu,
nge mεya Yinni Gusunõ u koo yari win wãa yerun
di,

u de bwesenu nu goona
kpa tem mu tãmbu bia win mõru bakan sõõ.

26

Yeremi u wãa Yudaban

wirugibun wuswaas

¹ Ye Yoyakimu, Yosiasin bii Yudan sina boko u
bandu di, yen sõõ mεε tera Yinni Gusunõ u ka
Yeremi gari yini kua u nεε, ² ameniwa nε, Yinni
Gusunõ na gerua na nεε, a yõro sãa yerun yaara
mini. Tõn be ba koo na saa Yudan wusu kpuron

di bu ka man sã, kpa a bu gari yi kpuro sã yi na nεε, a bu sã. Baa yin tia a ku ra bure. ³ Bà n wura ba nun swaa daki, ma ba wura ben dɔɔ sɔɔ, ba ben kom kãsum deri, kãsa ye na raa gãru doke n bu kua, kon ye deri. ⁴ A bu sɔɔwɔ a nεε, amɛniwa nε, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nεε, bu man swaa dakio bu nen woodaba swĩi ye na bu wẽ, ⁵ kpa bu ku nen gɔrobun gari atafiiru ko. Na ra be bu gɔrie saa yellun di, adama ba ñ bu swaa daki. ⁶ Yen sã, kon sãa yee te kam koosia nge mε na Silogiru kua, kpa n de bwesenu kpuro nu wuu gen yĩsiru sia nù n bõrumɔ.

⁷ Yãku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu ka wuun tãmbu ba Yerinin gari yi nua yi u gerumɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. ⁸ Ye u gari yi gerua u kpa yi Yinni Gusunɔ u nùn yiire u tɔn be kpuro sã mi, yera yãku kowo be, ka Gusunɔn sɔmɔ be, ka sere wuun tɔn be ba tie kpuro ba na ba nùn sẽre. Ba gbãasukumɔ ba m̀, kaa ghiwa. ⁹ Tãmbu kpuro ba na ba Yeremi mɛnnε Yinni Gusunɔn sãa yeru mi, ba m̀, mban sɔna a gerumɔ ka Yinni Gusunɔ yĩsiru a m̀, sãa yee teni ta koo kam kowa nge Silogiru, kpa Yerusalemu yu ko bansu.

¹⁰ Ye Yudan wirugibu ba nua mε, yera ba seewa sina kpaarun di ba da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, ma ba sina sãa yee ten kɔnnɔwɔ ge ba sokumɔ kɔnnɔ kpɔɔ. ¹¹ Ma yãku kowo be, ka Gusunɔn sɔmɔ be, ba wirugibu ka tɔn be ba tie kpuro sɔɔwa ba nεε, n weenεwa bu durɔ wini go. Domi gari kamwa u wuu geni gerusimɔ. Bεεn tii i maa yi nua ka bεεn swaa.

¹² Ma Yeremi u wirugii be ka tɔn be kpuro sɔɔwa u nεε, Yinni Gusunɔwa u man gɔrima n ka gari ko

sāa yee teni ka wuu genin sã, nge mε i nua kpuro. ¹³ I gõru gāsio kpa i kom kōsum deri. I Gusunɔ bεen Yinnin gari swaa dakio, kpa u kōsa ye deri ye u raa kī u bεε kua. ¹⁴ Adama nε wee bεen nɔmaa, i ka man koowo nge mε n bεε dende. ¹⁵ I yē ma na ñ taare gaa mɔ. Yen sã, ì n man go, nen yem mu kua bεε ka bεen wuu gen sɔmunu. Domi ka gem Yinni Gusunɔwa u man garima n ka bεε gari yini kpuro sã.

¹⁶ Yera wirugii be, ka tɔn be ba tie ba yāku kowo be, ka sɔmɔ be sōɔwa ba nεε, n ñ weene su durɔ wi go domi ka Gusunɔ besen Yinnin yīsira u gari yini gerua.

¹⁷ Ma wuu gen guro gurobu gabu ba seewa ba tɔn wɔru ge sōɔwa ba nεε, ¹⁸ Miseen Moresetigii u raa Gusunɔn gari gerua Yudan sina boko Esekiasin waati u nεε, ameniwa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u gerua. U nεε, ba koo Yerusalemu bwiiya nge gberu, kpa yu ko nge kpee ni ba suba, kpa guu tèn wɔllɔ ba Yinni Gusunɔn sãa yee te bana, tu dānu kpi n ko dāa sōɔ bɔkɔ.

¹⁹ Yudaba ka ben sina boko Esekiasi wi, ba Miseen wi go? Esekiasi wi, u ñ Yinni Gusunɔ nasie? Nge u ñ Yinni Gusunɔ suuru kanε ro? Ma Yinni Gusunɔ u kōsa ye deri ye u raa kī u bu kua. Yera i ko de bese, su tii durum baka yeni sɔbi?

Yoyakimu

u Gusunɔn sɔmɔ Uri go

²⁰⁻²¹ N deema Yoyakimun waati ye sɔɔ, durɔ goo maa wāa wi ba mɔ Uri, Semaya Kiriati Yarimugiin bii. Durɔ wi, u ra gari gere ka Yinni Gusunɔn yīsiru. Ma u gari tee yi gerua win tii, wuu genin

sõ nge me Yeremi u gerua mi. Ma Yoyakimu ka win tabu durɔbu ka maa win sina asakpɔbu ba gari yi nua. Yera sina boko wi, u kasu u Uri go. Ye Uri u nua me, u berum soora, ma u kpikiru sua u da Egibitiɔ. ²² Yera Yoyakimu u Elinatani Akaborin bii gɔra Egibitiɔ ka tɔmbu gabu sannu bu ka Uri mwaama. ²³ Ma ba Uri wi mwaama ba ka nùn na sina bokon mi. Ma u dera ba nùn go ka takobi. Yera ba win goru kare mi ba ra tɔn dirobu sike.

²⁴ Adama Akikamu Safanin bii u yɔrawa ka Yeremi ma u yina bu tɔn be Yeremi nɔmu beria bu go.

27

Yeremi

u sugu sɔndi win seru wɔllɔ

¹ Ye Sedesiasi Yosiasin bii, Yudaban sina boko u bandu di u kpa, n te fiiko, yera Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua u neɛ, ² Yeremi, a tiɔ suguba kuo ka maa wɛɛ a ye sɔbe, ³ kpa a ye sɔmɔbu wɛ be sinam beni, Edɔmuban sunɔ, ka Mɔabuban sunɔ, ka Amɔniban sunɔ, ka Tirin sunɔ, ka Sidonin sunɔ ba gɔra Yerusalemɔ Sedesiasi, Yudaban sina bokon mi, kpa ben baawure u ka ye win yinni daawa. ⁴ Kpa a maa bu sɔ bu ben yinnibu sɔ bu neɛ, ne, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, wi Isireliba ba sɔamɔ, na neɛ, ⁵ nɛna na tem taka kua ka tɔmbu ka yeɛ yi yi wɔa me sɔɔ, ka nen dam bakam. Wi na kɔ, wiya na ra mu wɛ. ⁶ Wee tɛ kon beɛn tem me kpuro nen sɔm kowo Nebukanɛsaa, Babilonin sina boko wɛ. Kpa n de sere ka gbeeku yeɛyɔ yi nùn sɔmburu kua. ⁷ Bwesenu kpuro nu koo wi ka win bibu, ka win debuminu sɔ. Adama saa gaa koo na ye sɔɔ

bwese damginu ni nu sinam damgibu mɔ, nu koo ra win tii ka win temgibu yoru mwa.

⁸ Bweseru garu tà n yina tu Nebukanesa sã tu nùn yoru diiya, nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de u bwese te tabu wãri. Kon maa tu bararu ka gɔ̃ɔru kpɛɛ, u ka kpĩ u tu kpeerasia.

⁹ N n mɛn na, bɛɛ, i ku maa bɛɛn sɔmɔbu swaa daki, ka bɛɛn sɔrobu ka bɛɛn tiin dosusu, ka bɛɛn gɔri sokobu, be, be ba ra bɛɛ sɔ bu nɛɛ, i ñ ko Babilonin sina boko sã. ¹⁰ Domi weesa ba gerumɔ, ye ya koo de n bɛɛ tondasia bɛɛn tem di kpa n bɛɛ kpeerasia.

¹¹ Adama bwese te ta wura tu Babilonin sina bokon sugu sɔbe, tu nùn yoru diiya, kon bwese te deri ten tem sɔɔ kpa tu gbea ko mi, ta n wãa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

¹² Ma Yeremi u maa gari tee yi Sedesiasi sɔɔwa. U nɛɛ, Sedesiasi, wunɛ ka wunɛn tɔmbu, i Babilonin sina bokon sugu dokeo, i nùn yoru diiya, wi ka win tɔmbu, kpa i wa i n wãa. ¹³ Mban sɔna kaa de bu wunɛ ka wunɛn tɔmbu go tabu sɔɔ, ñ kun mɛ i gbi gɔ̃ɔru ka baranun sã nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, bwese te ta yina tu Babilonin sina boko wiru kpĩiya ta koo gbiwa nge mɛ. ¹⁴ U maa nɛɛ, i ku sɔmɔ ben gari swaa daki, be, be ba bɛɛ sɔmɔ ba mɔ, i ñ Babilonin sina boko yoru diiyammɛ. Domi gari weesugiiya ba mɔ. ¹⁵ N ñ nɛ, Yinni Gusunɔ na bu gɔra. Ba gari mɔwa ka nɛn yĩsiru adama weesa ba mɔ. I n bu swaa daki, kon bɛɛ girawa, kpa i gbi, bɛɛ ka be sannu.

¹⁶ Ma Yeremi u maa yãku kowobu ka tɔn be ba mɛnnɛ mi, gari yi sɔɔwa. U nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, i ku bɛɛn sɔmɔbun gari swaa

daki, be ba gerumɔ ba m̀, ba koo ka Yinni Gusunɔn s̄a yerun dendi ȳanu wurama saa Babilonin di n n̄ t̄emɔ. Domi gari weesugiiya ba m̀ mi. ¹⁷ I ku bu swaa daki. I Babilonin sina boko wiru kp̄iyo, kpa i wa i n w̄a. Mban s̄na i ko i de besen wuu geni gu ko bansu.

¹⁸ Yeremi u maa n̄e, s̄mɔ be, b̀ n s̄an na Gusunɔn s̄mɔbu ka gem ma win gariya ba kparamɔ, bu n̄n kanɔ, wi, w̄llu ka tem Yinni, u ku de bu ȳa ni gura ni nu tie win s̄a yerɔ ka Yudaban sina kpaarɔ ka Yerusalemu s̄ɔ kpuro, bu ka da Babiloniɔ. ¹⁹⁻²⁰ Domi sanam m̄e Babilonin sina boko u Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko yoru mwa ka win sina asakpɔbu, u n̄ gina dendi ȳa nini gure, gbereba, ka boo sii ganduguu, ka gen s̄waritii, ka dendi ȳa ni nu tie Yerusalemuɔ. ²¹ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua dendi ȳa nin s̄. ²² U n̄e, ni kpurowa ba koo gura bu ka da Babiloniɔ. Miya nu ko n w̄a sere win tii u ra ka de bu ka nu wurama min di.

28

Yeremi

ka Gusunɔn s̄mɔ Hanania

¹ Sedesiasin bandun w̄ɔ n̄ese te s̄ɔ, yen suru n̄ɔbuse s̄ɔ, Hanania, Asurin bii, wi u s̄a Gusunɔn s̄mɔ Gabaoniɔ, u ka Yeremi gari kua ȳaku kowobu ka t̄mbu kpuron wuswaaɔ, Yinni Gusunɔn s̄a yerɔ. ² U n̄e, am̄eniwa Gusunɔ, Isireliban Yinni wi u w̄llu ka tem m̄ u gerua. U n̄e, u koo wigibu yara Babilonigibun yorun di, te ta s̄a nge sugu ben w̄ino. ³ N ka ko w̄ɔ yiru u koo de Nebukan̄esaa u ka wi, Yinni Gusunɔn s̄a yerun dendi ȳa ni

wurama, ni u raa gura u ka da Babiloniɔ. ⁴ U koo maa de Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko u wurama, ka sere Yudaban tɔn be ba ka da Babiloniɔ. Domi u koo bu yara Babilonin yorun di.

⁵ Yera Yeremi u Gusunɔn sɔmɔ Hanania wisa yǎku kowobu ka tɔn be ba wǎa Yinni Gusunɔn sǎa yeru mi kpuron wuswaaɔ, ⁶ u nɛɛ, ami. Gusunɔ u de yu koorɔ nge mɛ a gerua. Kpa u de tɔn be kpuro bu wurama Babilonin di ka Yinni Gusunɔn sǎa yerun dendi yǎa ni. ⁷ Adama Hanania, a gari yini swaa dakio a nɔ, yi na gerumɔ wunen wuswaaɔ ka tɔn ben wuswaaɔ. ⁸ Gusunɔn sɔmɔ be ba gbia ba na yellun di, sa sere na, nɔni swǎaru ka tabu ka baranun gariya ba bwese bakanu ka sina bokobu sɔɔwa. ⁹ Tɛ Gusunɔn sɔmɔ goo ù n seewa u bɔri yɛndun gari mɔ, amɔna tɔmba koo ka tubu ma Gusunɔwa u yɛro gɔrima, ma n kun mɔ ye u gerua mi, ya koorɔ.

¹⁰ Yera Gusunɔn sɔmɔ Hanania u Yeremi sugu ye wuna ma u ye bɔɔka. ¹¹ Ma u tɔmbu kpuro sɔɔwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. Ù nɛɛ, n ka ko wɔɔ yiru u koo Babilonigibun dam mɛ bua nge mɛ na sugu ye bɔɔka.

Ma Yeremi u win swaa mwa u n doonɔ.

¹² Sanam mɛ Hanania u sugu dǎa ye wuna Yeremin wĩirun di u bɔɔka u kpa, yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, ¹³ a doo a Hanania sɔ a nɛɛ, u kpĩa u sugu dǎagia ye bɔɔka, adama u koo yen kɔsire wa ye ya sǎa sisugia.

¹⁴ Nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na nɛɛ, wee na sugu sisugia dokemɔ bwese ni kpuron wĩinɔ, kpa nu ka Nebukanɛsaa, Babilonin

sina boko yoru diiya. Baa ka gbeeku yeεya, kon nùn ye nōmu beriawa.

¹⁵ Yera Yeremi u Hanania sōwa u neε, a swaa dakio a nō, Yinni Gusunō kun nun gōre. Ka me, a da a tōmbu gari weesugii sōwa, ma ba yi naane kua.

¹⁶ Yen sō, tē, wee ye Yinni Gusunō u gerua. U neε, u koo nun wuna tem minin di, domi wunen gari yi dera tōmba nùn seesi. Kaa gbi gisōku ge.

¹⁷ Ma Gusunōn sōmō Hanania wi, u gu wōō gen suru nōba yiruse sōō.

29

Yeremi u Yuda be ba wāa

Babiloniō tireru kua

¹ Saa Yerusalemun diya Yeremi u bukurobu ka yāku kowobu ka Gusunōn sōmōbu tireru kua, tōmbu kpuro gesi be Nebukanesa, Babilonin sina boko u yoru mwεera u ka da Babiloniō. ² N deema saa ye sōō, ba sina boko Yoyakini mwa kō ka win mero ka win sōm kowo be ba maatam kua, ka wirugibu be ba wāa Yerusalemuō ka Yudan wuu si su tie sōō, ka dāa dākōbu ka sekōbu. ³ Wee saa ye sōō, Sedesiasi, Yudaban sina boko u Eleasaa Safanin bii, ka Gemaria, Hilikiyan bii gōriō Nebukanesaan mi, Babiloniō. Ma Yeremi u bu win tire te wē. Wee ye tire te, ta gerumō.

⁴ Ta neε, Gusunō, wōllu ka tem Yinni, u maa sāa beε Isireliban Yinni. Wiya u ka beε gari mō, beε be u dera ba yoru mwεera ba ka da Babilonin temō. ⁵ U neε, i dia baniō kpa i n wāa ye sōō. I gbea koowo kpa i yen dīanu di. ⁶ I kurōbu suo kpa i bibu ma. I de beεn bii tōn durōbu bu kurōbu sua bu bibu ma, kpa i beεn bii tōn kurōbu durōbu kē kpa ben tii bu maa

kɔwara. I dabio mi i wãa mi, i ku kaara. ⁷ I kasuo nge mɛ tem mɛ, mu koo ka kuura mi Yinni Gusunɔ u dera i yoru dimɔ. Kpa i nùn kana tem mɛn sɔ, domi mù n kuura, bɛɛn tii i ko i kuurawa.

⁸ Gusunɔ, bɛɛn Yinni wi, u maa nɛɛ, i ku de nɛn sɔmɔ be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ, bu bɛɛ nɔni wɔ̄ke. I ku sɔrobɔ ka be ba bɛɛ bɛɛn dosusu tubusiamɔ naanɛ ko. ⁹ Domi ba gerumɔ ba m̀, wiya u bu gɔra, bu ka bɛɛ gari sɔ. Adama weesa ba m̀, n ǹ wi.

¹⁰ U maa nɛɛ, wɔ̄ɔ wata ka wɔ̄kurun baa yà n doona, u koo na u bɛɛ yara u ka wurama bɛɛn temɔ. Nge mɛya u koo ka win nɔɔ mwɛɛru yibia. ¹¹ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, u yɛ himba ye u yii bɛɛn sɔ. Himba gea, n ǹ m̀ himba kɔ̄sa. U koo de ye i yĩiyɔ yu bɛɛ koorɔ sia. ¹² Saa ye sɔɔ, ì n nùn soka bɛɛn kanaru sɔɔ, u koo bɛɛ swaa daki kpa u bɛɛ wurari. ¹³ I n nùn kasu ka bɛɛn gɔru kpuro, u koo de i nùn wa, ¹⁴ kpa u bɛɛ be ba raa yoru mwɛɛra mi, mɛnnama saa tem kpuron di ka bwesenu kpuro sɔɔn di mi u dera i yarine, kpa u bɛɛ gɔsiamɔ i wurama bɛɛn temɔ, m̀n di u dera ba bɛɛ gura. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

¹⁵ U bɛɛ yeni sɔɔmɔwa, domi i gerumɔ i m̀, wiya u bɛɛ sɔmɔbu wɛ̄ Babiloniɔ.

¹⁶ Tɛ̄, wee ye u gerumɔ sunɔ wi u sɔ Dafidin sina gɔnaɔn sɔ, ka sere tɔn be ba wãa Yerusalemɔ be ba ǹ yoru mwɛ ba ka de Babiloniɔn sɔ. ¹⁷ U nɛɛ, wee, u koo de bu bu tabu wɔ̄rima kpa gɔ̄ru ka bararu tu bu wɔ̄ri. U koo bu wahala kpɛ̄ɛ kpa ba n sãa nge dãa marum mɛ mu kɔ̄sa ba yina bu di. ¹⁸ B̀a n duki yakura, u koo bu naa girawa ka tabu, kpa u de gɔ̄ru ka bararu tu bu wɔ̄ri sere bwesenu kpuro nu nanda ǹ n bu wa. Kpa u bu yarinasia bwesenu

kpuro sɔɔ kpa ba n da ka ben yĩsiru tɔmbu bõrusi, ñ kun mɛ, bu ka goo gãa kõsunu sie, ñ kun mɛ gãa nanumginu, ñ kun mɛ, gãa sekuruginu. ¹⁹ Domi ba ñ wi, Yinni Gusunɔn gari swaa sue baa mɛ u ra n bu yi sɔmɔ saa win sɔmɔbun nɔɔn di. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

²⁰ Adama bɛɛ be u dera ba gura ba ka da Babiloniɔ, i swaa dakio i nɔ ye u gerumɔ.

²¹ U nɛɛ, Akabu, Kolayan bii ka Sedesiasi, Maseyan bii, be, be ba bɛɛ gari weesugii sɔmɔ ka win yĩsiru, u koo bu Nɛbukanesaa, Babilonin sina boko nɔmu beria kpa u bu so u go, bɛɛn nɔni biru. ²² Kpa bɛɛ Yudaba, bɛɛ be i wãa Babiloniɔ, i tɔmbu yiru yen yĩsinu sua i n da ka tɔmbu bõrusi, i nɛɛ, Gusunɔ u nun kua nge Sedesiasi ka Akabu be Babilonin sina boko u sɛɛwa dɔɔ sɔɔ. ²³ Domi tɔn be, ba gãa kõsunu kua, ba sakararu kua ka ben berusebun kurɔbu. Ma ba weesu kua ka wi, Yinni Gusunɔn yĩsiru, baa mɛ u ñ bu yiire. Adama u yɛ ye ba kua kpuro, u sãa yen seedagii.

Semayan tireru

²⁴⁻²⁵ Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem taka kua, u Yeremi gɔra Semaya, Nɛɛlamugiin mi. N deema Semaya wi, u raa yãku kowo Sofoni, Maseyan bii tireru mɔrisia ka sere yãku kowo be ba tie, ka Yerusalemugibu kpuro. ²⁶ Ye u gerua tire te sɔɔ wee. U nɛɛ, Sofoni, Yinni Gusunɔwa u nun gɔsa a ka ko yãku kowo Yehoyadan ayerɔ, kpa a Yinni Gusunɔn sãa yeru kɔsu. Goo ù n seewa u tii kua nge wiiru ma u tii sokumɔ Gusunɔn sɔmɔ, kpa a nùn mwa a bɔke ka wɛɛ damgii ka yɔni. ²⁷ N n mɛn na, mban sɔna a ñ Yeremi, Anatɔtugii mwɛ a sɛɛyasie,

wi u tii kua Gusunən səmə bɛɛn suunu sɔɔ. ²⁸ Wee, u mam sun goo gəriama Babiloni mini u sun sɔ̄ ma sa ko yoru di mini n ka tɛ. Yen sɔ̄, su be dia baniɔ kpa sa n wāa ye sɔɔ, kpa su be gbea ko kpa su yen dīanu di.

²⁹ Ma Sofoni u Yeremi tire te garia. ³⁰ Saa yera Yinni Gusunə u Yeremi sɔ̄wa u nɛɛ, ³¹ a be ba yoru mwɛɛra ba ka da Babiloni mi gəri a nɛɛ, ³² wee ye nɛ, Yinni Gusunə na gerua Semaya, Nɛɛlamugiin sɔ̄. Semaya wi, u bɛɛ gari sɔ̄wa, adama na n̄ n̄n gari gɛɛ sɔ̄wa bɛɛn sɔ̄. Wee t̄ɛ u dera i weesu naanɛ kua. Yen sɔ̄, nɛ, Yinni Gusunə kon n̄n wəri wi ka win bweseru kpuro. Ben goo kun maa wāaru dimə bɛɛn suunu sɔɔ. U n̄ maa durom mɛ wasi mɛ kon nɛn tambu kua. Domi u dera ba man seesi.

30

Nɔɔ mwɛɛ ni Yinni Gusunə

u Isireliba kua

¹ Gusunə, Isireliban Yinni, u Yeremi sɔ̄wa u nɛɛ, ² a gari yi kpuro yoruo tireru sɔɔ yi na nun sɔ̄wa. ³ Na nɛɛ, t̄ɛru gara sisi t̄ɛ sɔɔ kon nɛn tambu Isireliba ka Yudaba yakia yorun di, n ka bu wurama ben temə. Kon de bu wurama tem mɛ na ben baababa w̄ɛ sɔɔ, kpa mu ko begim.

⁴ Wee ye Yinni Gusunə u Yeremi sɔ̄wa Isireliba ka Yudaban sɔ̄. ⁵ U nɛɛ, na nandabun kuuki nɔɔmə. Tamba bɛrum soore, ba n̄ bəri yendu mə.

⁶ I bikio kpa i nɔ tən durə ù n da yiire u ma. N n mɛn na, mban sɔ̄na na tambu wa ba ben gāanu neni nge tən kurə wi u yiire u k̄i u ma.

Mban sōna be kpuron wuswaa burisine.

⁷ Anna a wahala baka wa ya wee.

Tōo te, tōo kōsura.

Ta ñ ka tōru garu weene.

Te sōra Isireliba ba koo nōni swāa bakaru wa.

Adama ka me, kon bu faaba ko.

⁸ Yen tōo te, ne, Yinni Gusunō, ne wi na wōllu ka tem taka kua, kon ben sugu wuna saa ben wīnun di n bōoku kpa n wēe yi ba raa ka bu sōri kasuku, n ben yoru kpeesia. Ba ñ maa tōn tukobu sāamō. ⁹ Ne, Gusunō ben Yinniwa ba koo sā, ka sere maa Dafidin kōsire wi kon swī ben sina gōnō.

¹⁰ Bēe Isireliba, Yakōbun bweseru,

bēe be i sāa nen sōm kowobu,

i ku nanda, i ku diiri.

Wee, kon bēe yakiamā saa tem tukum di mi i yoru dii,

bēe ka bēen bibun bweseru.

I ko i wurama kpa i wēra i n wāa bōri yendu sōo.

Goo kun maa bēe tōya mō.

¹¹ Domi ko na n ka bēe wāa kpa n bēe faaba ko.

Kon bwesenu kpuro kpeerasia nìn mi i raa yarine i wāa.

Adama bēe, na ñ bēe kpeerasiamō.

Kon bēe sēyasiawa nge me n weene.

Domi na ñ kpē n bēe deri n nee, i ñ gāanu kue.

¹² Wee ye ne, Yinni Gusunō na maa bēe Yerusalemgibu sōmō.

Na nee, bēen barara kpā,

bēen mēera ya ñ bekuramō.

13 Goo kun beɛn wɔnwɔndu m̀d̄ u beɛn mɛɛra ye tim doke.

Tim gam sari mɛ mu koo beɛn mɛɛra ye bekia.

14 Be ba raa ka beɛ arukawani bɔkua, ba ñ maa beɛ kasu,

domi na beɛ sowa nge mɛ ba ra yiberɛ so.

Na beɛ seɛyasia ka dam beɛn durum dabinun s̄o.

15 Mban s̄ona i mɛɛran weeweenu m̀d̄ ye i wa beɛn toranun s̄o.

I n yẽ ma beɛn durum bakan s̄ona na beɛ yeni kua.

16 Adama be ba beɛ wɔri ba di, kon ben tii wɔriwa n di.

Be ba s̄aa beɛn yiberɛba kpuro

ba koo bu yoru mwɛɛriwa.

Be ba beɛn yānu guramɔ,

kon de bu maa ben tiin yānu gura.

17 Adama beɛ, be ba raa m̀d̄ i kam kua,

ma goo kun beɛn laakari m̀d̄,

kon beɛn mɛɛran bosu bekia.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

18 Na wure na nɛɛ,
wee, kon beɛ Isireliba Yakɔbun bweseru yara
yorun di,

kpa i wura beɛn yɛnusɔ.

Kon beɛn yɛnusun wɔnwɔndu ko,

kpa n beɛn wuu bani gen bansɔ

n beɛn sina kpaaru seeya n swĩi mi ta raa w̄aa.

19 I ko i siarabun womusu ko ka nuku doɓun kuuki.

Kon beɛ dabiasia, i ñ maa kaaramɔ.

Kon de bu beɛ beɛɛ w̄ɛ, kpa bu ku beɛ gem.

20 I ko i n s̄aawa nge yellu,

kpa i n da beɛn mennɔsu ko nɛn wuswaaɔ.

Kpa n be ba beɛ dam dɔremɔ kpuro seɛyasia.

21 Bɛɛn turowa koo ko bɛɛn sunɔ.
 Kpa n de u man susima,
 domi goo kun kākɔ u man susi,
 ma n kun mɔ na nùn soka.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

22 Saa ye sɔɔra i ko i n maa sãa nɛn tɔmbu,
 kpa n ko bɛɛn Yinni.

23 Wee, nɛ, Yinni Gusunɔn mɔru ya wee nge guru
 woo bɔkɔ,
 kpa yu tɔn kɔsobu wɔri.

24 Nɛn mɔru ye, ya n suremɔ
 ma n kun mɔ ya nɛn himba yibia.
 Amɛn biru kpa yu bɛɛ yeeri.

31

Isireliba

ba koo gɔsirama yɛnuɔ

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, saa gaa sisi yè sɔɔ kon maa
 ko Isireliban bwesenu kpuron Yinni, kpa be, ba n
 maa sãa nɛn tɔmbu.

2 Sanam mɛ ba wãa gbaburɔ,
 na bu nɛn durom sɔɔsi,
 ben be ba yara tabun di,
 ba wee bu wɛra sere ka baadommaɔ.

3 Bɛɛ Isireliba, na bɛɛ nɛn tii sɔɔsi saa yellun di.

Na bɛɛ kīwa sere ka baadommaɔ.
 Yen sɔna na bɛɛ nɛn durom derie.

4 Bɛɛ Isireliba, kon maa wure n bɛɛ swīi,
 kpa i yɔra.

Kon de i bɛɛn baranu so,
 kpa i yari i n yaamɔ be ba nuku dobu mɔn suunu
 sɔɔ,

5 i ko i maa resemba duure Samarin guunɔ,
kpa i yen binu wa i sɔri.

6 Saa ya sisi yè sɔɔ wuun kɔsobu ba koo nɔɔgiru sua
Efaraimun guuru wɔllun di
bu nɛɛ, i seewo su da Siɔniɔ
mi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wãa.

7 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
i Yakɔbun bweseru taki kuo ka nuku dobu.
I yɛɛriɔ ten sɔ te ta sãa bwesenun wiru.
I nɔɔgiru suo kpa i siarabun womusu ko.
I nɛɛ, Yinni Gusunɔ u win tɔmbu Isireli be ba tie
faaba m̀.

8 Wee na ka bu wee saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di.
Na bu mɛnnamɔ handunian goonu nɛn di.
Tɔn be, ba dabi.
Be sɔɔ, wɔkoba wãa ka yɛmɔbu ka gurigibu,
ka be ba yiire ba kɔ bu ma.

9 Be wee ba wee ka swɔi, ba man kanamɔ.
Ma na bu kpare na ka dɔɔ nim bwerɔ
ka swaa ye ya nɔɔ nɛ sɔɔ,
mi ba ñ sokuramɔ.
Domi na sãawa Isirelin bweserun Baaba.
Ma ta maa sãa nɛn bii yeruma.

10 Bɛɛ bwese tukunu, i nɛ, Yinni Gusunɔn gari swaa
dakio,
kpa i yi kpara
i ka da sere mi n toma.
I nɛɛ, nɛ wi na Isireliban bweseru yarinasia,
na kon maa tu mɛnna,
kpa n tu kɔsu nge mɛ yãa kparo u ra win yãanu
kɔsu.

11 Domi nɛ, Yinni Gusunɔ na Yakɔbun bweseru
yakia,

na tu wɔra saa wi u tu dam keren nɔmun di.

¹² Ba koo na Siɔnin guuru wɔllɔ,

ba n nuku dobu mɔ ka kuuki.

Ba koo duki na arumani ye nɛ, Yinni Gusunɔ na bu
wɛn sɔ.

Yeya, dobi ka resem ka olifi ye ba ra ka gum ko, ka
yɔanu ka nɛɛ.

Ben bwɛra koo yemiawa nge dɔa gbaaru te ta nim
waamɔ.

Ba n koo maa wahala ko.

¹³ Wɔndiaba ba koo nuku dobu ko, ba n yaamɔ.

Mɛya maa aluwaasiba ka durɔ tɔkɔnu ko n yɛrimɔ.

Domi kon ben nuku sankiranu gɔsia nuku dobu,
n bu nukuru yemiasia.

Kpa n maa ben nɔni swɔaru gɔsia bɔri yendu.

¹⁴ Kon de nɛn yaku kowobu bu dɔa geenu di bu
debu,

kpa nɛn tɔmbu bu debu nɛn arumanin sɔ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

¹⁵ Amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,

ba swɔi gɛɛ nɔmɔ Ramaɔ.

Yɛro u sumɔ u weeweenu mɔ.

Ase, Raseliwa u sumɔ win bibun sɔ.

Ma u yinamɔ bu nɔn suuru kana

domi bii be kpurowa ba gu.

¹⁶ Adama na nɛɛ,

u mario,

u win nɔni yɔresu woko.

Domi u koo are wa ye u win bibu kuan sɔ.

Ba koo wurama yibɛɛban tem di.

¹⁷ Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, win sia ya koo wɛra,

domi win biba koo wurama ben temɔ.

¹⁸ Na Isireliban nɔ nɔmɔ ba weeweenu mɔ, ba mɔ,
n de bu wurama nɛn mi ka gem.

Ba sãawa nge naa buu ge ga gen tii kpare,
ma na bu seeyasia.

Domi nena na sãa Gusunɔ ben Yinni.

¹⁹ Ye ben laakari ya wurama, ma ba tuuba kua.

Ye ba ben toranu gia,

ma ba tuka ka sekuru

ye ba kua saa ben aluwaasirun din sɔ.

²⁰ Isirelin bweseru ta sãawa nge nen bii kɩnasi.

Meya na maa tu kɩru sɔsi.

Domi nge mɛn nɔru na ten gari mɔ,

nge meya ten kɩru ta ra n wãa nen gɔruɔ.

Nen bwɛra kun kpunɛ ten sɔ.

Kon tu wɔnwɔn bakaru kua.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

²¹ Bɛɛ Isireliba, i yɩreru koowo bɛɛn swaa sɔɔ
kpa i dãa gira.

I swaa ye laakari koowo ye i raa swɩi.

Bɛɛ Isireliba, i wurama bɛɛn wusɔ.

²² Sere saa yerà i ko i n kɔre i n yaayaare mɔ, bɛɛ
naane sariba.

Wee nɛ Yinni Gusunɔ, na gãa kpaanu kua temɔ.

Tɔn kurɔwa u koo durɔ kasu.

Arumani ye Yinni Gusunɔ

u koo win tɔmbu wɛ

²³ Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ
u gerua u nɛɛ, nà n ka Isireliba wurama saa yorun
di, ameniwa ba koo gere Yudan tem kpuro sɔɔ bu
nɛɛ,

Yinni Gusunɔ u guu te u gɔsa Yerusalemɔ domaru
kuo,

mi gem mu wãa.

24 Yudaba kpuro, ka ben gbaa wukobu, ka be ba ra yaa sabenu kpare ba koo wura bu sina ben tem wuu marosɔ ka men baru kpaanɔ. 25 Domi kon wi nim nɔru ga mɔ nim wɛ, kpa win gɔru gu yemia. Kpa n de wi u wɔkɔnu wɔrimɔ gɔɔrun sɔ u di u debu. 26 Saa ye sɔɔ, Yeremi u dom yanda, ma u mɛɛra u deema win dosu ge, ga dora.

27 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee saa ya sisi yɛ sɔɔ kon de yaa sabenu ka tɔmbu bu yibu Isireliɔ ka Yudaaɔ. 28 Nge mɛ na raa bu wukura na surura nge dɔnu, na bu kɔsuka na kam koosia nge dia, nge mɛya kon maa wure n bu seeya n gira. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. 29 Saa ye sɔɔ, ba n maa gerumɔ bu nɛɛ,

baababara ba resem gɔma di,
ma ben bibun nɔsu yaaya.

30 Adama wi u win resem gɔma di, win nɔɔwa ga koo yaaya. Wi u maa durum kua, wiya u koo gbi.

31 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɔnu ganu sisi nɔ sɔɔ kon ka Isireliba ka Yudaba arukawani kpaa bɔke. 32 Adama ya n ko n sɔa yɛn bweseru na raa ka ben baababa bɔkua sanam mɛ na bu nɔmu nɛnuɔ na yarama Egibitin di. Ba n ye mɛm nɔɔwɛ, baa mɛ nɛ, Yinni Gusunɔ na sɔa ben Yinni. 33 Tɛ, arukawani kpaa ye wee, ye kon ka Isireliba bɔke. Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de nɛn woodaba ba n wɔa ben bwisikunu sɔɔ, kpa n ye yorusi ben gɔrusɔ. Kpa na n sɔa ben Yinni, kpa be, ba n maa sɔa nɛn tɔmbu. 34 Domi tɔmbu kpurowa ba ko n man yɛ saa bibun di sere ka bukurobɔ. Goo kun maa win winsim n kun mɛ win mɛro bisi goo keu mɔ u ka Gusunɔ gia. Kon bu ben durum wɔka, kpa n ku maa ye yaaya.

35 Yinni Gusunɔwa u sɔɔ kua u ka yam dɛɛrasia sɔɔ sɔɔ.

Ma u suru ka kperi yi yi, yi ka yam dɛɛrasia wɔ̄kuru. U ra maa de nim kurenu nu se nim wɔ̄kun di, kpa nu wɔ̄ki.

Win yĩsira Yinni Gusunɔ wi u wɔ̄llu ka tem mɔ.

Wiya u gerua u nɛɛ,

36 taka koorɔ yeniba kpuro yà n koo kpe,

Isireliban bwesera koo maa kpe,

kpa ta kun maa wãa.

37 U maa gerua u nɛɛ,

ma ba kpĩa ba wɔ̄llun kpãaru yĩira ba gia,

ma ba dua temɔ ba mɛn kpɛɛkpɛɛkun asansi gia,

saa yera u koo maa Isirelin bweseru kpuro yina kɔ̄sa ye ba kuan sɔ̄.

38 Wee saa ya sisi yè sɔɔ ba koo man bɛɛɛ wɛ̄ bu Yerusalemu bani saa Hananɛlin di sere n ka da wuun gb̄ararun kɔ̄nnɔwɔ̄ ge ba mɔ̄ gani gɔ̄mburun kɔ̄nnɔ. 39 Kpa bu maa wɛ̄ɛ demiamina min di bu yĩire bu ka da Garɛbun gungurɔ, kpa bu besira bu da sere Goatɔ̄. 40 Wɔ̄wa ye kpuro mi ba ra gonu sike kpa bu kubanu yari mi, ka gbea ye ya wãa bera mi sere n ka da Sedoronin daarɔ, ka kɔ̄nnɔ ge ga wãa sɔɔ yari yeru gia, mìn di dumi yi ra ka du, yeba kpurowa ya ko n sãa nɛ, Yinni Gusunɔgia. Ba ñ maa ye kɔ̄sukumɔ sere ka baadommaɔ.

32

Yeremi u gberu garu dwa

1 Yudaban sina boko Sedesiasin bandun wɔ̄ɔ wɔ̄kuruse sɔɔ, Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua. N deema Babilonin sina boko Nɛbukanesaan bandun wɔ̄ɔ yendu yiru sarisewa mi. 2 Saa ye

sɔɔra win tabu kowobu ba Yerusalemu tarusi, ma Yeremi u wāa pirišəm sɔɔ Yudaban sina kpaarɔ. ³ Sedesiasi wiya u nùn pirišəm ye kpɛɛ yèn sɔ u Gusunɔn gari gerua u nɛɛ, wee Yinni Gusunɔ u Babilonin sina boko wuu geni nɔmu beria kpa u gu kamia. ⁴ Sedesiasi kun maa kisiramɔ tabu kowobun nɔman di. Babilonin sina boko u koo nùn nɔma turi, kpa bu waana nɔni ka nɔni bu gari ko. ⁵ Babilonin sina boko wi, u koo ka nùn da Babiloniɔ. Miya u ko n wāa sere Gusunɔ u ka win gari ko. Yen sɔ, baa ì n ka Babilonigibu tabu m̀ tɛ, i ñ bu kamiamɔ.

⁶ Yeremi u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u maa man sɔɔwa u nɛɛ, ⁷ wee, Hanamɛɛli, Salumun bii, nɛn baan tundo turosin bii, u koo na u nɛɛ, n na n win gberu dwe Anatɔtuɔ, Benyamɛɛn temɔ. Domi nɛna n weenɛ n tem mɛ yakia n tubi di.

⁸ Yera n koorɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. Hanamɛɛli wi, u na nɛn mi pirišəm dirɔ u nɛɛ, n win tem mɛ dweeyo mɛ mu wāa Anatɔtuɔ Benyamɛɛn temɔ domi nɛna n weenɛ n mu yakia n tubi di.

Saa ye sɔɔra na tuba ma Gusunɔwa u kī mɛ.

⁹ Ma na gbee te yakia ka sii geesun gobi wɔkura nɔɔbu ka yiru. ¹⁰⁻¹¹ Ma na seedagibu sua na tem mɛn dwee tirenu yorua yiru na nɛn yīreru doke ten teeru wɔllɔ na wukiri nge mɛ wooda ya gerua ma na sii gee si sua na kilo sɔndi seedagii ben wuswaaɔ. Ma na tire ni sua ¹² na Baruku, Neriyan bii, Maseyan debubu wɛ Hanamɛɛli ka seedagii be ba ben yīrenu doke tire te sɔɔ ka sere maa Yudaba be ba wāa pirišəm dii yaara min nɔni biru. ¹³ Be kpuron nɔni bira na maa Baruku sɔɔwa ¹⁴ na nɛɛ, Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ, wiya u gerua

u nεε, u dwee tirenu yiru ye suo, te ba yĩreru koosi, u da u nu doke wekeru sɔɔ kpa nu ku raa sankira.

¹⁵ Domi sɔɔ teeru tɔmbu ba koo maa dia ka gbea dwe tem mε sɔɔ.

Yeremin kanaru

¹⁶ Sanam mε na tem mεn dwee tire ni Baruku, Neriyan bii wε na kpa, na Yinni Gusunɔ kana na nεε, ¹⁷ Yinni Gusunɔ, a wɔllu ka tem kua wunen dam bakam ka wunen yiikon saabu. Gãanu sari ni a kpanε. ¹⁸ A ra bwesenu durom kue sere ka nin bibun bibɔ. Adama baababa bà n tora, a ra ben bibu sεyasia tora nin sɔ. Gusunɔ, a sãawa Yinni boko, ma a dam mɔ. Wunen yĩsira wɔllu ka tem Yinni. ¹⁹ Wunen himba ya kpã, a maa dam mɔ a ka ye yibia. A ra n mεera ye tɔmba mɔ kpa a baawure kua nge mε win kookoosu nε.

²⁰ A sɔm maamaakiginu kua sanam mε bεsen sikadoba ba wãa Egibitiɔ. Meya gisɔ a maa mɔ bεsen suunu sɔɔ Isireliɔ ka bwese ni nu tien suunu sɔɔ. Ma a yĩsiru yara nge mε sa nɔmɔ gisɔ. ²¹ A wunen dam sɔɔsi, a sɔm maamaakiginu kua. Ma tɔmba nanda. Yera ya dera a wunen tɔmbu yara saa Egibitin di. ²² Ma a bu tem mε wε mε a ben baababa nɔɔ mwεeru kua ka bɔri, mε mu tim ka bom yiba. ²³ Meya ba maa na ba tem mε mwa mu kua begim. Adama ba ñ wunen gere mεm nɔwε. Ba ñ maa wunen woodaba swii. Meya ba ñ maa kue ye a bu yiire. Saa yera a dera kãsa yeni kpuro ya bu deema.

²⁴ Wee tε Babilonigibu ba gungunu bana bu ka wa bu wuu ge wɔri. Ba koo maa gu mwa, domi a bu gu nɔmu beria. Kaa de bu gu kamia ka tabu ka gɔru ka bararu. Meya ye a gerua kpuro ya kora, Yinni Gusunɔ, a maa ye waamɔ. ²⁵ Wee wuu ge, ga

wãa Babilonigibun nɔma sɔɔ. Adama ka mɛ, a man sɔɔwa a nɛɛ, n tem dweeyo ka gobi kpa n yi kɔsia seedagibun wuswaaɔ.

Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa

²⁶ Yera Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa u nɛɛ, ²⁷ wee, nɛ Gusunɔ, na sãawa handuniagibu kpuron Yinni. Gãanu sari ni na kpanɛ. ²⁸ Yen sɔna na nɛɛ, kon de Babilonin sina boko Nɛbukanesaa ka win tabu kowobu bu Yerusalemu nɔma turi. U koo maa ye mwa. ²⁹ Ba koo ye wɔri kpa bu ye dɔɔ mɛni kpa bu dia yɛn wɔllɔ Yudaba ba ra bũu wi ba mɔ Baali yãkuru kue dɔɔ sɔku, ka sere mi ba ra tɔn tukobun bũu sã bu tam tãra. Domi yeba kpurowa ba ka nɛn mɔru seeya.

³⁰ Wee kɔsa Isireliba ka Yudaba ba ra n mɔ saa ben toren di. Ben ye ba mɔ kpuro ya ra nɛn mɔru seeyewa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. ³¹ Saa mìn di ba wuu ge swĩi, n ka girari gisɔ, gen tɔmbu ba ra nɛn mɔru seeyewa. Yen sɔna na ñ kĩ n gu wa nɛn wuswaaɔ. ³² Domi Yudaba ka Yerusalemugibu ka Isireliba, be ka ben sinambu ka ben sina asakpɔbu ka ben yãku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu, ba kɔsa kua. Yera ya nɛn mɔru seeya. ³³ Ba yina bu man mɛeri. Biruwa ba man kisi. Na bu keu kua saa yee yellun di. Adama ba yina bu nɛn sɔɔsiru nɔ. ³⁴ N ñ mam ye tɔna, ba maa ben bwãarokunu duusiawa nɛn sãa yerɔ ba tu disidoke. ³⁵ Ba bũu wi ba mɔ Baali sãa yeru bania Beni Hinɔmun wɔwaaɔ. Miya ba ra ka ben bibu yãku dɔɔ mwaararuginu ko Mɔɔkun sɔ. N deema na ñ bu yen gaa yiire. Na ñ mam bwisika bu kɔsa yenin bweseru ko ye ya dera Yudaba kpuro ba man torari.

³⁶ Ne Gusunɔ, Isireliban Yinni, na neε, Yeremi, Yerusalemu ye i neε, ba koo Babilonin sina boko nɔmu beria mi, kpa u ye wɔri u kamia ka tabu ka gɔɔru ka bararu, ³⁷ wee, kon yen tɔmbu mɛnna bu wura ye sɔɔ. Domi na raa ka bu mɔru kua gem gem, ma na bu yarinasia baama, adama kon de bu wurama mini kpa ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ. ³⁸ Ba koo wure bu ko nen tɔmbu kpa na n maa sãa ben Yinni. ³⁹ Kon de ba n wãa nɔɔ tia sɔɔ ba n kookoo teesu mɔ, kpa ba n man nasie baadomma. Yera ya koo de ba n nuku dobu mɔ sere ka ben bibun bibɔ. ⁴⁰ Kon ka bu arukawani bɔke ye ya kun kpeemɔ. Na n bu biru kisimɔ, kon bu gea kuawa, kpa n de ba n man nasie ben gɔruɔ kpa bu ku raa maa gera nen swaan di. ⁴¹ Ka nuku doba kon bu gea kua kpa n bu swĩi mam mam tem me sɔɔ ka gɔru tia.

⁴² Ne, Yinni Gusunɔ na neε, nge me na dera kɔsa baka ya tɔn be deema, nge meya kon maa de durom bakam mu na be sɔɔ mɛn nɔɔ mwɛɛru na kua. ⁴³ Yeremi, a gerua a neε, ba tem me Babilonigibu nɔmu beria. Wee, mu kua bansu. Tɔmbu ka yaa sabenu maa sari me sɔɔ. Adama miya tɔmbu ba koo wura kpa bu gbea dwe. ⁴⁴ Ka gem ba koo gbea dwe baama kpuro ka gobi, kpa bu yen dwee tirenu ko, bu nu yĩrenu koosi seedagibun wuswaaɔ. Ba koo gbea dwe Bɛnyamɛɛn temɔ ka Yerusalemun baru kpaanɔ, ka Yudan wusɔ, ka wuu si su wãa guunun bera gia, ka si su wãa wɔwi sɔɔ, ka si su wãa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia. Domi sin tɔn be ba raa yoru mwɛɛra mi, kon de bu wurama. Ne, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Nɔɔ mWEE ni Yinni Gusunɔ

u kua Yerusalemun sɔ

¹ Yinni Gusunɔ u kɔam ka Yeremi gari kua sanam me u wãa pirisom sɔɔ. ² U nee, ne wi na ra n wãa, ne wi na tem taka kua ma na mu neni, nena na nee, ³ a man sokuo, kon nun wurari. Kon nun gãa baka asiriginu sɔɔsi ni a n̄ yě. ⁴ Ne Gusunɔ, Isireliban Yinni, na gãanu mɔ ni na kī a nɔ, Yerusalemun dia ka sere Yudaban sina kpaanun sɔ, ni Babilonigiba wɔri ba surura. ⁵ Ma be ba ka Babilonigii be tabu kua, ben gonu yiba wuu ge sɔɔ, nen mɔru bakan sɔ, domi Yerusalemugibu ba kɔsa kua sere na n̄ maa kī n wuu ge wa.

⁶ Wee, saa gaa sisi yè sɔɔ kon gu nɔɔri nge barɔ. Kon gu bekia n bwãa dorasia, kpa n de gen tɔmbu ba n wãa bɔri yendu sɔɔ. ⁷ Kon de be ba yoru mWEEra Yudan di, ben wãaru tu kɔsi, kpa n bu swīi nge yellu. ⁸ Kon bu ben durum kpuro wɔka ye ba man koosi. Kon ben tora ni ba man torari sanam me ba man seesi suuru kua. ⁹ Saa ye sɔɔ, na kon nuku dobu mɔ Yerusalemun sɔ, kpa ya n nen yīsiru beere wɛemɔ, kpa bwese tukunu nu n man siaramɔ. Bwese ni, n̄ n wa durom bakam me kon ye kua ka doo nɔɔ te kon ye wɛ, nu koo biti ko sere nu diiri.

¹⁰ Yinni Gusunɔ u nee, bee Yudaba, i nee, been tem mu kua bansu. Tɔmbu ka yee maa sari mi. Ma Yerusalemu ka Yudaban wusun swee yi kua swee gonu yi goo ku ra maa sī. ¹¹ Adama ba koo wure bu nuku dobu kuuki nɔ ka tɔɔ bakarugii. Ba koo kurɔ kpaanun womusu nɔ. Ba koo maa wure bu womu geni nɔ, ge ga nee, i Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni siaro.

Domi u sãa tøn geo.

Win kĩru ta ñ nōru mō.

Meya ba koo maa tøn be ba ka yākuunu na sãa yerōn womusu nō. Domi kon de tøn be ba raa yoru mweera mi, bu wurama tem me sōō, kpa n bu wesia nge yellu. Ne, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.

¹² Yinni Gusunō u maa Yeremi sōōwa u nee, tem me, mu raa kua bansu mi goo sari, yaa sabenu sari men wusu kpuro sōō. Adama tē, yāa kparobu ba koo wāa yeru wā mi, kpa ben yaa sabenu nu wēra.

¹³ Yāa kparobu ba koo maa yāanu kpara baama kpuro wuu si su wāa guunun bera gia ka si su wāa wōwi sōō, ka si su wāa sōō yēsan nōm dwaru gia, ka Benyamēen temō ka Yerusalemun baru kpaanō ka Yudaban wusō. Ne, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.

Gusunō

ku ra win nōō mweeru kabie

¹⁴ Yinni Gusunō u nee, tōra sisi tē sōō kon nen nōō mwee gee ni yibia ni na Isireliba ka Yudaba kua.

¹⁵ Saa ye, yā n tunuma, kon goo seeya nge dāa kp̄ii p̄tura Dafidin bweseru sōō u n sãa gemgii, kpa u tambu kpara gem sōō. ¹⁶ Yen tōō te, Yuuba ba koo faaba wa kpa Yerusalemu ya n wāa bōri yendu sōō, kpa bu ye yīsiru kē, Yinni Gusunōn miya bēsen gem wāa.

¹⁷ Yinni Gusunō u maa nee, Dafidi sina boko u ñ goo biamō wi u koo sina win bweserun sina gōnāō Isireliō sere ka baadommaō. ¹⁸ Meya maa Lefiba be ba sãa yāku kowobu, ba ñ kōsire biamō ben bweseru sōō bu ka man yāku dōō mwaararuginu

kua, kpa bu man turare dɔɔ dokea kpa ba n da yākunu ko tɔɔ baatere.

¹⁹ Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔɔwa u nɛɛ,
²⁰ nɛna na ka sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru arukawani bɔkua. I n ko i kpɪ i yen gaa yɔrasia yu ku maa sɔmburu ko yen saa sɔɔ, kpa yu nɛn arukawani ye kusia,
²¹ saa yera nɛn tii, kon maa nɛn arukawani kusia ye na ka Dafidi nɛn sɔm kowo bɔkua, kpa u kɔsire bia win bweseru sɔɔ wi u koo bandu di. Kon maa nɛn arukawani kusia ye na ka yāku kowobu Lefin bweseru bɔkua be ba ra sɔmburu ko nɛn s̄a yero.
²² Adama n n̄ koorɔ mɛ. Kon Dafidin bweseru ka yāku kowobun bweseru dabiasiawa nge kperi, n̄ kun mɛ nge yani sɛeri yi yi wāa daarun goorɔ yi ba n̄ kpɛ bu gari.

²³ Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, ²⁴ a n̄ nɔɔmɔ ye tɔmba gerumɔ? Ba m̄, na Isireliban bweseru ka Yudaban bweseru ni na gɔsa biru kisi. Yen s̄na ba bu gɛma, ba n̄ bu garisi bweseru. ²⁵ Adama wee ye na gerumɔ, nɛ wi na ka sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru arukawani bɔkua, ma na wɔllu ka tem wooda yiiya,
²⁶ nɛna kon Isireliban bweseru ka Dafidi nɛn sɔm kowon bweseru biru kisi? Kpa na kun win bweseru sɔɔ goo gɔsa u bandu di Aburhamu ka Isaki ka Yakɔbun bweserun suunu sɔɔ?
 Aawo. Kon ben wɔnwɔndu ko be ba yoru mwɛɛra mi, kpa n de bu wurama.

34

Gari yi Yinni Gusunɔ

u Sedesiasi sɔɔwa

¹ Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko, u Yerusalemu ka Yudan wusu tabu wɔri. Saa ye sɔɔ, win tabu kowobu kpuro ba wɔa mi, ka handunian sinambun tabu kowobu kpuro ka sere maa be u tabu di. Saa yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa ² u nɛɛ, nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, na nun sɔɔmɔ, a doo a Sedesiasi, Yudaban sina boko deema kpa a nùn sɔ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na nùn sɔɔma. Kon Yerusalemu Babilonin sina boko nɔmu bɛria u ye kam koosia u dɔɔ mɛni. ³ Mɛya wi, Sedesiasi u nùn kisirarimɔ. U koo nùn mwa kpa bu waana nɔni ka nɔni bu gari geruna u sere ka nùn da Babiloniɔ.

⁴ Yen sɔ, u nɛn gari swaa dakio yi na gerumɔ. Na nɛɛ, u nùn gbimɔ tabu sɔɔ, ⁵ u koo gbiwa bɔri yɛndu sɔɔ kpa bu win gɔɔ ko nge mɛ ba win sikado sinam be ba nùn gbiiyegii kua. Ba koo nùn turare dɔɔ dokea kpa bu nùn gɔɔ wuri yini kua bu nɛɛ, wanyo! Sina boko u gu! Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

⁶ Ma Yeremi u da u gari yi Sedesiasi, Yudaban sina boko sɔɔwa Yerusalemu mi. ⁷ N deema saa ye sɔɔ, Babilonin sina bokon tabu kowobu ba Yerusalemu ka Yudaban wusu kpuro wɔri. Wuu gbɔrarugii si su raa tie, siya Lakisi ka Aseka.

Yoo be ba raa yakia,

ba wure ba maa mwɛɛra

⁸ Yinni Gusunɔ u maa ka Yeremi gari kua sanam mɛ Sedesiasi u ka Yerusalemugibu nɔɔ tia kua bu ben yobu kpuro yakia. ⁹ Saa ye sɔɔ, baawure wi u win Heberusi mɔ yoo, tɔn kurɔwa? A, tɔn durɔwa? U koo yɛro karawa u yari yorun di. Goo u ku maa win winsim yoru mwa u sɔmburu koosia. ¹⁰ Ma Yerusalemun wirugibu ka tɔn be ba tie kpuro ba

wura batuma sɔɔ bu ku maa ben yobu sɔmburu koosia. Ba koo bu karawa ba n tii mɔ. Ma ben baawure u win yobu kara ba doona. ¹¹ Adama amɛn biru tɔn be, ba gari yi yina. Ba ben yoo be naa swĩi ba mwaama ba yoo sɔma koosia ka tilasi.

¹² Saa yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a tɔn be sɔɔwɔ a nɛɛ, ¹³ wee, nɛ Gusunɔ ben Yinni, na ka ben sikadoba arukawani bɔkua sanam mɛ na bu yarama Egibitin di, mi ba raa yoru dimɔ. ¹⁴ Na nɛɛ, baawure wi u win Heberusi dwa yoo, ma yoo wi, u nùn sɔmburu kua wɔɔ nɔɔba tia, yen nɔɔba yiruse u koo nùn karawa yoo ten di, u n tii mɔ. Adama ben sikado be, ba n man swaa daki bu sere nɛn gere nɔ. ¹⁵ Wee tɛ ba wurama ben dɔɔ sɔɔ ma ba gea kua nɛn nɔni sɔɔ. Domi ba nɔɔ tia kua ba nɛɛ, baawure wi u yoo mɔ u nùn karo u n tii mɔ. N deema nɛn sãa yerɔwa ba nɔɔ tia kua. ¹⁶ Yen biruwa ba gari yi yina ma ba nɛn yĩsiru sankã. Ben baawure u win yoo naa da. Ba maa wure ba bu kua ben yobu ka tilasi.

¹⁷ Yen sɔ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. N daa weenɛwa ben baawure u win yobu kara ba n tii mɔ. Adama ba yina, ba n man mɛm nɔɔwɛ. Yen sɔna kon bu yɔsu tabu sɔɔ kpa n bu baranu ka gɔɔru kpɛɛ kpa bwese ni nu tie nù n bu wa nu biti ko.

¹⁸⁻²⁰ Wee tɛ, Yudaban wirugibu ka Yerusalemun wirugibu ka yãku kowobu ka sunɔn sɔm kowobu ka sere tɔn be ba tie, be, be ba raa ka man arukawani bɔkua batuma sɔɔ sere ba naa buu go ba bɛrana, ma ba dua gen bɛsi yin suunu sɔɔ bu ka ben arukawani ye sire, ba n ye mɛm nɔɔwɛ, ba n ben nɔɔ mwɛɛ te yibie. Yen sɔ, kon bu ben yibɛɛ be ba kasu bu bu go nɔmu bɛria, kpa yaberekunu ka gbeeku yɛɛ yi ben gonu di. ²¹ Mɛya kon Sedesiasi

Yudaban sina boko ka win sina asakpɔbu kua. Kon bu yiberɛba nɔmu beria be ba kasu bu bu go. Kon bu Babilonin tabu kowobu nɔmu beria baa bà n ka bu tonde. ²² Kon de bu na bu wuu ge wɔri bu dɔɔ mɛni kpa Yudan wusu su ko bansu. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

35

Yeremi ka Rekabun bweseru

¹ Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon waati sɔɔ, Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, ² a doo a Rekabun bweseru deema kpa a ka tu na nen sãa yerɔ dia ye ya wãa ten yɛsi yɛsibun teerɔ kpa a bu tam wɛ mi, bu nɔ.

³ Ma Yeremi u da u Yaasania Yereimin bii, Habasinian debubu soka ka win dusibu ka win bibu kpuro, Rekabun bweseru kpuro gesi. ⁴ Ma u ka bu da Yinni Gusunɔn sãa yerun dii teeru mi, tɛn mi Hananu, Yigidalian bii, Gusunɔn sɔm kowo u wãa. Dii te, ta wãawa sina asakpɔbun dirun bɔkuɔ, gbãra kɔso, Maaseya, Salumun biin dirun wɔllɔ. ⁵ Ma Yeremi u bu tam bwãanu wɛ ka nɔri u nɛɛ, bu nɔruo.

⁶ Adama ba nùn wisa ba nɛɛ, sa ñ tam nɔrumɔ. Domi besen sikado Yonadabu, Rekabun bii, u sun wooda wɛ u nɛɛ,

su ku ra tam nɔ sere ka besen bibun bibɔ,

⁷ su ku ra dia bani,

su ku ra gbenu ko,

su ku ra maa resɛm gbaanu ko,

sa ñ kpɛ sa n mam ye mɔ.

Adama sa ko n wãawa kuu bekunuginu sɔɔ besen wãaru kpuro sɔɔ.

Nge mɛya sa ko ka tɛ tem mɛ sɔɔ,

mi sa wāa sa s̄aru dim̄o mini.

⁸ Yen s̄o, b̄eεε ka b̄eεen bibu sa Yonadabu, Rekabun biin gere ye m̄em n̄oowamm̄ε. Sa ñ tam n̄orum̄o b̄eεen w̄aarun t̄õnu kpuro s̄o, b̄eεε ka b̄eεen kur̄abu ka b̄eεen bibu. ⁹ Sa ñ maa dia banim̄o ȳè s̄o sa ko ñ w̄āa. M̄eya sa ñ gbea m̄ò, sa ñ maa res̄em gbaanu m̄ò. ¹⁰ Sa w̄āa kuu bekuruginu s̄o. M̄esuma sa ka b̄eεen sikado Yonadabun gere ye m̄em n̄oowamm̄ε. ¹¹ Adama sanam m̄ε Nebukan̄esaa, Babilonin sina boko u tem m̄ε w̄orima, yera sa n̄εε, su se su da Yerusalem̄u, kpa su Babilonin tabu kowobu ka Sirigibu duka suuri. Yen s̄õna sa w̄āa Yerusalem̄u mini gis̄o.

¹² Yera Yinni Gusun̄o u Yeremi s̄õwa u n̄εε, ¹³ n̄ε Gusun̄o, w̄ollu ka tem Yinni, n̄ε wi na maa s̄āa Isireliban Yinni, na n̄εε, a doo a Yudaba ka Yerusalem̄ugibu s̄o a n̄εε, ba ñ n̄en kir̄õba swaa dakim̄o kpa bu man m̄em n̄oowa? ¹⁴ Wee Rekabun bweseru ta Yonadabu, Rekabun biin gere m̄em n̄oowa ye u n̄εε, win bibu bu ku raa tam n̄o. M̄eya ba ñ maa tam m̄ε n̄õra sere ka gis̄on gis̄o. Ba ben sikado m̄em n̄oowa. Adama n̄ε, na ka be, Yudaba gari kua saa yee yellun di, ma ba ñ man swaa daki. ¹⁵ Na bu n̄en s̄om̄õbu ḡoriana saa yellun di, bu ka ben baawure s̄õ u win daa k̄õsa deri. Bu ku maa b̄ũnu s̄ā kpa bu wa ba ñ w̄āa tem m̄ε s̄o, m̄ε na ben baababa w̄ẽ. Adama ba ñ s̄om̄õ be swaa daki, bu sere man m̄em n̄oowa. ¹⁶ Yonadabu, Rekabun biin bweseru ta ten sikadon gere m̄em n̄oowa. Adama be, n̄en t̄õmbu, ba ku ra man m̄em n̄oow̄ε.

¹⁷ Yen s̄õna n̄ε Gusun̄o, w̄ollu ka tem Yinni, n̄ε wi na maa s̄āa Isireliban Yinni, na n̄εε, wee kon de k̄õsa kpuro ye na raa gerua mi yu Yudaba ka

Yerusalemugibu deema. Domi na ka bu gari kua, ba ñ man swaa daki. Na bu soka, ba ñ man wurari.

¹⁸ Yera Yeremi u Rekabun bwese te sɔɔwa u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni wi u maa sãa Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, wee i bɛɛn sikado Yonadabun gere ka win yiirebu kpuro mɛm nɔɔwa.

¹⁹ Yen sɔ, Yonadabu, Rekabun bii wi, u ñ kɔsireba biamɔ win bweseru sɔɔ be ba ko n nɛn sɔmburu mɔ.

36

Baruku u tireru kusia u gara

Yinni Gusunɔn sãa yerɔ

¹ Yudaban sina boko Yoyakimu Yosiasin biin bandun wɔɔ nɛɛse sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua u nɛɛ, ² a tireru suo, kpa a gari yi yore yi na raa nun sɔɔwa Yudaba ka Isireliba ka bwese tukunu kpuron sɔ saa dɔma tɛn di na ka nun gari torua Yosiasin waati sɔɔ n ka gisɔ girari. ³ Yudaba bɔ n nua kɔsa ye kon bu kua sɔrɔkudo ba koo gɔru gɔsia bu ben kom kɔsum deri. Saa yera kon bu ben durum wɔka.

⁴ Yen biru Yeremi u Baruku Nɛriyan bii soka ma u nɔn sɔɔwa kpuro ye Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa. Ma Baruku u ye yorua tire te sɔɔ.

⁵ Yera Yeremi u maa nɔn sɔɔwa u nɛɛ, wee ba man mwa ba nɛni, na ñ kpɛ n da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

⁶ Yen sɔ, dɔma te ba koo nɔɔ bɔke, a doo wunɛn tii, kpa a Yinni Gusunɔn gari yi na nun sɔɔwa a yore mi gari sãa yeru mi. Kpa Yuda be ba koo na saa ben wusun di ka sere maa tɔn be ba ko n wãa mi kpuro bu yi nɔ. ⁷ Sɔrɔkudo ba koo gɔru gɔsia bu ben daa kɔsa deri, kpa bu Yinni Gusunɔ suuru kana. Domi win mɔru ya kpã ye u ka bu mɔ.

⁸ Yera Baruku Neriyan bii wi, u kua kpuro ye Yeremi u nùn sɔ̀wa. U Yinni Gusunɔ̀n gari yi gara sãa yee ten mi. ⁹ Yoyakimun ban ten wɔ̀ɔ nɔ̀buse sɔ̀ɔ, yen suru nɔ̀ba nnese sɔ̀ɔ, yera ba nɔ̀ bɔ̀kurun tɔ̀ru yi tɛ̀ sɔ̀ Yerusalemugibu ka Yudaba kpuro ba koo na bu nɔ̀ bɔ̀ke Yinni Gusunɔ̀n sãa yerɔ̀. ¹⁰ Yen tɔ̀ te sɔ̀ra Baruku u Yeremin gari yi gara tɔ̀n ben wuswaaɔ Yinni Gusunɔ̀n sãa yerɔ̀, saa Gemaria, Safanin biin dirun di, wi u sãa tire yoro. Dii te, ta wãawa kɔ̀nnɔ̀ ge ba mɔ̀ kɔ̀nnɔ̀ kpɔ̀ɔn bera gia, gunguru wɔ̀llɔ̀.

Misee u wirugibu

tire ten gari sɔ̀wa

¹¹ Ye Misee Gemarian bii, Safanin debubu u Yinni Gusunɔ̀n gari yi nua yi ba yorua tire te sɔ̀ɔ, ¹² yera u da sina bokon yɛnuɔ̀ sere win tire yoron dirɔ̀. Ma u deema wirugii beni ba mɛ̀nnɛ mi. Beya, tire yoro Elisama ka Delaya Semayan bii, ka Elinatani, Akaborin bii, ka Gemaria Safanin bii, ka Sedesiasi Hananian bii ka sere wirugii be ba tie. ¹³ Ma Misee u bu sɔ̀wa kpuro gari yi u nua Baruku u tɔ̀n be garia.

¹⁴ Yeniban biru, wirugii be, ba Baruku Yehudi Netanian bii, Selemian debubu, Kusin sikadobu gɔ̀ria ba nɛɛ, u ka tire te na te u Yudaba garia mi. Ma Baruku u tire te sua u ka da. ¹⁵ Ye u tura mi, yera ba nùn sɔ̀wa ba nɛɛ, a sinɔ̀ kpa a sun tire te garia.

Ma Baruku u sina u bu tu garia. ¹⁶ Ye ba gari yi nua, yera ba mɛ̀rina ka nandabu ma ba Baruku bikia ba nɛɛ, ¹⁷ a sun sɔ̀wɔ̀ nge mɛ̀ a koosina a ka gari yi yorua. Sa ko ka yi sina boko daawawa.

18 Yera Baruku u bu wisa u nεε, Yeremiwa u man
gari yi sōmō ma na yorumō tireru sō ka ankiri.

19 Ma wirugii be, ba nùn wisa ba nεε, i doo i kuke
wunε ka Yeremi, kpa goo u ku raa bεε wa.

Sina boko u tire te dō mēni

20 Yeniban biru, wirugiba tire te mwa ba berua
Elisama tire yoron dirō. Ma ba da sina bokon mi,
ba nùn加里 yi sōwa.

21 Yera sina boko u Yehudi gōra u nεε, u doo u tire
te suama. Ma u da Elisaman dirō u tu suama u gara
sina boko ka wirugii ben wuswaa. 22 N deema saa
ye, puran saawa. Wōn suru nōba nneεe sōra mε.
Ma u deema sina boko u sō u dō wōsu win diru mi
u ra sinε puran saa. 23 Yehudi ù n tire ten kabura
ita, n̄ kun mε nne gara u kpa, yera sina boko u ra
tire yoron kō piibu gagu sue u ka mi ba gara bura
u kpēε dō sō, sere te kpuro ta ka dō mwaara muku
muku. 24 Ye sina boko ka win bwāabu ba ye kpuro
nua ba n̄ nande, ba n̄ maa ben yānu gēka nge mε ba
ra ko nuku sankiranun sō. 25 Sina boko u sere tire
te dō mēni, Elinatani ka Delaya ka Gemaria ba nùn
suuru kana gem gem u ku ka tu dō mēni. Adama
u n̄ bu swaa daki. 26 Yera sina boko u Yerameeli wi
u sā sunōn bii, ka Seraya Asiriēlin bii, ka Selemia
Abudēlin bii wooda wē u nεε, bu tire yoro Baruku
ka Gusunōn sōmō Yeremi mwaama, adama Gusunō
u bu berua, ba n̄ bu wa.

Yeremi

u tire ten kpaaru yorua

27 Sanam mε sina boko u tire te dō mēni, te
Yeremi u Baruku sōwa u yore mi, yera Yinni
Gusunō u Yeremi sōwa u nεε, 28 a maa tire kpaaru

suo kpa a gari yi yore yi yi raa wãa tire te sɔɔ, te sina boko Yoyakimu u dɔɔ meni mi. ²⁹ Kpa a maa nùn sã a nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.

Wee u tire te dɔɔ meni, ma u nɛɛ, mban sãna wunɛ Yeremi a yorua ma Babilonin sina boko u koo na kpa u tem mɛ kam koosia, kpa u men tɔmbu ka men yaa sabenu gura. ³⁰ Yen sãna, nɛ, Yinni Gusunɔ na wi sina boko Yoyakimu sɔɔmɔ, ma win goo kun maa sinamɔ Dafidin sina gɔna sɔɔ. Meyã ba koo maa win tiin goru deri tɔɔwɔ sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru ta n sɔɔ ka pura sooramɔ. ³¹ Kon bu sɛɛyasia ben durum sã wi ka win bibun bweseru, ka win bwãabu. Kon de kãsa yu Yerusalemugibu ka Yudaba deema, ye na raa bu sɔɔwa, yèn sã ba ñ wure bu man swaa daki.

³² Ma Yeremi u tireru garu sua u Baruku, Nɛriyan bii, wi u sãa tire yoro wɛ. Yera u maa nùn tire te Yoyakimu u dɔɔ meni min gari sɔɔwa kpuro. Ma u yi yorua u maa gari gɛɛ yorua yi yi ka yi weenɛ.

37

Sedesiasi

u Yeremi gɔra u bu Gusunɔ kana

¹ Babilonin sina boko Nɛbukanesaa u Sedesiasi Yosiasin bii kua sina boko Yudaɔ, Yekonia Yoyakimun biin ayerɔ. ² Sedesiasi wi, ka win bwãabu, ka win tɔmbu ba ñ Yinni Gusunɔn gari yi swaa daki yi Gusunɔn sɔmɔ Yeremi u bu sɔɔwa mi.

³⁻⁴ N deema saa ye sɔɔ, ba ñ gina Yeremi pirisɔm doke. U ra dewa mi u kã, win tɔmbun suunu sɔɔ. Yera sina boko Sedesiasi u Yukali Selemian bii ka Sofoni Maaseyan bii wi u sãa yãku kowo gɔra win mi, bu ka nùn sã u bu Gusunɔ ben Yinni kana u ka bu nɔnu geu mɛɛri. ⁵ Saa yera Babilonigibu ba

Yerusalemu tarusi. Ye ba nua ma Egibiti sunɔn tabu kowobu ba Yerusalemugii be somiru sisi, yera ba yarina ba doona min di. ⁶⁻⁷ Saa yera Gusunɔ Isireliban Yinni u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a Yudaban sina boko wi u nun gɔrima nen mi sɔɔwɔ a nɛɛ, wee, Egibiti sunɔn tabu kowo be ba raa wee bu ka nùn somi ba gɔsirɔ ben temɔ. ⁸ Tẽ, Babilonigii be, ba koo maa wurama bu Yerusalemu wari bu ye mwa, bu dɔɔ sɔku. ⁹ Yen sɔ, ameniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bu ku tii nɔni wɔke bu nɛɛ, Babilonigii be, ba tonda. Adama ba n yẽ ma ba ñ gam de. ¹⁰ Baa bà n Babilonin tabu kowo be kamia, kpa n tie be ba mɛɛra kua, ka mɛ, ba koo se saa ben kuu bekuruginun di bu wuu ge dɔɔ mɛni.

Ba Yeremi kpɛɛ pirisɔm dirɔ

¹¹ Sanam mɛ Babilonigibun tabu kowo be, ba yarina ba Yerusalemu deri Egibiti sunɔn tabu kowo ben sɔ, ¹² yera Yeremi u kɪ u yari Yerusalemun di u da Benyamɛɛn temɔ u ka win baa sua tubi ye ba bɔnu mɔ sɔɔ. ¹³ Sanam mɛ u yariɔ u kɔnnɔ tura ge ba mɔ Benyamɛɛ, ma u deema ben kɔsobun tɔnwero wi ba mɔ Yireya Selemian bii, Hananian debubu u yɔ mi. Ma u nùn yɔrasia u nɛɛ, a tii Babilonigibu wẽ.

¹⁴ Yera u nɛɛ, aawo, na ñ nen tii Babilonigibu wẽ.

Adama durɔ wi, u ñ win gari yi wure. Ma u nùn mwa u ka da wirugibun mi. ¹⁵ Yera wirugii ben mɔru ya seewa ba nùn mwa ba so ba pirisɔm doke Yonatham dirɔ wi u sãa tire yoro. N deema ba win dii te gɔsiawa pirisɔm diru. ¹⁶ Nge mɛya ba ka nùn pirisɔm doke dirɔ wɔru sɔɔ sere n ka tɛ.

¹⁷ Sɔɔ teeru, sina boko Sedesiasi u gɔra u nɛɛ, bu Yeremi sokuma. Ye u na, ma u nùn gari bikia asiri

sɔɔ u nɛɛ, Yeremi, a gari gɛɛ mɔ yi yi wee Yinni Gusunɔn min di a man sɔ?

Ma u nùn wisa u nɛɛ, oo. Yinni Gusunɔ u koo de Babilonin sina boko u nun nɔma turi.

¹⁸ Ma Yeremi u maa nùn bikia u nɛɛ, tora terà na bɛɛ tora wunɛ ka wunɛn bwāabu ka sere wunɛn tambu kpuro i ka man mwa i pirisɔm kpɛɛ. ¹⁹ Mana bɛɛn sɔmɔ be, ba wāa be ba bɛɛ gari sɔwa ba nɛɛ, Babilonin sina boko kun nun wɔrim wee u sere tem mɛ mwa.

²⁰ Tɛ, nɛn yinni sina boko, a man swaa dakio kpa a nɛn kanaru nɔ, kpa a man kua ye na kī. A ku maa de n wura Yonatan tire yoron diru mi, kpa n ku ra ka gbi.

²¹ Yera sina boko Sedesiasi u wooda wɛ u nɛɛ, bu nùn yiiyo pirisɔm dirun yaaraɔ kpa ba n da nùn pɛɛ kuse teeru wɛ baadomma ye wuun pɛɛ kowoba ra ko sere wuu nukurun pɛɛ yu ka kpe. Nge mɛya u ka sina pirisɔm dirun yaara mi.

38

Ba Yeremi kpɛɛ

dɔkɔ kpiriru sɔɔ

¹ Sefatia Matanin bii, ka Gedalia Pasurin bii, ka Yukali Selemian bii, ka Pasuri Maakiyan bii ba nua ye Yeremi u tɔn be sɔwa. U nɛɛ, ² amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, wi u sina Yerusalemu ye sɔɔ, yibereba ba koo nùn gowa tabu sɔɔ, ñ kun mɛ u gbi gɔɔrun saabu, ñ kun mɛ ka bararu garu. Adama wi u tii Babilonigibu nɔmu sɔndia, wiya ko n wāa. Win wāa tera ta ko n sāa win dukia ye u wa u ka yara wahala yen min di.

³ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, u koo de Babilonin tabu kowobu bu Yerusalemu mwa.

⁴ Yera wirugibu ba na ba sina boko sɔɔwa ba nɛɛ, durɔ wini u tabu kowobu ka tɔn be ba wɔa wuu ge sɔɔ bɛrum tiamɔwa ka win gari. U n bɛsɛn gea kasu sere bɛsɛn kɔsa. N n mɛn na, n weenɛ bu nɔn go.

⁵ Ma sina boko Sedesiasi u wisa u nɛɛ, wi wee u wɔa bɛɛn nɔmuɔ. Na n kpɛ n bɛɛ gɔanu yinari.

⁶ Yera ba nɔn sua ba kpɛɛ sina bii wi ba mɔ, Maakiyan dɔkɔ kpiriru garu sɔɔ. Dɔkɔ kpiri te, ta wɔawa piriɛm dirun yaaraɔ. Te sɔɔra ba nɔn kpɛɛ ka wɛɛ. Adama ta n nim mɔ. Pɔtɔkɔwa ta mɔ, ma u numa pɔtɔkɔ ye sɔɔ.

⁷ Etiopigii goo wi ba mɔ, Ebɛdi Mɛlɛki u wɔa u sɔmburu mɔ sina kpaaru mi. Yera u nua ma ba Yeremi kpɛɛ dɔkɔ kpiriru sɔɔ. Saa ye sɔɔ, sina boko u wɔa u sɔ gbɔra kɔnnɔwɔ ge ba sokumɔ Bɛnyamɛɛ, u sirimɔ. ⁸ Yera Ebɛdi Mɛlɛki wi, u yara sina kpaarun di u da u sina boko deema u nɛɛ, ⁹ nɛn yinni sina boko, ye tɔn be, ba kua mi, ya n wɔ, ye ba ka Yeremi kpɛɛ dɔkɔ kpiriru sɔɔ. U koo gbi mi, gɔɔrun sɔ, domi dɔanu kun maa wɔa wuuɔ.

¹⁰ Ma sina boko u Ebɛdi Mɛlɛki wooda wɛ u nɛɛ, a tɔmbu tɛna suo kpa i da i Yeremi yara saa dɔkɔ kpiri ten min di u sere gbi.

¹¹ Yera Ebɛdi Mɛlɛki wi, u tɔn be sua. Ma u da sina kpaarun arumani beru yerɔ u yɔa tɔkɔnu yarama. U nu Yeremi kpɛɛya dɔkɔ ye sɔɔ ka wɛɛ. ¹² Ma u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a yɔa tɔkɔ ni dokeo wunɛn bɔu bakusɔ a sere wɛɛ yi doke.

Ma Yeremi u kua mɛ. ¹³ Ma ba nɔn yarama ka wɛɛ yi, saa dɔkɔ kpiri ten min di, ba dera u wɔa piriɛm dirun yaaraɔ.

Sedesiasi

u Yeremi bwisi bikiamɔ

¹⁴ Sɔɔ teeru Sedesiasi u maa gɔra u nɛɛ, bu Yeremi sokuma kpa u na u nùn deema Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ itaserɔ. Ye u tunuma, yera sina boko u nɛɛ, na gari gɛɛ mɔ kon nun bikia. A ku man gãanu berua.

¹⁵ Ma u nùn wisa u nɛɛ, nà n nun ye sɔɔwa, a n̄ man goomɔ? Na yɛ ma nà n nun bwisi kɛmɔ a n̄ man swaa dakimɔ.

¹⁶ Yera sina boko Sedesiasi u bɔrua asiri sɔɔ u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru wi u sun wãaru wɛ, na n̄ nun goomɔ. Na n̄ maa nun tɔn be nɔmu beriammɛ be ba kasu bu nun go mi.

¹⁷ Yera u sina boko Sedesiasi sɔɔwa u nɛɛ, ameniwa Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, à n wunen tii Babilonin sunɔn tabu sinambu wɛ kaa n wãawa wunɛ ka wunen yenugibu. Mɛya u n̄ maa wuu ge dɔɔ menimɔ. ¹⁸ Adama à kun bu tii wɛ, u koo bu wuu ge nɔmu beria kpa bu gu dɔɔ meni. A n̄ maa kisiramɔ ben nɔman di.

¹⁹ Yera Sedesiasi u nùn sɔɔwa u nɛɛ, na wurure Yuu be ba tii Babilonigibu wɛn sɔ. Na berum mɔ bu ku raa man bu nɔmu sɔndia kpa bu man nɔni sɔ.

²⁰ Ma Yeremi u nùn wisa u nɛɛ, ba n̄ nun bu nɔmu sɔndiammɛ. A nɔwɔ ye Yinni Gusunɔ u gerumɔ saa nɛn min di, kpa a faaba wa, a n wãa. ²¹ Adama à n yina a bu tii wɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u man sɔɔsi kãsiru sɔɔ. ²² Na wa ba wunɛ Yudan sina bokon kurɔ be ba tie mwɛɛra ba ka da Babilonin sunɔn tabu sinambun mi. Ma kurɔ be, ba mɔ, wee, be ba raa nun gari sɔɔwa ba nɛɛ, kaa n bɔri yendu mɔ mi,

ba nun nɔni wɔkua
 ma ba nun kamia.
 Ye ba deema a nummɔ pɔtɔkɔ sɔɔ,
 ma ba yarina ba nun deri.

²³ Wee ba koo wunɛn kurɔbu ka wunɛn bibu kpuro
 mwɛɛri bu ka da Babilonigibun mi. Wunɛn tii a n̄
 maa kisiramɔ ben nɔman di. Ben sina bokowa koo
 nun mwa kpa u wuu ge dɔɔ mɛni.

²⁴ Yera Sedesiasi u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a ku ra de
 goo u gari yi nɔ kpa bu ku raa nun go. ²⁵ Wirugibu
 b̄a n nua ma na ka nun gari kua, ma ba na ba nun
 bikia ba nɛɛ, a ku bu ḡaanu berua ye a man sɔɔwa
 ka ye na nun sɔɔwa sɔɔ, kpa bu ku raa nun go, ²⁶ saa
 ye sɔɔ, a bu wisio a nɛɛ, a man suuru kanam nawa
 n ku ka nun da Yonatan yɛnuɔ kpa a ku ra ka gbi.

²⁷ Yera wirugii be kpuro ba na Yereḡin mi, ba
 n̄n gari yi bikia. Ma u bu wisa nge mɛ sina
 boko u n̄n sɔɔwa mam mam, ma ba nɔɔ mari ba
 yara. Domi gari yi u n̄n sɔɔwa mi, yi n̄ gina yara
 tɔɔwɔ. ²⁸ Piriḡm dirun yaara miya u w̄aa sere ba
 ka Yerusalemu mwa.

Babilonigibu

ba Yerusalemu mwa

(I maa mɛɛriɔ 52:4-16, Sinambu II, 25:1-12)

Wee ye n koorā sanam mɛ Babilonigiba
 Yerusalemu mwa.

39

¹ Sedesiasi Yudaban sina bokon bandun
 wɔɔ nɔɔba nnese, yen suru wɔkuruse sɔɔra
 Nebukanɛsaa, Babilonin sina boko u Yerusalemu
 wɔrima ka win tabu kowobu kpuro. Ma ba
 sansani gira yen bɔkuɔ, ma ba kuku yenu kua
 ba ka sikerena. ² Sedesiasin bandun wɔɔ wɔkura

tiasen suru nnese, yen sãõ nãõba nnese sãõra ba gbãraru yaba. ³ Saa yera Babilonin tabu sinambu ba dua ba wuu ge tarusi gen kãnnõ wuu suunuguu gian di. Tabu sinam ben yĩsa wee, Nεεgali Sarεεεε, ka Sangaa Nebu, ka Saasekimu, sina bokon sãm kowobun wirugii, ka maa Nεεgali Sarεεεε wi u sãa dobo dobogibun wirugii, ka sere sina bokon tabu sinam be ba tie.

⁴ Ye Sedesiasi, Yudaban sina boko ka win tabu kowobu ba bu wa, yera ba duki yarina wõkuru ba yara ka kãnnõ ge ga wãa gbãranu yirun baa sãõ sina bokon dãa gbaarun bõkuõ wõwan bera gia. ⁵ Adama Babilonin tabu kowo be, ba sina boko Sedesiasi naa swĩ ma ba nùn naamwε Yerikon wõwaa. Yera ba nùn mwa ba ka da Babilonin sina bokon mi, Ribilaõ, Hamatin temõ. Miya u nùn siri. ⁶ Ma u dera ba Sedesiasin bibu ka win sina asakpõbu sakira Ribila mi, win nãni biru. ⁷ Yen biru u Sedesiasin tiin nãni wõwa ma u nùn bõkua ka sii gandun yõni ba ka da Babiloniõ.

⁸ Babilonigii be, ba Yerusalemun sina kpaaru ka yen yenusu dõõ meni, ma ba yen gbãraru surura.

⁹ Yen biru Nebusarada, kõsobun wirugii, u tøn be ba tie Yerusalemuõ ka be ba nùn tii wẽ ka sere maa be ba tie tem mε sãõ gura u ka doona Babiloniõ.

¹⁰ Adama u ben bwẽebwẽε be ba ñ gãanu mõ deri tem mε sãõ ma u bu gbea wẽ.

Ba Yeremi yara pirisãm di

¹¹ Ma Nebukanεsaa, Babilonin sina boko u Nebusarada, kõsobun wirugii wooda wẽ Yeremin sõ u nεε, ¹² a nùn mεerio kpa a nùn kõsu. A ku nùn kõsa gaa kua. Ye u nun sãõwa kpuro, a koowo. ¹³ Ma Nebusarada, kõsobun wirugii, ka Nebusasibani,

sina bokon sɔm kowobun wirugii, ka Nεεgali Sarεεε, dobo dobogibun wirugii, ka sere sina bokon tabu sinambu kpuro, ¹⁴ ba gɔra bu Yeremi yarama piri sɔm dirun di, kpa bu ka nùn da bu Gedalia, Akikamun bii, Safanin debubu nɔmu sɔndia. Wiya u ka nùn da win yenuɔ. Nge meya Yeremi u ka yara u wāa ka Yuda be ba tie.

Gari yi Yinni Gusunɔ

u Ebedi Mɛlɛki sɔɔwa

¹⁵ Saa yɛ sɔɔ Yeremi u wāa piri sɔm sɔɔ, Yinni Gusunɔ u nùn sɔɔwa u nεε, ¹⁶ a doo a Ebedi Mɛlɛki, Etiopigii wi sɔ a nεε, nε, Gusunɔ Isireliban Yinni, nε wi na wɔllu ka tem mɔ, na raa gerua na nεε, kɔsa ya koo wuu ge deema, n n̄ mɔ gea. Tɛ, kon de kɔsa ye, yu tunuma. Ye kpurowa ya koo kooru win nɔni biru. ¹⁷ Adama yen tɔɔ te, kon nùn yakia. Bɛn bεrum u m̄ mi, ba n̄ nùn nɔma turi. ¹⁸ Na n̄ derimɔ bu nùn go. Kon win wāaru yakia, domi u man naanε kua. Nε, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

40

Yeremi u da Gedalian mi,

Misipao

¹ Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua sanam mε Nεbusarada u dera u wurama saa Raman di.

N deema ba raa nùn bɔkuawa wi ka Yerusalemugibu gabu ba ka dɔɔ Babiloniɔ. Min diya Nεbusarada u nùn yara. ² Ma Nεbusarada wi, u nùn soka u ka da bee tia u nεε, Gusunɔ wunen Yinni u raa gerua u nεε, kɔsa ya koo wuu geni deema. ³ Wee, tɛ, ye u gerua mi, ya kooru yèn sɔ i nùn torari, i n̄ win gere mεm nɔɔwε. ⁴ Tɛ, kon nun

yakia n nun yɔni yi pota. Adama à n kī a ka man da Babiloniɔ, a na su da. Kon nun nɔɔri. À kun maa kī, a sinɔ. A doo a sina mi n nun wēre.

⁵ Sanam me Nebusarada u wa ma Yeremi kun fuuku wisa, yera u neε, n̄ n men na, a doo a Gedalia, Akikamun bii, Safanin debubu deema. Wiya sina boko Nebukanesa u kua sunɔ Yudaban wusu sɔɔ. Kaa n ka n̄n wāa ka tɔn be ba tie sannu, n̄ kun me, a doo mi a kī.

Ma Nebusarada wi, u n̄n dīanu kusenu kua ka sere maa kēnu ganu. Ma u dera u doona. ⁶ Yera Yeremi u da Gedalian mi, Misipaɔ, u sina mi ka tɔn be ba tie tem me sɔɔ sannu.

Gedalia u Yudan tem kpare

(I maa mεrio Sinambu II, 25:23-24)

⁷ Saa yè sɔɔ tabu sinam be ba raa woo tabu gberɔ ka ben tabu kowobu ba nua ma Babilonin sina boko u Gedalia, Akikamun bii kua Yudaban sunɔ, ma u n̄n tɔn be ba tie Yudaɔ kpuro n̄mu beria, ka sere bwēbwē be ba n̄ yoru mwe ba ka de Babiloniɔ, ⁸ yera ba da Gedalian mi, Misipaɔ. Be ba da mi, bera, Isimēli, Netanian bii, ka Yokanani ka Yonatan, Karean bibu, ka Seraya, Tanumetin bii, ka Efai Netofagiin bibu, ka Yesania, Maakagiin bii, be kpuro ka ben tɔmbu. ⁹ Yera Gedalia u bu sɔɔwa ka b̄ri u neε, i ku berum ko i ka Babilonigibu s̄a. I gesi sinɔ besen tem me sɔɔ kpa i Babilonin sina boko s̄a. Saa yera i ko i n wāa b̄ri yendu sɔɔ. ¹⁰ Wee, na wāa Misipa mini na n ka s̄a been n̄ni Babilonigii ben mi. Adama beε, i doo i gberun dāa marum s̄ri me ba ra di ka me ba ra ka maa gum ka tam ko. Kpa i mu bere been wekenɔ, kpa i sina i n wāa wuu si i mwa sɔɔ.

¹¹ Ma Yuda be ba wãa Mɔabun temɔ ka Amɔniban temɔ ka Edɔmuban temɔ, ba nua ma Babilonin sunɔ u gabu deri Yudaban temɔ, ma u Gedalia kua ben kparo. ¹² Yera be kpuro ba wurama ben temɔ. Ma ba da ba Gedalia deema Misipaɔ. Wɔɔ ge sɔɔ, ba resɛm wa too, ka maa dãa marum gam.

Ba Gedalia go

(I maa mɛerio Sinambu II, 25:25-26)

¹³ Sɔɔ teeru Yokanani, Karean bii, ka sere tabu sinam be ba wurama tabu gberun di mi, ba na Gedalian mi Misipaɔ. ¹⁴ Ma ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, a yɛ ma Baalisi, Amɔniban sina boko u Isimɛli, Nɛtanian bii gɔra u nun go?

Adama Gedalia u n̄ ye wure. ¹⁵ Ma Yokanani u da Misipaɔ u Gedalia sɔɔwa asiri sɔɔ u nɛɛ, a de n da n Isimɛli, Nɛtanian bii wi go, kpa goo u kun yɛ. Nge mban sɔna kaa de u nun go, kpa Yuda be ba mɛnne mini bu maa yarina kpa ben gabu bu gbi.

¹⁶ Ma Gedalia u Yokanani wisa u nɛɛ, a ku Isimɛli go, domi ye a gerua win sɔ mi, weesa.

41

¹ Adama wɔɔ gen suru nɔɔba yiruse sɔɔ, yera Isimɛli u na Misipaɔ Gedalian mi. Isimɛli wi, u sãawa sina bii ka maa sina asakpɔ. Tɔmbu wɔkura ba nùn swĩima ba ka na mi. Sanam mɛ ba sɔ ba dimɔ ka Gedalia, ² yera Isimɛli ka tɔn be ba nùn yɔsirima mi, ba seewa sannu sannu ba Gedalia takobi sɔkura ba go, wi, wi Babilonin sina boko u gɔsa u ka Yudan tem kpara mi. ³ Isimɛli wi, u maa Yudaba kpuro ka Babilonin tabu kowo be ba wãa mi go.

Isimɛli u tɔmbu wɛnɛ go

⁴ N deema goo kun yē ma Gedalia u gu. Ye n kua sōo yiru, win gōon biru, ⁵ yera tōmbu wene gabu ba seema saa Sikemu ka Silo ka Samarin di. Tōn be, ba ben toba kōna, ben yānu nu gēekire ma ba tii murura baama nuku sankirarun sō. Meya ba maa alikama sōwa ka turare bu ka Yinni Gusunō yākuru kua Yerusalemō win sāa yerō. ⁶ Yera Isimēli u seewa Misipan di u da u ka bu yinna swaāo, u sumō. Ye u tura ben mi, ma u nee, i na su da Gedalian mi.

⁷ Adama ye ba dua wuuō, yera wi ka win tōmbu ba tōn be mwa ba sakira. Ma ba ben gonu kpēe dōkō kpiriru garu sōo. ⁸ N deema be sōo, u n̄ tōmbu wākuru go yēn sō ba raa nūn sōwa ba nee, u ku bu go, be, ba alikama ka gbēe, ka gum ka tim berua yakasō. ⁹ Dōkō kpiri tē sōo u tōn ben gonu doke mi, ta sāawa te Asa u dera ba gba sanam mē wi ka Basa Isireliban sina boko ba tabu m̄. Te sōora u tōn goo ni yibia.

¹⁰ Yen biru, u be ba tiara mi yoru mwēera u ka doona ka sina bokon bii wōndiaba ka sere tōn be Nēbusarada, kōsobun wirugii u Gedalia deria. Be kpurowa u yoru mwēera u ka da Amōniban mi.

Ba yoo be Isimēli u mwēera

yakia

¹¹ Yokanani, Karean bii, ka Yudaban tabu sinam be ba wāa ka wi, ba nua kōsa ye Isimēli u kua.

¹² Yera ba tabu durōbu sua ba da bu ka Isimēli wōri. Ma ba nūn deema yeru bōkōwō ge ga wāa Gabaoniō.

¹³ Tōn be Isimēli u mwēera mi, ye ba Yokanani wa ka win tabu sinambu, yera ben nuki dora. ¹⁴ Ma be kpurowa ba Isimēli deri, ba da ba Yokanani deema.

¹⁵ Adama Isimēli wi, u duka yakura Yokananin

min di ka tǎmbu nǎɔba ita gabu, ma u da u wǎa Amǎniban mi.

¹⁶ Yokanani ka win tabu sinam be, ba tǎn be ba tie mwɛɛra Isimɛlin nǎman di, be u raa mwɛɛra sanam mɛ u Gedalia go. Bera tabu kowobu ka tǎn kurǎbu ka bibu ka sina bokon sǎm kowobu. Be kpurowa u mwɛɛrima saa Gabaonin di. ¹⁷ Ma ba da ba wǎa sǎbun sǎbia yeru garun mi, te ba ra soku Kimuhamu Betelehemun bǎkuǎ. Yen biru, ba kpikiru da Egibitiǎ. ¹⁸ Domi ba Babilonigibun berum mǎ yɛn sǎ Isimɛli u Gedalia go wi Babilonin sina boko u kua Yudaban kparo.

42

Yudaba ba Yeremi bikia

u bu Gusunǎ kana

¹ Yera tabu sinam be ba raa kpikiru sua, ka Yokanani, Karean bii, ka Yesania, Hoseen bii, ka tǎn be ba tie kpuro, saa wirugibun di sere ka bwɛɛbwɛɛbǎ, ba na ba Yeremi sǎɔwa ba nɛɛ, ² a de a nǎ ye sa nun bikiamǎ. A sun Gusunǎ kanǎ, bɛsɛ be sa tien sǎ, domi sa raa dabi, adama tɛ sa kaara, nge mɛ a waamǎ. ³ A Gusunǎ wunen Yinni kanǎ u sun sǎɔsi mi sa ko da ka ye sa ko ko.

⁴ Ma Yeremi u bu wisa u nɛɛ, na nua. Kon Gusunǎ bɛsɛn Yinni kana nge mɛ i man bikia kpa n wurama n bɛɛ sǎ ye u man sǎɔwa. Na ñ bɛɛ gǎanu beruamme.

⁵ Ma ba Yeremi wisa ba nɛɛ, sa wura su ko mam mam ye Yinni Gusunǎ u koo nun sǎ su ko. Wiya u koo ko bɛsɛn seeda dio gemgii ka naanɛgii sǎ kun bɛsɛn nǎɔ mwɛɛru yibie. ⁶ Wee bɛsɛra sa nun gǎra a sun Gusunǎ bɛsɛn Yinni bikia. Yen sǎ, sa ko ko ye u

sun sɔɔwa su ko, baa yà kun sun wɛre. Ka me, sa ko n nuku dobu mɔ yèn sɔ sa nùn mem nɔɔwamme.

Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa

- ⁷ Sɔɔ wɔkurun biru, Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa.
⁸ Ma Yeremi u Yokanani, Karean bii sokusia ka tabu sinam be ba nùn swĩi ka sere ben tɔmbu kpuro be ba wãa mi, wirugibu ka bwɛɛbwɛɛbu. ⁹ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, wee bɛɛya i man gɔra n Gusunɔ bɛɛ Isireliban Yinni bikia. Ye u man sɔɔwa wee. U nɛɛ,
¹⁰ ì n sina tem me sɔɔ,
 u koo de bɛɛn tɔmbu bu tãsi.
 U ñ maa bu goomɔ.
 U koo bɛɛ swĩiwa i n nuuru mɔ.
 U ñ bɛɛ wukamɔ,
 u ñ maa derimɔ kɔsa yu bɛɛ deema
 ye u raa bwisika u bɛɛ kua.
¹¹ N n men na, i ku maa Babilonin sina bokon berum ko.
 Domi wi, Yinni Gusunɔ u ko n ka bɛɛ wãa kpa u bɛɛ faaba ko.
¹² Wi, Gusunɔ u koo de u bɛɛn wɔnwɔndu wa.
 Kpa u de i wurama bɛɛn temɔ.
¹³ Adama ì n nɛɛ, i ñ wi, Yinni Gusunɔ mem nɔɔwamme, i ñ sinamɔ tem meni sɔɔ, ¹⁴ i ko i dawa Egibitiɔ mi i ñ tabu wasi, baa bin kɔban swĩi i ñ nɔɔmɔ, i ñ maa dīanu biamɔ, yen sɔ, miya i ko sina,
¹⁵ tɛ ì swaa dakio ye Gusunɔ, bɛɛ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ, u gerumɔ. U nɛɛ,
 bɛɛ Yuda be i tie, ì n gɔru doke i ka da Egibitiɔ ka gem,
 kpa i n wãa mi,
¹⁶ sanam meya taa bìn berum i mɔ,
 bu koo bɛɛ deema Egibiti mi.
 Gɔɔ tèn weeweenu i maa mɔ mi,

ta koo bæε deema,
kpa i gbisuku mi gia.

¹⁷ Be ba gesi nia kua
bu ka da Egibitiɔ bu kuke,
ba koo gbiwa tabu sɔɔ,
ka gɔɔru sɔɔ, ka baranu sɔɔ.
Ben goo kun kisiramɔ kɔsa yen di
ye u koo bu surema mi.

¹⁸ Yeremi u nεε, wee ye Gusunɔ, Isireliban Yinni
wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nεε, nge mε u
Yerusalemugibu win mɔru seesi, nge mεya u koo
maa bæε ye seesi, i n da Egibitiɔ. Saa ye sɔɔra ba ko
n da ka bæen yĩsiru tɔmbu bɔrusi, n̄ kun mε, bu ka
goo gãa kɔsunu sie, kpa bu bæε gεm i seku bakaru
wa kpa i kun maa sinε tem mε sɔɔ.

¹⁹ U maa nεε, i ku Egibiti da, bæε be i tie Yudaban
bweseru sɔɔ. I de i n yē ma u bæε ye yinariwa gisɔ.
²⁰ Sanam mε i man gɔra n bæε Yinni Gusunɔ kana, ye
na wurama, i gerua i nεε, n bæε sɔɔwɔ mam mam ye
Gusunɔ bæen Yinni u man sɔɔwa kpa i ye ko. Adama
weesa i tii kua. ²¹ Domi gisɔ, na ka win wisibu na
adama i n̄ bin gabu swaa daki bi u nεε, n bæε sɔ. ²² Tē,
mi i dɔɔ i sina mi, i n yē ma tabu sɔɔra i ko i gbi, n̄
kun mε gɔɔru sɔɔ, n̄ kun mε baranu sɔɔ.

43

Ba ka Yeremi da Egibitiɔ

ka dam

¹ Sanam mε Yeremi u gari yi tɔn be ba wãa mi
kpuro sɔɔwa, yi Gusunɔ ben Yinni u nεε, u bu sɔ,
² yera Asaria, Hoseen bii, ka Yokanani, Karean bii,
be kpuro ba Yeremi wisa ka tɔn piiburu ba nεε, ye

a gerua mi, weesa. Gusunɔ besen Yinni kun nun sɔɔwa a sun sɔ, su ku Egibiti da. ³ Adama Baruku, Neriyan biiwa u nun bɔriemɔ a ka sun sɔ su ku da mi, domi u kīwa Babilonigibu bu sun mwɛeri bu go, n̄ kun mɛ bu sun yoru mwa bu ka da ben temɔ.

⁴ Nge meya Yokanani, Karean bii, ka tabu sinambu kpuro ka ben tɔmbu kpuro ba yina bu Yinni Gusunɔn gari nɔ ye u nɛɛ, bu de bu sina ben tem mi. ⁵ Yera Yokanani ka tabu sinam be, ba ka Yuda be ba tie da Egibitiɔ, be, be ba raa kpikuru da tem tukumɔ ba wurama, ⁶ tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bibu ka sina bokon bii wɔndiaba, be kpuro gesi be Nɛbusarada, kɔsobun wirugii, u Gedalia, Akikamun bii, Safanin debubu deria. Ma ba ka Yeremin tii da ka maa Baruku Neriyan bii. ⁷ Ba da ba wɔa Egibitin wuu ge ba mɔ Tapanesiɔ. Nge meya ba n̄ ka Gusunɔn gere mem nɔɔwɛ.

Ba koo Egibiti tabu wɔri

⁸ Sɔɔ teeru Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa Tapanesiɔ u nɛɛ, ⁹ a kpee bakanu suo kpa a da a nu sike Yudaba kpuron wuswaaɔ mi ba ra birikiba wɔ ye ya wɔa Egibitin sina kpaarun kɔnnɔwɔ Tapanesiɔ. ¹⁰ Kpa a Yudaba sɔ a nɛɛ, ameniwa nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na gerua. Na nɛɛ, wee, kon de bu Nɛbukanɛsaa, nɛn sɔm kowo kasum da kpa n win bandu swii kpee ni a sikuan wɔllɔ kpa u win sina gɔna teria mi, ¹¹ kpa u Egibitigibu sɛɛyasia. Be u koo go, u go, be u koo mwɛeri u ko yobu kpa u mwɛeri, be u koo maa sakiri ka takobi, kpa u sakiri. ¹² Kpa u ben b̄u dia dɔɔ meni, kpa u b̄u nin tii gura kpa u maa ben yɔnu gura ya kun n̄n sɛsie kpa u yari min di ka bɔri yendu, nge mɛ naa kparo u ra win

kpara yaberu sebe u n doonɔ. ¹³ U koo Bɛti Semɛsin bwãarokunu kɔsuku, kpa u bũu dia ye ya tie dɔɔ mɛni Egibiti mi.

44

Gari yi Yinni Gusunɔ u Yuda

be ba kpikiru da Egibitiɔ

sɔɔwa

¹ Yinni Gusunɔ u Yuda be ba wãa Migidoliɔ ka Tapanɛsiɔ ka Mɛnfisiɔ ka Paturɔsiɔ Egibitin temɔ sɔɔwa saa Yeremin min di u nɛɛ, ² wee, ye nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni na gerua. Na nɛɛ, i kɔsa ye kpuro wa ye na Yerusalemu kua ka Yudan wuu si su tie. Wee, su kua bansu. Goo maa sari mi. ³ Domi ba kɔsa kua ba nɛn mɔru seeya ye ba ka da ba bũnu yãkunu kuammɛ ni bɛɛ ka bɛɛn baababa i n̄ daa yɛ. ⁴ Na bɛɛ nɛn sɔmɔbu gɔria saa yellun di bu ka bɛɛ sɔ, i ku sãa kɔsu nini ko, ni nɛn tii na tusa. ⁵ Adama i n̄ man swaa daki. I n̄ bɛɛn kom kɔsum deri. I n̄ maa bũu yãku kobu deri. ⁶ Ma na ka bɛɛ mɔru kua gem gem. Na Yudan wusu ka Yerusalemun swɛɛ kpeerasia ma ye kpuro ya kua bansu, nge mɛ i waamɔ gisɔ.

⁷ Yen sɔ tɛ, amɛniwa nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na gerua. Na nɛɛ, mban sɔna i tii durum baka yeni sɔbimɔ ye i ka dera ba kurɔbu ka durɔbu ka bibu ka bii wɛɛnu go sere goo kun maa tie. ⁸ I kīwa i nɛn mɔru seeya ka bɛɛn bũu yãku kookoo si i mɔ Egibitiɔ mi i wãa? I kīwa i tii kam ko, kpa i ko bɔrigibu ka sekurugibu handunia ye sɔɔ? ⁹ I duariwa kɔsa ye bɛɛn baababa ka bɛɛn sinambu ka ben kurɔbu ka bɛɛn tii ka bɛɛn kurɔbu

i kua Yudaᵋ ka Yerusalemuᵋ? ¹⁰ Wee, sere ka tē i n̄ tii kawē i gōru gōsie. I n̄ man nasie, i n̄ maa n̄n woodaba swīi ye na bēε ka bēεn baababa wē.

¹¹ Yen sōna nε, Gusunᵋ Isireliban Yinni, nε wi na wᵋllu ka tem mᵋ na bēε biru kisi ma na bēε kōsa kua n ka bēε Yudaba kpuro kam koosia. ¹² Kon Yuda be ba kpikiru da Egibitiᵋ kam koosia. Egibiti miya ba koo gbi kpuro. Ba n̄ goo buremᵋ. Ba koo gbiwa tabu sᵋᵋ, ka gōru sᵋᵋ kpa bu bu gεm bu sekuru wa, kpa ba n da ben yīsiru sie bu ka goo bōrusi, n̄ kun mε bu n̄n gāa kōsunu gerusi. ¹³ Kon bu sēyasia wa nge mε na Yerusalemugibu sēyasia ka tabu, ka gōru, ka maa baranu. ¹⁴ Kon de ben fiiko bu kpikiru su. Be baasi, goo kun kisiramᵋ. Goo kun maa wee Yudan temᵋ baa mε ba ko n kī bu wurama amēn biru.

Ba Asitaate yākuru kuammε

¹⁵ Yera be kpuro be ba yē ma ben kurᵋbu ba ra būnu turare dōᵋ dokeye ka t̄n kurᵋ dabinu kpuro be ba wāa mi, ka t̄n dabi te ta tie Paturōsiᵋ, Egibitin tem mi, ba Yeremi sōwa ba nεε, ¹⁶ sa n̄ gari yi mēm nᵋwammε yi a gerua a nεε, yi weewa Yinni Gusun̄n min di. ¹⁷ Sa ko kowa nge mε sa gerua, su būu wi ba m̄ Asitaate turare dōᵋ dokea, kpa su maa n̄n tam t̄ra nge mε sa ra raa ko, bεε ka bεεn baababa, ka bεεn sinambu ka bεεn wirugibu Yudan wusu sᵋᵋ ka Yerusalemun swεε sᵋᵋ. Domi saa ye sᵋra sa ra wa su di su debu, sa n nuku dobu mᵋ kpa sa kun wahala gaa wa. ¹⁸ Adama saa d̄ma t̄n di sa n̄ maa būu wi turare dōᵋ dokeare, sa n̄ maa n̄n tam t̄rare, saa min diya sa kpuro bia. Tabu sun di, ma gōra sun go.

19 Ma tɔn kurɔ be, ba gerua ba nɛɛ, sanam mɛ sa bũu wi yākunu kuamme, ka bɛsɛn durɔbun yɛra. Ba yɛ ma sa ra bũu wi kiraru kue su ka nùn bɛɛrɛ wɛ, kpa su nùn tam tãra temɔ.

20 Ma Yeremi u tɔn be kpuro wisa, kurɔbu ka durɔbu, u nɛɛ, 21 bɛɛ ka bɛɛn baababa ka bɛɛn sinambu ka bɛɛn wirugibu, i ra bũu yākunu kue Yudan wusu sɔɔ ka Yerusalemun swɛɛ sɔɔ. Nge weesa? I tamaa Yinni Gusunɔ kun ye yɛ? Nge i tamaa u ye duariwa. 22 Aawo, u n̄ ye duari. U ka bɛɛ wasirawa bɛɛn kom kɔsum sɔ ka daa kɔsa ye i kuan sɔ. Yen sɔna bɛɛn tem mu kua bansu. Goo maa sari mɛ sɔɔ. Ma mu kua tem bɔruram nge mɛ sa waamɔ gisɔ. 23 Wahala ye, ya bɛɛ deemamɔwa gisɔ yèn sɔ i bũnu yākuru kua ma i Yinni Gusunɔ torari i n̄ win gere wure, i n̄ maa win sɔɔsinu ka win woodaba ka win kirɔba swĩ.

24 Yeremi u maa tɔn be kpuro, kurɔbu ka durɔbu, sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛ Yudaba, bɛɛ be i wãa Egibitio, i swaa dakio i nɔ ye Yinni Gusunɔ u gerua. 25 Wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, bɛɛ ka bɛɛn kurɔbu, i nɛɛ, i ko i bɛɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia ni i bũu tɔn kurɔ wi ba mɔ Asitaate kua. Wiya i ko i turare dɔɔ dokea, kpa i maa nùn tam tãra temɔ. Wee, i maa ye kua. 26 Yen sɔ tɛ, i swaa dakio i nɔ ye wi, Yinni Gusunɔ u bɛɛ sɔɔmɔ. U bɔrumɔ ka win yĩsi bakaru ma Egibitin tem kpuro sɔɔ, Yuda goo kun maa bɔrumɔ ka win yĩsiru u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru. 27 U koo dɛwa kɔsa yu bɛɛ deema, n n̄ mɔ gea. Yuda be ba wãa Egibitio kpuro, ba koo gbiwa tabu sɔɔ ka gɔɔru sɔɔ. 28 Ka mɛ, bɛɛn fiiko ba koo kisira tabun di, kpa bu wurama Yudaɔ. Saa yera, bɛɛ be i da mi kpuro i ko i gia n̄ n

nɛn garin na yi koorɔ, n̄ n maa bɛɛgiin na yi koorɔ.
²⁹ U koo bɛɛ deema Egibiti mi, kpa u bɛɛ yĩreru wē te
 ta koo bɛɛ s̄ɔsi ma k̄ɔsa ye u raa gerua ya koo nawa
 ka gem. Yĩre tera, ³⁰ u koo Egibitin sunɔ Hofara win
 yiberɛba n̄mu beria be ba kasu bu n̄n go, nge mɛ
 u Yudaban sina boko Sedesiasi Nɛbukanesaa n̄mu
 beria, wi, wi u kasu u n̄n go. Yinni Gusunɔwa u
 yeni gerua.

45

Gari yi Yeremi u Baruku

s̄ɔwa

¹ Sanam mɛ Baruku Nɛriyan bii u gari yi yorua
 tireru s̄ɔ yi Yeremi u n̄n s̄ɔwa Yoyakimu,
 Yosiasin bii, Yudaban sina bokon bandun w̄ɔ
 nnɛse s̄ɔra mi. Yen biru Yeremi u Baruku s̄ɔwa
 u nɛɛ, ² wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni, u gerua
 wunɛn s̄. ³ U nɛɛ, a gerumɔ a m̄, a kam kuawa
 domi wi, Yinni Gusunɔ u wunɛn wahala sosimɔ.
 Ma a weeweenu m̄ sere a wasira. Adama a bia mi
 kaa w̄ra.

⁴ Wee, ye Yinni Gusunɔ u nɛɛ n nun s̄. U nɛɛ,
 u koo ye u raa bana k̄sukuwa,
 kpa u ye u raa duura wukiri.
 Yen tubusiana, u koo tem mɛ kpuro sanku.

⁵ U maa nɛɛ,
 ḡa bakana a kasu wunɛn tiin s̄?
 A ku be nu kasu.
 Domi u koo de k̄sa yu na yu t̄mbu kpuro w̄ri.
 Adama wunɛ u koo wunɛn w̄aru yara mi a da
 kpuro.
 Tera ta ko n s̄a nge wunɛn arumani ye a gura tabu
 s̄ɔ.

46

¹ Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa bwese tukunun sɔ.

Ba Egibitigibu kamia

Kaakemisiɔ

² Babilonin sina boko u Egibitin sunɔ Neko ka win tabu kowobu kamia Kaakemisiɔ, Efaratin daarun bɔkuɔ. N deema saa ye sɔɔ, Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon bandun wɔɔ nnese sɔɔra mi. Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u gari yini gerua Egibitin sina boko ka win tabu kowobun sɔ u nɛɛ,

³ wee Egibitin tabu sinambu ba kuuki mɔ ba mɔ, i tɛɛnu sɔɔru koowo, bakanu ka piiminu, kpa i se i tabu da.

⁴ I bɛɛn tabu keke be dumi gawe sɔɔru koowo. Bɛɛ maasɔbu, i bɛɛn dumi yɔɔwo, kpa i bɛɛn tabu furɔsu doke. I bɛɛn yaasi sunkuo yi balli, kpa i bɛɛn tarakpenu sebe.

⁵ Adama mba Yinni Gusunɔ u sere waamɔ ya kooramɔ ben suunu sɔɔ. U nɛɛ, be wee ba mwia kpana ba biruku yira wuramɔ.

Ba ben tabu durɔbu kamia. Ma ba duki mɔ, ba n̄ mam biru mɛɛrimɔ. Tem mɛ kpuro mu bɛrum duura.

⁶ Kam sɔɔra be ba sɔu ba duki mɔ. Baa tabu durɔ dangibu b̄ n̄ duki sua kama. Domi sɔɔ yɛsan nɔm geu gia, Efaratin daarun bɔkuɔ, dabiru ta sokuramɔ ta wɔrukumɔ.

⁷ Wara u ka daa te ba mɔ Nilu weenɛ t̄ n̄ yiba. Wara u ka tu weenɛ sanam mɛ ten tora bɔ.

8 Egibitigiba ba ka tu weene.

Domi ba nee, nge me Nilun nim mu ra terie ka dam
tem soo,

nge meya ben tabu kowobu ba koo maa teria tem
soo,

kpa bu wusu ka sin tambu kam koosia.

9 Wee ba mo, ben maasobu bu seewo fuuku.

Be ba tabu keke be dumi gawe dua,

bu duki doo.

Ben tabu durabu bu seewo.

Puti ka Kusin tabu durabu be ba tere piiminu neni,

ka sere Ludiba be ba saa ten towobu,

bu seewo.

10 Adama too teni, ta ko n saawa Gusuno, wollu ka
tem Yinnigiru.

Ta ko n saawa te soo u win yiberaba maru kasiema.

Takobi ya koo tambu di,

kpa yu yem debu.

Tan dabi te ya koo go,

Gusuno wollu ka tem Yinnin so,

ta ko n kpi nge yaku yaa

Efaratin daarun gooro,

soo yesan nom geu gia.

11 Bee Egibitigibun tabu kowobu,

baa in seewa i da Galadio i tim kasu, kama.

Bee n meara ya n kpeema.

12 Bwesenu kpuro nu koo no

nge me ba bee sekuru doke.

Domi ba koo been desirun kuuki no baama.

Bee n tabu durabu ba ko n baarimawa.

Ba n yinna, ba koo warkuwa sannu.

Nebukanesaa u Egibiti wari

13 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa sanam mɛ Babilonin sina boko, Nɛbukanesaa u na u Egibiti wɔri. U nɛɛ,

14^a Egibitigibu nɔɔsio

ka be ba wɔa yen wuu si ba mɔ Migidoli, ka Mɛnfisi,
ka Tapanesi sɔɔ,

a nɛɛ, ben baawure u seewo u sɔɔru ko.

Domi ba bu tabu wɔrima baaman di.

15 Ben tabu durɔ damgibu ba wɔruka.

Ba n̄ kpɔa ba ka tii yinɛ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bu fuka.

16 Na dera ben tabu kowo dabiru ta sokura ta wɔruka.

Ma ba mɔ, bu seewo bu wura ben temɔ mi ba bu mara, mi tabu sari.

17 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,

bu Egibitin sunɔ yɔsi kpaaru kɛɛyɔ

bu nɛɛ, woo kanɔ.

U dera saa gea n̄n doonari.

18 Nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,

nɛ wi na sɔa sina boko,

sere ka nɛn wɔaru,

nge mɛ ba yɛ ma guu te ba mɔ Tabori

ta guu ni nu tie gunum kere,

ka nge mɛ ba yɛ ma guu te ba mɔ Kaameli

ta wɔa nim wɔkun bɔkuɔ,

nge mɛya ba n̄ yɛ kam kam

ma yiberɛba ba koo na bu bu wɔri.

19 Bɛɛ Egibitigibu, i sɔɔru koowo i bɛɛn yɔnu gura,

ba koo bɛɛ yoru mwɛɛri.

Domi wee, Mɛnfisi ya koo ko bansu.

Goo kun maa sinamɔ ye sɔɔ.

20 Bɛɛ Egibitigibu, i sɔawa nge naa ghibba ye ya wɔ.

Adama wee, daru swɔa gaa ya wee

saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di,
yu ye wɔri.

²¹ Bɛɛn tabu kowo be ba ra bɛɛ somi gobin sɔ,
ba bɔɔru nge naa gumgia.

Ka mɛ, ben tii ba koo biruku yira wura
bu duki yakikira.

Domi nɔni swɔara koo bu wɔri.

Ben sɛɛyasiabun saa ya tura.

²² Egibitigiba duki mɔ

nge wɛɛ yi yi doonɔ wɔkinu sari.

Domi yiberɛba ba bu wɔrimɔ ba suririmɔ,

nge dɔa buro wi u dɔa suririmɔ ka gbɔa, dɔa sɔɔwɔ.

²³ Baa mɛ ben dɔa sɔɔ ga kpɔ

sere goo kun kpɛ u du mi,

ka mɛ, ba koo gu bɔɔriwa.

Domi yiberɛ be, ba twee dabiru kere.

Goo kun kpɛ u ben geeru gia.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

²⁴ Egibitigiba wɔa sekuru sɔɔ.

Domi wee, ba bu sɔɔ yɛsan nɔm geugibu nɔmu
sɔndia.

²⁵ Nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu
ka tem mɔ, na maa nɛɛ, kon bɔu wi ba mɔ Amɔɔ
sɛɛyasia wi u wɔa Tebesiɔ, ka Egibitin sunɔ, ka
Egibitigibu kpuro ka ben bɔnu ka ben sinambu, ka
sere maa be ba Egibitin sunɔ wi naane sɔa. ²⁶ Kon
bu Nɛbukanesaa, Babilonin sina boko ka win sɔm
kowobu nɔmu beria, be ba kasu bu bu go.

Adama yeniban biru, Egibiti ya koo wurama nge
yellu. Yeniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba yakia
(I maa mɛrio 30:10-11)

²⁷ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru,
 bɛɛ, nɛn sɔm kowobu,
 i ku bɛrum ko, i ku maa nanda.
 Domi kon bɛɛ wɔrama saa tontonden di.
 Kon bɛɛn bweseru yakiamaa saa yorun di.
 I ko i wurama i wɛra,
 i n wɔa bɔri yɛndu sɔɔ.
 Goo kun maa bɛɛ nɔni sɔɔmɔ.
²⁸ I ku bɛrum ko.
 Domi na wɔa ka bɛɛ.
 Kon bwese ni kpuro kpeerasia,
 nɛn suunu sɔɔ na raa bɛɛ yarinasia mi.
 Adama bɛɛ, na n bɛɛ kpeerasiamɔ.
 Kon bɛɛ sɛyasiaawa nge mɛ n weene,
 domi na n kpɛ na kun bɛɛ sɛyasiae.

47

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Filisitiban sɔ

¹ Egibitin sina boko u sere Gasa tabu wɔri, wee ye
 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa Filisitiban sɔ. U nɛɛ,
² wee, yiberɛba ba wee saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian
 di,
 ba tɛriamɔ tem sɔɔ nge daa te ta nim yibumɔ ta bɔɔ
 saramɔ.
 Ma ba tem ka ye ya wɔa mɛ sɔɔ wukiri
 ka mɛn wusu ka tɔn be ba wɔa si kpuro sɔɔ.
 Tɔn be kpuro ba kuuki mɔ, ba weeweenu mɔ.
³ Dumin naa damu damusu ka tabu kekeban
 uruuban wɔkinu nɔramɔ.
 Baababa ba ben bibu derimɔ,

domi ben gəma kpuro dwiyya.

⁴ Saa ya tunuma yè sɔɔ ba koo Filisitiba kpuro go,
ka tən be ba koo kpī bu Tirigibu, ka Sidonigibu
somi,

ka tən be ba tie ba wāa tem bure te ba m̀ Kafitorio.

⁵ Gasagibu ba wāawa nuku sankiranu sɔɔ
ba wii pɔɔnu pote.

Asikalonigibu ka be ba wāa wəwəɔ ba nɔɔ maari.

Bεε be i tie, sere saa yerà i ko i n wāa

i n tii muririmɔ i ka gɔɔ swī.

⁶ Wee, i gerumɔ i m̀,

Yinni Gusunən takobi, domma kaa wēra.

A wuro wunen kararɔ,

kpa a n wāa mi sēε.

⁷ Aməna ya koo ka wēra.

Domi Yinni Gusunən tiiwa u ye wooda wē,

yu ka Asikalonigibu ka nim wəkun goonugibu
wəri.

48

Gari yi Yinni Gusunə u gerua

Məabuban s̄

¹ Wee ye Gusunə Isireliban Yinni wi u wəllu ka
tem m̀, u gerua Məabuban s̄. U nεε,

Nεbo ya kam kua

domi wee ba yen yānu gura.

Kiriataimu ya wāa sekuru sɔɔ

domi ba ye mwa.

Misigabu ya wāa sekuru sɔɔ,

domi ba ye kəsuka.

² Məabun bεεε ya kpa.

Ma ba bwisikumɔ bu Hεsiboni kam koosia.

Ba m̀, su da su ye kam koosia

kpa ya kun maa wãa handunia sɔɔ.

Wunε Madimɛni, kaa ko bansu,
domi wee ba nun tabu wɔrimam wee.

³ Ba faaba kanamɔ saa Koronaimun di, ba mɔ,
wee ba bεsɛn yãnu guramɔ.

Wee ba kpuro kɔsukumɔ.

⁴ Ba Mɔabu kam koosia.

Ma bibun nɔɔ ga nɔɔramɔ.

⁵ Ba wuri wennε guu te ba mɔ Lusitiɔ,

ma nuku sankiranun kuuki yi saramamɔ saa Ko-
ronaimun guurun di.

⁶ Ba mɔ, i duki yakuro, i bεen wãaru wɔra,
kpa i da i n wãa nge gbeeku ketekunu gbaburɔ.

⁷ Domi i bεen naanε dokewa bεen nɔman sɔmburu
ka bεen arumaniba sɔɔ.

Wee, tɛ ba koo bεen tii mwεεri

kpa bu bεen bũu wi ba mɔ Kemɔsi

ka win yãku kowobu ka win wirugibu

yoru mwa bu ka doona.

⁸ Be ba koo bu kam koosia mi.

Ba koo duwa wuu baagere sɔɔ.

Gen gaga kun kisiramɔ ben nɔman di.

Ba koo kpuro kam koosiawa wɔwi sɔɔ ka tem tɛeri
sɔɔ.

Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

⁹ U maa nεε,

i Mɔabuban sika sɔɔru koowo,

domi ben gɔɔ turuku kua.

Ben wusu su koo ko bansu.

Goo kun ko n maa wãa si sɔɔ.

¹⁰ Be ba Gusunɔn sɔmburu mɔ ka atafiiru, u bu
bɔrusio.

Be ba yinamɔ bu tɔmbu go ka takobi,

Gusunɔ u bu bɔrusio.

11 Wee, saa yellun di, Mɔabuba ba wãa bɔri yendu sɔɔ.

Ba ñ yoru diire gam.

Ba sɔwa kpɛtɛɛ nge tam kɔrɔru.

Ba ñ bu gɔsiare gam sɔɔ nge tam.

Ben dobu ka ben wani kun kɔsa.

12 Yen sɔna nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɔru gara sisi tɛ sɔɔ kon bu tɔmbu surema bu bu gɔsie wekenu ganu sɔɔ, kpa bu weke ni kɔsuku. 13 Mɔabu be, ba koo sekuru wa ben bũu wi ba mɔ Kemɔsin sɔ, nge mɛ Isireliba ba sekuru wa bũu wi u wãa Beteliɔn sɔ, domi wi sɔɔra ba ben naanɛ doke.

14 Bɛɛ Mɔabuba, amɔna i ko i ka kpĩ i gere i nɛɛ, i sãawa tabu durɔbu be ba wãa tabun sɔ.

15 Domi wee, i kam kua.

Bɛɛn wusu su dɔɔ mwaara.

Ma yiberɛba ba bɛɛn aluwaasi dangibu mwɛɛra ba sakira.

Yeniwa sina boko u gerua. Win yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni. U nɛɛ,

16 Mɔabun kam kobu turuku kua.

Nɔni swãa te ba koo wa, ta wee fuuku fuuku.

17 Bɛɛ be i wãa ben turuku, i ka bu gɔɔ sinɔ.

Bɛɛ be i bu yɛ, i bu bikio i nɛɛ,

amɔna n koosina ba ka ban tenin dam bakam mɛ kpeerasia mɛ.

18 Bɛɛ maa Dibonigibu, i bɛɛn sin yee bɛɛɛginu derio,

kpa i na i sina temɔ.

Domi be ba Mɔabuba kam koosia,

ba wee bu bɛɛ wɔri,

kpa bu bɛɛn gbãra damginu kɔsuku.

19 Bɛɛ Aroɛɛgibu, i doo swaɔɔ i mɛɛri,

kpa i Mɔabu be ba kpikiru sua bikia i nɛɛ,

mba n koorã.

²⁰ Ba koo bæε wisi bu nεε,
ba wãawa sekuru sãã ba diirimã.
I kuuki koowo, i gbãra,
kpa i baawure nãasia Aanãwã
ma ba Mãabuba gura.

²¹ Yinni Gusunãwa u bu sεεyãsiãmã be ba wãa
wãwa sãã ka yen wuu sini sãã, si ba m̀, Holoni
ka Yahasi ka Mεfati, ²² ka Diboni ka Nεbo ka Bεti
Dibilataimu, ²³ ka Kiriataimu ka Bεti Gamulu ka
Bεti Mεoni, ²⁴ ka Keriãtu ka Botisira, Mãabuban
wusu kpuro gesi, si su wãa turuku ka tontondeã.

²⁵ Ba Mãabuban dam bua,
ma ben yiiko ya kpa.

Yinni Gusunãwa u yeni gerua.

²⁶ Mãabuba ba tii sua Gusunãn wuswããã. Yen sã,
bu bu tam taasio sere bu mu siruku kpa bu bu yεε.

²⁷ Bεε Mãabuba, i yaayo ma i raã Isireliba yεε. I raã
bu wii gimanu koosi nge be i gbena mwa.

²⁸ Tε, i yario bæεn wusun di
kpa i da i n wãa kpee baaba sãã,
kpa i kpee goominu saari,
i bæεn wãa yenu ko kpee baaba sãã.

²⁹ Sa Mãabuban tii suabun gari nua, ka ben tãn
biaru,

ka sere maa ben woo kanabu,
ka ben degangam, ka ben nãni yãnnu.

³⁰ Yinni Gusunã u nεε, nεn tii, na yε ma ba ra tii
sue ben gari gerubu sãã. Adama ye ba m̀ kpuro,
ya ku ra n arufaani gaa mã.

³¹ Yen sãna na Mãabuba kpuro gãã swiãyamme.
Ma na Kiri Herεsigibu weeweenu kuamme.

32 Sibiman resem gbaaru, na wuri m̀ wunen s̄.
 Nen wuri yi, yi Yasεεgibugii kere.
 Yellu, wunen d̄a k̄asi yi nim w̄ku saram̄.
 Yi mam Yasεεn daaruun nim dekam̄.
 Adama wee, kam koosio u yin marum w̄ri u kam
 koosia.

33 Nuku doḅun womusu kun maa w̄a M̄abuban
 gbeā.

Goo ku ra maa tam game mi.

Tam sari wekenu s̄ā.

Nuku doḅun kuuki kun maa n̄oram̄ mi,
 ma n kun m̄a tabugii.

34 Hεsibonigibu ba n̄agiru sue ba somiru
 kanam̄. Ba ben n̄a n̄am̄ Elealē, ka Yahasī,
 ka Soarī, ka Koronaimū, ka Egalati Selasī. Domi
 baa Nimurimun daaru ta kam kua.

35 Yinni Gusun̄a u nεε, kon den M̄abuba
 kpeerasia, be, be ba ȳam̄ ben b̄u turan̄a ba
 nu turare d̄ā dokeammε.

36 Yen s̄na nen ḡru ga sum̄a nge guuru M̄abuba
 ka Kiri Herεsigibun s̄. Domi ben dukia ye ba gura
 kpuro ya kam kua. 37 T̄ambu kpuro ba ben seri
 ka ben toba k̄na, ba tii murura n̄ma yiru kpuro,
 ba saaki deewa ben nuku sankiranun s̄. 38 Ba
 ḡa wuri m̀ yenu baagere s̄ā ka sere mi ba ra
 mennε kpuro gesi domi na M̄abuban tem k̄suka
 nge weke te goo kun maa k̄i. Ne, Yinni Gusun̄awa
 na yeni gerua. 39 I ḡa sw̄iȳ, M̄abuba ba w̄ruma.
 Ba biruku yira wura. Anna a sekuru wa. Be ba ka
 bu sikerene kpuro, ba bu ȳem̄.

40 Yinni Gusun̄a u nεε, wee, yiberεba ba koo na
 nge yaberekunu ni nu bellim̄a w̄ll̄a.

41 Kpa bu wuu ge ba m̀ Keriatu mwa,

bu gen gbāranu kāsuku.

Mɔabun tabu durɔ damgibu ba koo nanda nge
tɔn kurɔ wi u yiire u kī u ma.

⁴² Ba koo Mɔabuba kpeerasia.

Ben bwesera koo naru ko,
domi ba nɛ, Yinni Gusunɔ seesi.

⁴³ Wee, ba bu yina ka taa ka suura berie.

⁴⁴ Wi u duka mɔ berum sɔ,

u koo wariwa suura ye sɔɔ.

Wi u maa yara suura yen di,

kpa u taa mwaara.

Domi kon de Mɔabun seeyasiabun tɔru tu na.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

⁴⁵ Be ba kpikuru sua ba n maa dam tie,

ba wera yeru kasu Hesiboniɔ.

Adama dɔɔ yari yi koo yari yen sina boko Sihonin
dirun di,

yi da yi Mɔabuban tem nɔɔ bura yenu ka men
guunu di.

⁴⁶ Bɛɛ, Mɔabuba, i kam kuawa.

Bɛɛ Kemɔsigibu, i kpeerawa.

Wee, ba koo bɛɛn bibu yoru mwɛeri bu ka doona.

⁴⁷ Adama saa gaa sisi

yɛ sɔɔ kon ka Mɔabu be ba yoru mwɛera mi
wurama ben temɔ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Nge meya kon ka Mɔabuba seeyasia.

49

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Amɔniban sɔ

¹ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Amɔniban sɔ. U
nɛɛ,

m̄ban s̄na b̄ũu wi ba m̄ Malik̄amu u Gadin tem
m̄wa.

M̄ban s̄na win t̄mbu Am̄niba ba Isireliban wusu
w̄ra.

Isireliba ba ñ bibu m̄wa be ba koo mu tubi di?

²Yen s̄ t̄, kon de tabun wurenu nu n̄ora ben wuu
marō ge ba m̄ Raba.

Raba ye, ya koo bansu ko,

kpa yen baru kpaanu nu d̄ō mwaakira.

Nge m̄ya Isireliba ba koo bu gira be, be ba raa bu
gira.

N̄, Yinni Gusun̄wa na yeni gerua.

³B̄ε, H̄sibonigibu, i ḡō sw̄iȳō.

Domi ba koo Ayi kam koosia.

Raban baru kpaanugibu, i n̄ogiru suo i somiru
kana.

I saaki deewo nuku sankiranun s̄,

kpa i n̄ sirene i n̄ ḡō sum̄ō.

Domi ba koo b̄εn b̄ũu wi ba m̄ Malik̄amu sua,

ka win ȳaku kowobu ka win wirugibu bu ka doona.

⁴B̄ε Rabagibu, b̄ε be i ku ra m̄em n̄ō,

wee i tii sue b̄εn w̄wa ye ya tem gem m̄n s̄.

Ma i b̄εn dukia naane s̄a.

Ma i m̄, wara u koo kp̄i u b̄ε w̄rima.

⁵Gusun̄, w̄llu ka tem Yinni u n̄ε,

wee kon b̄ε n̄ni sw̄aru surema.

Ta koo n̄awa saa baaman di,

kpa i yarina.

Goo maa sari wi u koo b̄ε m̄enna.

⁶Adama amen biru kon de be ba yarine mi, bu
wurama.

N̄, Yinni Gusun̄wa na yeni gerua.

Gari yi Yinni Gusun̄ u gerua

Ed̄muban s̄

7 Wee ye Gusunə, wəllu ka tem Yinni u gerua
Edəmuban s̄. U nεε,
bwisi yi kpawa Temaniə?
Ben bwisigibun bwisi yi kpawa?
Mana yi kpuro yi doona.

8 Bεε Dedanigibu, i gəsiro,
i duki yakuro i da i kuke kpee baaba s̄ə.
Domi kon Esaugibu n̄ni swāaru kp̄ε
sanam mε kon bu sεyasia.

9 Be ba ra resem s̄ori bà n na bεen mi,
ba ra fiiko deri.
Gbenəbu bà n t̄mbu w̄ri,
ba ra suewa ye ba koo kp̄i.

10 Adama nε, Yinni Gusunə,
kon Esaun bweseru kpuron yānu gurawa.
Kon bu sikiamā ben kuku yenun di.
Ba n̄ kp̄ε bu kuke.

Ben bibu ka ben dusibu ka be ba ka bu sikerenε
kpuro ba koo gbiwa.

Goo kun tiaramə.

11 Baa bà n ben bibu deri ba kua gobekuba,
nεna kon de ba n w̄ā,
kpa ben ḡminibu bu man naanε ko.

12 Na maa nεε, be na n̄ daa sεyasia, kon bu
sεyasia. Yera bεε, Edəmuba, i tamaa i yara min
di? Aawo, kon bεε sεyasia. 13 Na b̄rumə sere
ka n̄n w̄āru ma bεen wuu maro B̄tisira ga koo
bansu ko kpa n s̄ā sekuru, kpa t̄mbu ba n da gu
sie bà n goo b̄rusimə. M̄ya maa bεen wuu si su
tie su koo ko bansu sere ka baadomma. Nε, Yinni
Gusunəwa na yeni gerua.

14 Yinni Gusunə u Yeremi labari yeni s̄əwa u nεε,
ba s̄mə goo ḡra bwesenun suunu s̄ə u nu s̄ u nεε,
nu m̄nna nu Edəmuba w̄ri,

nu seewo nu bu tabu wəri.

¹⁵ Domi ne, Yinni Gusunə, kon bu ko dāakobu
bwesenu kpuro səə,

be tamba ko n gema.

¹⁶ Ben tii suabu ka ben nənigiru ta dera ba kōra.

Be ba wāa kpee baaba səə, ka sere gungunun wii
kpiinə,

baa bà n wāa yenu kua sere wəllun səə səəwə, nge
gunə bakeru,

kon bu surama min di.

Ne, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

¹⁷ Edamu ya koo kowa bansu. Be ba sarə mi, bà
n ye wa, biti ya koo bu mwa kpa bu wia ko asərə
yen sō. ¹⁸ Domi ya ko n sāawa nge me ba Sodomu
ka Goməra kpeerasia ka yen baru kpaanə. Goo kun
maa sinamə mi.

¹⁹ Ko na n sāawa nge gbee sunə

ge ga yarima Yuudenin gbee surorun di ga dəə gu
nim nə.

Kpa n tambu kpuro yarinasia subaru səə.

Saa ye səəra kon Edəmuba sunə kpao wē wi nen tii
na gəsa.

Nge wara u ka man ne.

Wara u koo kpī u man wooda wē.

Sina boko wara u koo kpī u yāra nen wuswaaə.

²⁰ Yen sō, i swaa dakio i nə himba ye na kua
Edəmuban sō,

ka sere kpunaa ye na yi Temanigibun sō.

Na nee, kam kam, kon de bu be kpuro mwεeriwa
nge yāanu

bu ka da tem tukumə.

Ba koo ben tem kpuro kam koosiawa.

²¹ Kam koo bin wurenu səə, tem mu koo yīiri.

Tamba koo nəəgiru sua bu somiru kana,

kpa ben n̄su su n̄ɔra sere nim w̄kuɔ, ge ba m̄
S̄ɔ.

22 Wee, yibereba ba koo Botisira wukiri nge me
yaberekunu nu ra yaa gonu kunisi. Yen dama te,
Edamun tabu durɔ dangibu ba ko n kpasaw̄ri
m̄wa nge t̄n kurɔ wi u yiire u k̄i u ma.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Damasin s̄

23 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Damasin s̄. U
n̄ɛɛ,

yen wuu sini, Hamati ka Aapadi,

sin t̄mba w̄a sekuru s̄ɔ.

Ba labaari k̄sa nua, ma ba diirim̄.

Ben laakari ya burisina nge nim w̄kun nim,

sere ya n̄ kp̄a ya wurame.

24 Damasigibu ba mwia kpana ba gasira bu ka duki
su,

adama ba berum soore.

Ma nuku sankiranu ka wuriribu bu n̄eni

nge t̄n kurɔ wi u yiire u k̄i u ma.

25 Wuu ḡen s̄ na ra n nuku dobu m̄,

mban s̄na gen t̄mbu ba n̄ kpikiru sua.

Wuu b̄kɔ ge, ge ga ȳsiru yara mi,

mban s̄na gen t̄mbu ba n̄ gu deri.

26-27 S̄ɔ teeru ba koo gen aluwaasiba go gen sw̄ɛɛ
s̄ɔ. Ba koo maa gen tabu kowobu kpuro kpeerasia,
kpa n de bu gu d̄ɔ m̄eni ka Beni Hadadin sina
kpaaru. Ne, Gusunɔ, w̄llu ka tem Yinniwa na yeni
gerua.

Gari yi Yinni Gusunɔ

u gerua Kedaagibu

ka Hasorigibun s̄

28 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Kedaagibun sɔ
ka bwese ni nu wãa Hasoriɔn sɔ, ni Babilonin sina
boko Nebukanɛsaa u kamia. U nɛɛ,
i seewo i Kedaagibu wɔri.

I be, sɔɔ yari yerugii be kpuro goowo.

29 I ben kuu bekunuginu ka ben yaa sabenu kpuro
guro,

ka ben beka ka ben sɔmunu ka ben yooyoosu,
kpa i kuuki ko baama i bu berum tia.

30 Bɛɛ Hasorigibu i seewo i duki su fuuku,
kpa i da i kuke wɔrusu sɔɔ.

Domi Babilonin sina boko Nebukanɛsaa u kpunaa
kua u ka bɛɛ wɔri.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

31 U maa nɛɛ,
i doo i bu wɔri be, be ba wãa bɔri yendu sɔɔ, ba sɔ
sɛɛ ben yenusɔ.

Ben wusu su n gamboba ka kɔkɔrɔba mɔ,
ma ba ka tɔmbu desire.

32 Yibereba ba koo ben yooyoosu mwɛɛri
ka sere maa ben yaa sabenu ya n dabi.

Kon bu yarinasia baama,

be, be ba ra ben wii baanu kɔni beri berika.

Kon de yibereba bu na baaman di bu bu kam
koosia.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

33 Hasorin wuu ga koo ko bansu,

kpa ga n sãa gbeeku bɔnnun wãa yeru sere ka
baadommaɔ.

Goo kun maa sinamɔ mi.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Elamun sɔ

³⁴ Wee ye Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ Yeremi sɔɔwa Elamun sɔ. Saa ye sɔɔ, Sedesiasi, Yudaban sina bokon bandun torewa mi. ³⁵ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
wee, kon Elamugibun tɛnnu bɔɔku
ni nu sãa ben dam nuuru.

³⁶ Kon bu handunian goonu nne kpuron woo kparema, kpa n bu yarinasia baama. Tem gam sari mi ba ñ ko n wãa.

³⁷ Kon de Elamugibu bu diiri
ben yiberɛba ka be ba kasu bu bu gon wuswaaɔ.
Nɛn mɔrun saabu kon bu nɔni swãa bakaru kpɛɛ.
Taba kon ka bu go n kpe,

³⁸ kpa n ben sinambu ka ben wirugibu go
kpa n nɛn tiin bandu swĩ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

³⁹ Adama tãru gara wee tɛ sɔɔ kon de
be ba raa yarina mi, bu wurama.

50

Babiloni ya kam kua

¹ Wee gari yi Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sɔ
ka yen tem kpuron sɔ, saa Yeremin min di. U nɛɛ,

² i bwesenu labaari yeni nɔɔsio.

I yĩrenu koowo nu ka ye gia.

I ye kparo i nɛɛ,

Babiloni ya wɔruma.

Yen bũnu nu sekuru sua.

Bũu ni ba mɔ Beli ka Merodaki
nu wãa sekuru sɔɔ.

Nin bwãarokunu nu bɛrum soora.

³ Bweseru gara ye wɔrim wee

saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di.

Ta koo tem mɛ gɔslawa bansu.

Goo kun ko n maa wãa mi.
Tõmbu ka yεε kpuro koo yarina min di.

⁴ Yinni Gusunõ u nεε,
yen tãõ te, Isireliba ka Yudaba ba koo wurama ben
temõ sannu,

ba n sumõ, ba n nε Gusunõ, ben Yinni kasu.

⁵ Ba koo Siõnin swaa bikia,
bu wõrima yen mi,
kpa bu na

bu ka man arukawani bõke
ye ba ñ duarimõ sere ka baadommaõ.

⁶ Be, nεn tõmbu, wee ba sãa nge yãa gõõ
ge ga raa kõõre.

Ben kparoba raa bu kõ
ba dera ba sirene guunu wõllõ
ba gasirimõ gee ka giõ,
sere ba ben wãa yeru duari.

⁷ Yibεε be ba bu wõri gesi,
ba ra bu gurewa.

Kpa yibεε be, bu nεε,
ba ñ kõsa kue.

Be, Isireli ben tiiwa ba Yinni Gusunõ torari,
wi, wi u sãa gemgii
ka wi ben sikadoba ba naane sãa.

⁸ Bεε Isireliba, i yario i duki su Babilonin di,
nge boo ni nu gõõ gbiie.

⁹ Domi wee, kon bwesenu seeya wuu wuuka
kpa n de nu Babiloni wõri.

Ba koo nawa saa sõõ yẽsan nõm geu gian di,
kpa bu ye tarusi bu mwa.

Ben sēenu nu ñ kam wõrimõ.

Baa ben tabu durõ turo kun gõsirõ nõm dira.

¹⁰ Babilonigibu ba ñ kisiramõ kam koo bin di.
Be ba koo ben yãnu gura kpuro,

ba koo nu gurawa ka nuku tia.

Nε, Yinni Gusunowa na yeni gerua.

11 Bεε Babilonigibu, bεε be i nen arumani gura,
i nuki doro.

I n yɔɔkumɔ nge naa kpemi yakasɔ.

I n sumɔ nge dum dwεε.

12 Adama i bεen tem mεerio.

Wee, mu waa sekuru sɔɔ.

Wee, mu kua bansu, nge tem mi gaaanu ku ra kpi.

Ma mu biru wura tem kpuro sɔɔ.

13 Yinni Gusunon mɔrun saabu, mu kua bansu.

Be ba koo sara Babilonin tem mi, biti koo bu mwa
kpa bu wia ko.

14 Bεε be i ra tendu to,

i na i Babiloni tarusi.

I ye sɛenu tweeyo.

I ku yen wɔnwɔndu ko.

Domi ya nε, Yinni Gusunɔ torari.

15 I tabun kuuki koowo baama

domi Babilonin gani yi wɔruka,

yen gbārara suba.

Wee yen tɔmba nɔma yiiye

ba tii yibereba wɛ.

Nε, Yinni Gusunowa na ye mɔru kɔsiemɔ,

na mɔ, i ye mɔru kɔsieyo.

I ye kuo nge mε ya raa gabu kua.

16 Tabu wee ka kam kobu sannu.

I bu goowo be ba duurumɔ

ka be ba gɛemɔ.

Baawure u seewo u da win temɔ mi win bwesera

wãa.

17 Yinni Gusunɔ u nεε,

Isireliba ba sãawa nge yã ni nu kɔɔra

ma gbee sinansu su nu naa swĩi.

Asirin sina bokowa u gbia u nu wəri u gura, ma Babilonin sina boko u maa na u nu wəri u kəsuka.
 18 Yen sōna, nε Gusunō Isireliban Yinni, wi u wəllu ka tem mō, na nεε, kon Babilonin sina boko ka win temgibu sεεyasia nge mε na Asirin sunō sεεyasia.

19 Adama kon de Isireliba bu wurama ben wāa yerō,

kpa bu ben dīanu yewe guu te ba mō Kaameliō
 ka Basaniō ka guu te ba mō Efaraimuō,
 ka sere maa Galadin temō.
 Ba ñ maa gāanun yāaru mō.

20 Yen doma te, ba koo Isireliba ka Yudaban durum kasu ba kun wa,
 domi be, be ba tie mi, kon bu ben durum wōka.

21 Yinni Gusunō u nεε,
 i Mεrataimugibu ka Pekodigibu wəriō.
 I bu goowo i kam koosia mam mam.
 I nen woodaba kpuro yibio.

22 Wee, tabun wūrenu nōoramō tem mε kpuro sōō.
 Asērō baka ya tunuma.

23 Babiloni ye ya handunia kpuro kəsuka, nge matalaka,
 yen tii wee, ya kəsikira,
 ya kua bansu bwesenu kpuron suunu sōō.

24 Babiloni, na nun yina beria,
 ma ya nun mwa a ñ ka baaru.
 Wee, tē, a kua pirisōm,
 domi a nε, Yinni Gusunō wəri.

25 Ma na nen tabu yānun beru yeru wukia.
 Ma na nen mōru sōōsi ka tabu yāa ni.
 Domi nε Gusunō, wəllu ka tem Yinni,
 na sāmburu mō te kon ko Babiloniō.

26 Bεε handuniagibu kpuro,
 i na i Babilonigibun biranu suriri,

kpa i ben yānu gura i subu subu nge yakasu,
i ye kam koosia.

Gāanu nu ku maa tiara mi.

²⁷ I ben tabu durɔ damgibu goowo.

I bu sakirio nge yaa sabenu.

Ba kam kua, domi ben tōra tunuma,

tè sɔɔ ba koo bu seeyasia.

²⁸ Yera Isireliba be ba kpikuru suuma

ba na Yerusalemɔ ba mɔ,

Yerusalemu, Yinni Gusunɔ u nun mɔru kɔsia.

U win sãa yee deeraru mɔru kɔsia.

²⁹ I ten towobu mennɔ bu Babiloni wɔri,

kpa bu ben sansani gira bu ka ye sikerena,

kpa bu ku raa de goo u kisira min di.

Bu bu kɔsieyo nge mɛ ben daa ya nɛ.

Bu bu kuo nge mɛ ba raa gabu kua.

Domi ba tii wɔlle sua nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ,

nɛ wi na sãa Isireliban Yinni Deero.

³⁰ Yen sɔ, mi ben aluwaasiba ba wãa kpuro,

ba koo gbisukuwa, kpa ben tabu kowobun tii bu

gbisuku tɔɔ te.

³¹ Nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ,

wunɛ Babiloni, wunɛ wi a tii sue,

na ka nun mɔru sãa.

Wunen tōra tunuma tè sɔɔ kon nun seeyasia.

³² Wunɛ wi a tii sue mi, kaa fukura a wɔruma.

Goo sari wi u koo nun seeya.

Kon wuu si su ka nun sikerene dɔɔ doke

kpa u sin tem kpuro di.

³³ Nɛ, Gusunɔ, Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka

tem mɔ, na maa nɛɛ,

wee ba Isireliba ka Yudaba dam dɔre

ba bu yoru nenusi,

ma ba yinamɔ bu bu yɔsu.

34 Adama ne, ben yakio, na dam ma.
 Nen yisira Gusuna, wəllu ka tem Yinni.
 Kon ka bu yina kpa n ben tem bəri yendu wē,
 kpa n Babilonigibu burisina.

Himba ye Yinni Gusuna u yi

Babilonin sã

35 Yinni Gusuna u ma nē,
 i Babilonigibu tabu wərio
 ka sere ben wuu bəka gen tambu
 ka ben sina asakpəbu ka ben bwisigibu.
 36 I ben səmə tii suo be tabu wərio
 kpa bu gəsira wiirəbu.
 I ben tabu durə damgibu wərio
 kpa bu nanda.
 37 I ben dumi ka ben tabu kəkē yi dumi gawe tabu
 wərio.
 I tən be ba kana ba bu somimə tabu sɔɔ, tabu wərio,
 kpa bu bərum soora nge tən kurəbu.
 I ben dukia wərio i gura.
 38 Ben daanun nim mu gbero.
 Domi tem mi, bŭna ba ra sã,
 ma nu dera ba wiru bie.
 39 Yen sɔna kon de Babiloni yu ko bansu sere ka
 baadommaɔ,
 kpa purukanu ka taataanu nu na nu n wã mi.
 40 Kon Babiloni ye kəsukuwa nge Sodomu ka
 Goməra
 ka sin wuu si ne, Yinni Gusuna na kam koosia.
 Goo kun ma sinamə mi.
 Ne, Yinni Gusunawa na yeni gerua.
 41 Wee, bweseru gara wee saa sɔɔ yɛsan nəm geu
 gian di.
 Bwese te, ta kpã.

Ten sinambu ba dam mɔ.
 Be wee, ba swaa mɔ ba wee saa tontonden di.
 42 Ben tabu kowobu ba takobi ka tema neni.
 Ba ñ wɔnwɔndu mɔ, ba bɔɔbu.
 Ba wɔki nge nim wɔkun nim.
 Ba dumi yɔɔwa ba swĩine swɛɛ swɛɛ.
 Ba tabun sɔɔru sãa bu ka Babilonigibu wɔri.
 43 Ye Babilonin sina boko u labaari ye nua,
 yera win gɔma dwiia.
 Berum ka wuriribu nùn mwa
 nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
 44 Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon wuu gb̃araruguu wɔri
 nge gbee sunɔ ge ga yarima
 saa Yuudenin gbee surorun di,
 kpa n gen tɔmbu kpuro yarinasia subaru sɔɔ.
 Saa ye sɔɔ, kon bu sunɔ kpao wɛ
 wi nen tii na gɔsa.
 Nge wara u ka man nɛ.
 Wara u koo kpĩ u man wooda wɛ.
 Sina boko wara u koo kpĩ u yɔra nen wuswaaɔ.
 45 Yen sɔ, i swaa dakio i nɔ himba ye na yi
 Babiloni ka yen tɔmbun sã.
 Na nɛɛ, kam kam kon de bu be kpuro gura
 nge yãanu bu ka da tem tukumɔ.
 Ba koo ben wãa yeru kpuro kam koosiawa.
 46 Babilonin kam koo bin wurenu sɔɔ,
 tem mu koo yĩiri,
 kpa wɔki bakanu nu se saa handunian baama
 kpuron di.

51

1 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sã. U
 nɛɛ,
 kon de woo gu Babiloni swee,

ye ka yen tambu,
kpa gu bu kam koosia.

² Kon de tambu bu bu yarinasia
nge me woo ga ra yakasu yarinasiae.
Tɔɔ kɔsu te sɔɔ, ba koo ye wɔrima baaman di.

³ Tɛn towobu bu wuu gen tambu tweeyo.
Bu yɛro tweeyo wi u win tarakpe naane sãa.
Bu ku gen aluwaasiba deri.
Bu gen tabu kowobu kpuro goowo.

⁴ Kpa bu ben gonu deri
nu n kpĩ kpĩ ben tem kpuro sɔɔ ka Babilonin
swɛɛyɔ.

⁵ Domi ba Gusunɔ Isireliban Yinni Dɛero torari n
kpã.

Adama wi, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
u ka win tambu Isireliba ka Yudaba wãa.

⁶ I duki yario Babilonin di.
Baawure u win wãaru wɔro,
kpa u ku raa gbi Babiloni ye sɔɔ,
ye, ye ya koo ko bansu mi.

Domi Yinni Gusunɔn mɔrun tɔra tunuma.
U koo Babilonigibu ben kookoosun are wɛ.

⁷ Babiloni ya raa sãawa nge nɔra wuragia Yinni
Gusunɔn nɔma sɔɔ.

Yera u ka handuniagibu tam wɛ ba nɔra
sere mu bu go ba wiru bia.

⁸ Wee subaru sɔɔ, Babiloni ya wɔruma ya kɔsikira.
I gɔɔ swĩiyɔ yen sã,

kpa i ka tim na i doke mi ya bosu wa.
Sɔrɔkudo ya koo bekura.

⁹ Sɔɔ be ba wãa mi, ba nɛɛ,
sa Babiloni tim kã,
adama ya ñ bekure.

Su ye deri su gɔsira besen temɔ,

domi yen sɛɛyasia bi, bu kpã
sere bu nɔ̀ra handunia kpuro sɔ̀.

¹⁰ Gusunɔ̀ bɛsɛn Yinni u sun siria.
Su da Siɔ̀niɔ̀ su kpara ye u sun kua.

¹¹ Yinni Gusunɔ̀ u kī u Babiloni kam koosia, kpa
u win sãa yee dɛɛraru mɔ̀ru kɔ̀sia. Yen sɔ̀na u
Mɛdiban sinambu dam kɛmɔ̀ bu ka ye wɔ̀ri.

I bɛɛn sɛɛnun nɔ̀su sɔ̀nwɔ̀,
kpa i bɛɛn tɛrɛnu sua.

¹² I yīreru koowo kpa i Babiloni wɔ̀ri.

Wuun kɔ̀sobu, bu wureo bu yɔ̀rɔ̀ sɔ̀mɛ ben kɔ̀su
yerɔ̀.

I Babiloni yɔ̀ru bwɛɛyɔ̀.

Domi ye Yinni Gusunɔ̀ u yɔ̀rari u ko ye sɔ̀,
u koo ye kowa.

¹³ Wunɛ Babiloni, wunɛ wi a sɔ̀ daa bakanun bɔ̀kuɔ̀,
wunɛ wi a dukia yiba,
wee wunen kpeerun tɔ̀ru ta tura.

Wunen binɛ ya koo kpe.

¹⁴ Domi Gusunɔ̀, wɔ̀llu ka tem Yinni,
u bɔ̀rua u nɛɛ, sere ka win wãaru,
u koo nun tɔ̀mbu kparema nge twee
kpa bu nun nasaran kuuki koosi.

Yinni Gusunɔ̀n yīko

¹⁵ Yinni Gusunɔ̀wa u tem taka kua ka win dam.
Wiya u maa handunia swīi ka win yɛru,
ma u wɔ̀llu tɛria ka win bwisi.

¹⁶ U n nɔ̀giri sua u wooda wɛ,
nim mu ra kpaasinɛwa wɔ̀llɔ̀,
kpa guru winu nu n sīimɔ̀,
kpa guru maakinu nu de gura yu nɛ,
kpa woo gu seema gen wãa yerun di.

¹⁷ Tɔ̀mbu bɔ̀ n ye kpuro mɛɛra,

ba ra biti soorewa,
kpa sekuru tu bwāarokunun sekobu mwa,
domi nu sāawa weesu, nu ñ wāaru mō.

18 Nu sāawa kam dirum mε mu tambu nōni
wōkumō.

Ni kpuro nu koo doonawa
sanam mε Yinni Gusunō u koo nu sεεyasia.

19 Adama Gusunō u ñ sāa nge bwāaroku ni.

U sāawa Isireliban arumani.

Wiya u kpuro taka kua,

wiya u maa Isireliba mō.

Win yīsira Gusunō, wōllu ka tem Yinni.

Babilonin kpeeru

20 Yinni Gusunō u nεε,

Babiloni, a raa sāawa nge nen matalaka baka tabu
sōō.

Wuna na denda na ka bwese dabinu kāsuka,
ma na nin bannu surura.

21 Wuna na maa denda na ka maasōbu

ka ben dumi kāsuka,

ka tabu kεkε yi dumi gawe ka yin kparobu,

22 ka durōbu ka kurōbu,

tākōnu ka bibu, aluwaasiba ka wōndiaba.

23 Wuna na maa denda na ka yāa kparobu ka ben
yāanu kāsuka

ka gbaa wukobu ka ben naa wukuba

ka sinambu ka ben sina asakpōbu.

24 Adama nε, Yinni Gusunō na nεε,

kon wunε Babiloni ka wunεn tem tambu kōsie

wunεn nōni biru kōsa ye i kua Siōniō.

25 Kon nun wōrima, wunε wi a sāa

nge guu te ta handuniagibu kpuro kam koosia.

Kon nun nōma dεmiε,

kpa a binda a wōruma temō.

Kaa kowa nge guu te ta dɔɔ mwaara.

²⁶ Baa wunen kperu garu,

ba ñ maa suamɔ bu ka dirun koru swĩ.

Kaa kowa bansu sere ka baadommaɔ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

²⁷ I tabun gidi bɔra yɔrasio i Babiloni wɔri.

I kɔba soowo kpa bwesenu nu menna.

I nu sɔɔru koosio.

I sinam be ba wãa Araratiɔ ka Miniɔ

ka Asikenasiɔ mennama bu Babiloni tabu wɔri.

I tabu sinambu gɔsio

kpa i de dumi yi se nge twee

yi bu wɔri.

²⁸ I bwesenu kpuro sɔɔru koosio

n mam nɛɛre Mɛdiban sinambu

ka ben bera ka beran wirugibu

ka sere tɔn be ba wãa ben tem sɔɔ kpuro.

²⁹ Wee tem mu yĩirimɔ.

Yinni Gusunɔn himba ya koo kooɔra Babiloni sɔɔ.

U koo de yu ko bansu.

³⁰ Yen tabu durɔbu ba koo kpɔna bu maa tabu ko.

Ba koo da bu kuke kuku yee damginu sɔɔ.

Ben dam mu koo kpe,

kpa bu ko nge tɔn kurɔbu.

Ben gbãra kɔnnɔsu ko n wukiare,

kpa bu ben yɛnusu dɔɔ doke.

³¹ Sɔmɔbu ba ko n daamɔ ba n wuramamɔ

bu ka Babilonin sina boko sɔ

ma ba win wuu mwa beri berika.

³² Ba swɛɛ kpuro bɔɔra.

Ba maa kuku yenu kpuro dɔɔ meni.

Ma tabu durɔbu ba wurure.

³³ Amenɔwa Gusunɔ, Isireliban Yinni wi u wɔllu
ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ,

wee yiberɛba ba koo na bu Babilonigibu suriri
 kpa bu bu taaku nge dobi
 yi yi wãa doo soo yerɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba somi

³⁴ Yerusalemu ya nɛɛ,

Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa u raa man gura,
 ma u man deri nge weke diiru.

U man sɛre nge yaa gɔba,
 ma u sua ye ya gea sãa kpuro nɛ sɔɔ.

Yen biru u nɛn tɔmbu gira.

³⁵ Yen sɔ, Babilonigii be, bu nɔni sɔɔro dam mɛ ba
 man dɔren sɔ,
 kpa yem mɛ ba yari mi, mu wɔri ben wiru wɔllo.

³⁶ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua
 Yerusalemugibun sɔ. U nɛɛ,
 wee, kon bɛɛ sanna.

Kon Babilonin daanu ka yen bwii kpuro gberasia.

³⁷ Babiloni koo kowa bansu
 mi gbeeku bɔnu nu ko n wãa.

Tɔnu kun ko n maa wãa mi,
 kpa bu ye yɛɛ.

³⁸ Wee yen tɔmba gina sãa nge gbee sinansu si su
 kukirimɔ.

³⁹ Adama sanam mɛ ba gari seewa,
 kon de bu tam nɔ sere n banda,

kpa ba n nuku dobu mɔ,

kpa mu bu go, bu dweeya sere ka baadommaɔ.

Ba ñ maa seemɔ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

⁴⁰ Kon bu sakiriwa nge yãanu ka bonu yaa goo yerɔ.

Ba Babiloni gɔɔ swĩyammɛ

41 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sɔ. U
nɛɛ,

anna a wa ma Babiloni,
wuu bɔkɔ ge tɔmba raa siaramɔ,
ya wɔruma.

Wee, ya kua bansu bwesenu kpuron suunu sɔɔ.

42 Nim kurenu nu ye swee,
ma nu ye wukiri.

43 Yen baru kpaanu nu kua bansu,
ma tem mu gbera mu kua tem saaram.

Goo kun maa wãa mi.
Goo ku ra maa sare mi.

44 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
kon Babilonin bũu wi ba mɔ Bɛli seesi.
Kon nũn siasia ye u raa mWɛ,
kpa tɔmbu bu ku maa na win mi.

Wee Babilonin gbārara wɔruma.

45 Bɛɛ, nɛn tɔmbu Isireliba, i yario min di.

Baawure u win wãaru wɔro nɛn mɔru baka ye ya
ween di.

46 I ku nanda. I ku maa diiri labaari ye ya
nɔɔramɔ tem mɛ kpuro sɔɔn sɔ. Wɔɔ baagere ka
gen labaariwa. Tɔmbu ba ko n dam diinamɔ, kpa
sinambu ba n seesinamɔ.

47 Adama sɔɔ teeru kon Babilonin bũnu seesi,
kpa yen tem kpuron tɔmbu bu sekuru wa.
Gonu nu ko n tɛriewa baama kpuro.

48 Wɔllɔ ka temɔ ka yam kpuro,
nuku dobun kuuki koo nɔɔra Babilonin sɔ.
Domi yiberɛba ba koo na saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian
di,

bu ye kpeerasia.

49 Yen tɔmba tɔn dabinu go handunia kpuro sɔɔ.
Tɛ yen tiin saa ya tunuma yu ka wɔruma.

Domi ba Isireliba dabinu go.

⁵⁰ Bεε Isireliba, bεε be i kisira ben noman di,
i ku maa yōra mini.

I doonō n toma Babilonin di.

Saa min di, i Yinni Gusunō yaayo
ka bεεn wuu Yerusalemu.

⁵¹ Ma Isireliba ba nεε,
sanam mε sa nua ba sun wammō,
sekura ra sun mwεwa.
Sanam mε yiberεba ba Yinni Gusunōn sāa yeru wōri
ba kāsuka,
sekura sun mwawa.

⁵² Adama wi, Yinni Gusunō u nεε,
wee, tōnu sisi nì sōō u koo Babilonin būnu seesi,
kpa be ba mεera wan wuri yi nōora tem kpuro sōō.

⁵³ Baa Babilonigibu bà n seewa ba da wōllō,
baa bà n ben gbāranun dam sosi
sere goo kun kpē u da mi,
ka mε, u koo de yiberεba bu bu wōri bu kam koosia.

⁵⁴ Kam kobu Babilonin tem deema,
ma kuuki nōoramō yen wusu sōō.

⁵⁵ Yinni Gusunōwa u ben wusu kam koosia.
U koo de ben kuuki yi kpe.

Yiberεba ba wee ba wōki nge nim wōku.

⁵⁶ Ba wee bu Babilonigii be wōri,
kpa bu ben tabu kowo dangibu mwεeri bu ben
tēnnu bōoku.

Domi Gusunō u sāawa Yinni
wi u ra baawure kāsie ye u kua.

⁵⁷ U sāawa sunō. Win yīsira wōllu ka tem Yinni.
U nεε, u koo de tam mu Babilonin sinambu go, ka
ben bwisigibu ka ben tem yērobu ka ben wirugibu
ka ben tabu durō dangibu kpa bu dweeya sere ka
baadommāō ba kun maa seewe.

58 Babilonin gbāra baka ni, nu koo wəruma.
 Nin kənnə baka si, su koo dōw mwaara.
 Nge mɛya sɔmbu te ba kua gbāra ten sō, ta koo kam
 ko.

Ben hania kpuro ya koo kam kowa dōw sɔw.

Ba Yeremin tireru kpɛɛ

daa te ba m̀ Efaratiw

59 Seraya, Neriyan bii, Maseyan debubu, u s̄awa Sedesiasi, Yudaban sina bokon s̄am kowobun wirugii. Sedesiasin bandun w̄ōw nnese s̄ara ba da Babiloniw wi ka sina boko. 60 Yera Yeremi u yorua tireru s̄w k̄sa ye ya koo Babiloni deema ka sere maa gari kpuro yi Yinni Gusunw u gerua Babilonin s̄w. 61 Ma u Seraya yiire u nɛɛ, sanam mɛ a tura Babiloniw, a kookari koowo a gari yini gari ka dam t̄ambu bu n̄w. 62 Kpa a kanaru ko a nɛɛ, Yinni Gusunw, wuna a gerua a nɛɛ, goo kun maa sinamw Babiloniw sere ka yɛyɛw. Ya koo kowa bansu sere ka baadommaw. 63 À n tire te gara a kpa, a tu kperu gbinisio kpa a tu kpɛɛ daa te ba m̀ Efaratiw, 64 kpa a nɛɛ, nge mɛ tire te, ta numa mi, nge mɛya Babiloni ya koo kam ko. Ya ñ maa seemw, k̄sa ye Yinni Gusunw u ye surem̄n s̄w. Ya koo wərumawa kpa ya kun maa dam m̄w.

Yeremin garin kpurowa mi.

Yerusalemu ya wəruma

(I maa mɛriw 39:4-7, Sinambu II, 24:18-25:7)

52

1 W̄ōw yenda tia Sedesiasi u m̄w sanam mɛ u bandu di Yudaaw. Ma u kua w̄ōw w̄akura tia bandu s̄w Yerusalemw. Win meron ȳsira Hamutali,

Yeremi, Libinagiin bii. ² Sedesiasi wi, kōsa u kua Yinni Gusunən nōni sōō. U kua mam mam nge mε Yoyakimu u raa kua. ³ Yinni Gusunō u ka Yerusalemugibu ka Yudaba mōru kua, ma u bu gira win wuswaan di.

Ma Sedesiasi u Nεbukanεsaa Babilonin sina boko seesi. ⁴ Sedesiasin bandun wōō nōōba nneesen suru wōkurusen sōō wōkuruse, yera Nεbukanεsaa u na ka win tabu kowobu kpuro bu ka Yerusalemu wōri. Ma ba ben sansani gira gbāraru n gāarō. Miya ba kuku yenu gba gba ba ka gbāra te sikerena. ⁵ Ma ba Yerusalemu ye tarusi sere n ka kua Sedesiasin bandun wōō wōkura tiase.

⁶ Wōō gen suru nneesen sōō nōōba nneese sōō, yera gōōra wuu ge nεnua. Domi dīanu maa sari tem mε sōō ni tamba koo di. ⁷ Yera ba gbāraru yaba, ma Yerusalemun tabu kowobu kpuro ba duki yakikira wōkuru. Ba yara saa kōnnən di ge ga wāa gbāraru yirun baa sōō sina bokon dāa gbaarun bōkuō. N deema saa ye sōō, Babilonigiba wuu ge sikerenε. Be ba duki yakikira mi, ba kpawa ka swaa ye ya dōō Yuudenin wōwa gia. ⁸ Ma Babilonin tabu kowobu ba sina boko Sedesiasi naa gira, ba nūn mwa Yerikon wōwaa. Yera win tabu kowobu kpuro ba yarina ba nūn deri. ⁹ Babilonigii be, ba sina boko Sedesiasi mwa ba ka da ben sina bokon mi Ribilaō, Hamatin temō. Ma u nūn siri. ¹⁰ U dera ba Sedesiasin bibu ka Yudan wirugibu kpuro sakira wi, Sedesiasin tiin nōni biru Ribila mi. ¹¹ Ma u Sedesiasin tiin nōni wōwa u nūn bōkuā ka sii gandun yōni. Yen biru, u nūn sua u ka da Babiloniō u nūn doke pirisōm sōō sere u ka gu.

Ba Yinni Gusunən sãa yeru

dǎo meni

(I maa mεerio 39:8-10, Sinambu II, 25:8-21)

¹² Yeniban biru, Nebukanεsaan bandun wǎo yendu tia sarise sǎo, yen suru nǎobusen sǎo wǎkuruse, yera Nebusarada wi u sǎa sina bokon kǎsobun guro guro u na Yerusalemuǎ. ¹³ Ma u Yinni Gusunǎn sǎa yeru dǎo meni, ka sina kpaaru, ka yenu si su tie Yerusalemu mi kpuro, kaa sere gere dangibun yenusu? ¹⁴ Ma Nebusarada wi, ka win tabu kowobu ba Yerusalemun gbǎraru kǎsuka ba surura.

¹⁵ Ma ba bwεεbwεεbu gabu yoru mwεεra ka be ba tie wuu ge sǎo ka be ba tii wε ka sere nǎman sǎm kowobu. ¹⁶ Adama Nebusarada u bwεεbwεε ben gabu deri bu ka resem gbaanu ka gbea wuku.

¹⁷⁻¹⁸ Yen biru, Babilonigii be, ba sǎa yee ten torom gǎritii sua ka kaatonu ka woba ka nǎri ka gbεa yε sǎo ba ra yǎku yem doke ka sere sǎa yee ten dendi yǎa ni ba kua ka sii ganduu. Ma ba sǎa yee ten gbereba surura yi ba kua ka sii ganduu, ma ba boo sii ganduguu ge kǎsuka ka gen yǎratii. Yen biru, ba sii gan ni kpuro gura ba ka da Babiloniǎ. ¹⁹ Ma kǎsobun guro guro wi, u maa gbεε yorukunu sua ka dǎo guratii ka nǎri ka torom gǎritii ka gbεa yε sǎo ba ra yǎku yem doke, ka dabunu. Ye kpurowa ba gura ye ba gesi kua mi ka wura ka sii geesu.

²⁰ Gbere yiru ye, ka boo sii ganduguu ge, ka sere keten weenasii wǎkura yiru ye ya boo ge sǎowa, ye sina boko Salomǎo u kua ka sii ganduu Yinni Gusunǎn sǎa yee ten sǎ, goo kun yen bunum geeru yε. ²¹ Gbere yiru ye, ya gunum nεwa. Yen baayeren gunum mu sǎawa gǎm soonu yendu yiru sari. Ma yen bǎorum mu sǎa gǎm soonu wǎkura

yiru. Yen baayere ya wem mɔwa. Ma sii si ba ka ye kuan sinum mu sãa nɔm tararun saka. ²² Ba yen baayere furɔ dokea ge ba kua ka sii gandu. Furɔ gen baageren dɛɛbu sãawa gɔm soonu nɔɔbu, ma ba gen baagere sii yɔni ka dãa marum weenasii gore ba ka sikerena. Ba ye kpuro kuawa ka sii gandu. ²³ Dãa marum weenasii wunɔbuwa (100) ba gen baagere gore ba ka sikerena. Adama wunɔbu nne sariwa ba koo kpĩ bu wa saa tem di.

Ba ka Yudaba da Babiloni

²⁴ Nebusarada sina bokon kɔsobun guro guro wi, u Seraya yãku kowo tɔnwero mwa ka Sofoni wi u sãa yãku kowo Serayan yiruse ka sãa yerun kɔnnɔn kɔsobu ita, ²⁵ ka sina kpaarun tabu kowobun wirugii goo, ka tɔmbu nɔɔba yiru gabu be ba ra ka sina boko wesianɛ ka tabu kowobun wirugiin tire yoro wi u ra tabu kowobun yĩsa yore tireru sɔɔ ka sere maa tɔmbu wata be ba sãa wuugibu. ²⁶ Be kpurowa u mwɛɛra, ma u bu kpara u ka da Babilonin sina bokon mi Ribilaɔ. ²⁷ Ma sina boko u bu so so. Ma u dera ba bu go Ribila mi, Hamatin temɔ.

Nge meya ba ka Yudaba yoru mwɛɛra ba ka doona n toma ben tem di.

²⁸ Yuda be Nebukanɛsaa u yoru mwɛɛra u ka da win temɔ win bandun wɔɔ nɔɔba yiruse sɔɔ, ben geera sãawa tɔmbu nɔɔɔbun suba ita ka yɛnda ita (3.023).

²⁹ Be u maa yoru mwɛɛra Yerusalemuɔ win bandun wɔɔ yɛndu yiru sarise sɔɔ, ben geera sãawa tɔmbu nɛnɛ ka tɛna ka yiru (832).

³⁰ Win bandun wɔɔ yɛnda itase sɔɔ, yera Nebusarada wi, u tɔmbu nata ka wunaa weeru

ka nɔɔbu (745) mweera Yerusalemuɔ u ka da. Yuda be ba mweera mi kpuro, ben geera kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba nne ka nata (4.600).

Babilonin sina boko

u Yoyakini yakia

(I maa mɛrio Sinambu II, 25:27-30)

³¹ Efili Mɛrodaki Babilonin sina boko, win bandun wɔɔ gbiikuu sɔɔ, yera u Yoyakini Yudaban sina boko wɔlle sua ma u nɔn yara pirisɔm di win yoru dibun wɔɔ weeru ita sarise sɔɔ, yen suru wɔkura yirusen sɔɔ yenda nɔɔbuse sɔɔ. ³² U ka nɔn gari kua ka kɪru ma u win bandu wɔlle sua n kere sinam be ba yoru mweera ba ka wɔa Babiloni mi, ka wi sannu. ³³ Ma u win pirisɔm yɔnu kɔsa, u dera u ra di ka wi, sina boko sannu sere ka win wɔarun nɔrɔ. ³⁴ Babilonin sina boko wiya u ra nɔn nɔɔri baadomma kpa u nɔn wɛ yɛn bukata u mɔ kpuro sere u da u ka gu.

Luda yá takada kú Bisá yáo
Portions of the Holy Bible in the Busa language of
Nigeria

copyright © 2005 SIM International

Language: Bisá (Busa)

Translation by: SIM

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

8631d380-7d17-5581-abf9-174814e8ccc3